

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

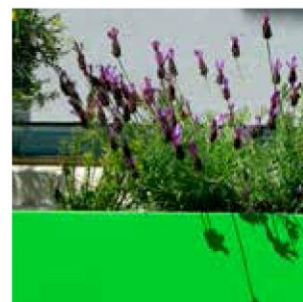
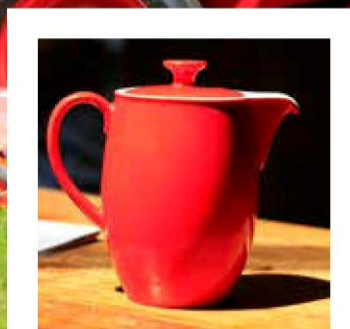

Woonvoorkeuren specifieke woonvormen voor ouderen: een verhaal met veel gezichten

23 mei 2014

COMPANEN

ADVIES VOOR
WONINGMARKT
EN LEEFOMGEVING

DATUM 23 mei 2014

TITEL Woonvoorkeuren specifieke woonvormen voor ouderen: een verhaal met veel gezichten

ONDERTITEL

OPDRACHTGEVER Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

AUTEUR(S) Jeroen Lijzenga
Theo van der Waals

PROJECTNUMMER 2700.151/pl/g

Boulevard Heuvelink 104
6828 KT Arnhem
Postbus 1174
6801 BD Arnhem
info@companen.nl
www.companen.nl
(026) 351 25 32
@Companen
BTW NL001826517B01
IBAN NL95RABO0146973909
KVK 09035291

Inhoud

Samenvatting	1
1 Inleiding	6
1.1 Aanleiding en onderzoeksvraag	6
1.2 Uitvoering van het onderzoek	7
1.3 Opzet van de rapportage	7
2 Wie wonen er in geschikte woningen voor senioren?	8
2.1 Omvang geschikte woningen voor senioren volgens MIT	8
2.2 Selectie van zes relevante doelgroepen senioren (65-plussers)	10
2.3 Relatie tussen dit onderzoek en het MIT / WoON2012	11
2.4 Het woonprofiel van zes relevante doelgroepen senioren (65-plussers)	13
2.5 Het huishoudensprofiel van zes relevante doelgroepen senioren (65-plussers)	15
3 De woonvoorkeuren van zes groepen senioren	22
3.1 De groep senioren in een verzorgde woonvorm met thuiszorg (4%)	22
3.2 De groep senioren in een seniorencomplex met thuiszorg (4%)	28
3.3 De groep senioren in een gewone woning met thuiszorg (11%)	33
3.4 De groep senioren in verzorgd wonen zonder thuiszorg (3%)	37
3.5 De groep senioren in een seniorencomplex zonder thuiszorg (7%)	41
3.6 De groep senioren in een gewone woning zonder thuiszorg (71%)	48
4 Inschatting toekomstige woonoriëntatie van senioren	59
4.1 Relevantie van verhuisredenen	59
4.2 Alternatieve woonkeuzen	61
4.3 Indicaties / hypothesen met betrekking tot toekomstige behoefte aan verzorgd wonen, seniorencomplexen en nultredenwoningen	63
Bijlage 1: Leef tijd op het moment van verhuizen voor verschillende groepen senioren	1

Samenvatting

Aanleiding en opdracht

1. Het voorliggende rapport heeft betrekking op een onderzoek naar de woonvoorkeuren voor specifieke woonvormen voor ouderen. Het gaat om een voornamelijk kwalitatief onderzoek naar de achterliggende overwegingen en argumenten die ouderen hebben om al dan niet in specifieke woonvormen voor ouderen te gaan wonen. Het uitgevoerde onderzoek omvat twee onderdelen.
 - Nagegaan is hoe het aanbod van voor ouderen bestemde woonvormen in Nederland er uit ziet. Dat beeld is verkregen door gegevens van het WoON2012 te analyseren.
 - Het verhuisgedrag van senioren en het afwegingsproces is in beeld gebracht door 100 diepte-interviews te houden. Dit is een kwalitatief onderzoek, dat laat zien dat het verhuisgedrag een verhaal is met vele gezichten.
2. Om het verhuisgedrag in kaart te brengen zijn zes groepen senioren onderscheiden naar woonvorm en zorggebruik, die hiernaast worden gepresenteerd. Het betreft drie woonvormen: verzorgd wonen¹, wonen in een seniorencomplex of wonen in een gewone woning (al of niet een nul-tredenwoning). Daarbinnen wordt onderscheid gemaakt tussen senioren die thuiszorg ontvangen in de vorm van huishoudelijke hulp en / of verpleging of verzorging. Een nauwkeurige beschrijving van deze begrippen is in hoofdstuk 2 opgenomen.

Zes groepen senioren van 65 jaar en ouder

1. Verzorgd wonen met thuiszorg (ca 82.000)
2. Seniorencomplex met thuiszorg (ca 67.000)
3. Gewone woning met thuiszorg (ca 202.000)
4. Verzorgd wonen zonder thuiszorg (ca 45.000)
5. Seniorencomplex zonder thuiszorg (ca 126.000)
6. Gewone woning zonder thuiszorg (ca 1.333.000)

Het afwegingsproces bij verhuizing van senioren

3. Uit de 100 diepte-interviews interviews met senioren in de verschillende woonvormen komen de volgende noties naar voren, die het vermelden waard zijn.
 - De aanleiding om na te gaan denken over een verhuizing is in de meeste gevallen een verslechtering van de eigen gezondheid of die van de partner en/of het overlijden van de partner. Een sluimerende gedachte tot verhuizing wordt door een specifieke gebeurtenis manifest.
 - Vaak zijn fysieke beperkingen de aanleiding om te verhuizen. Dat heeft dan niet alleen te maken met wel of niet trap kunnen lopen. Het gaat ook om de grootte van de woning: het schoonmaken en onderhoud van het huis en het onderhoud aan de tuin dat steeds zwaarder wordt.
 - Wellicht zou men denken dat de behoefte aan zorg de reden is om te verhuizen naar verzorgd wonen. Dit blijkt lang niet altijd een rol te spelen bij de keuze van senioren.
 - Wellicht zou men denken dat de behoefte aan contact met leeftijdsgenoten de reden is om te verhuizen naar een seniorencomplex. Dit blijkt lang niet altijd een rol te spelen bij de keuze van senioren.
 - Het financiële aspect speelt bij de afweging tot verhuizen geen prominente rol. Binnen de financiële mogelijkheden kunnen de meeste senioren blijkbaar een passende keuze maken.

¹ Het verzorgd wonen betreft 127.000 woningen en dit is lager dan in de Monitor Investeren in de Toekomst, omdat in dit onderzoek de selectie van 65-plussers is gemaakt.

- In de meeste gevallen gaan de ouderen op zoek naar een kleinere, gelijkvloerse woning, die dicht bij de voorzieningen is gelegen (gewone woning of specifieke woonvorm).
 - Ouderen in verzorgd wonen zijn nauwelijks nog verhuisgeneigd, zij hopen niet meer te hoeven verhuizen, ook niet naar een verpleeghuis. Dit geldt overigens ook voor senioren die naar een seniorencomplex zijn verhuisd.
 - Bij een deel van de ouderen die verhuizen na het overlijden van de partner speelt de behoefte aan contact ook een rol bij de afweging om te verhuizen; zij willen graag wonen in een omgeving met leeftijdsgenoten.
 - Enkele ouderen hebben er bewust voor gekozen om dicht bij hun kinderen te gaan wonen.
 - Een deel van de ouderen kiest er nadrukkelijk voor om in de eigen woning te blijven wonen en znodig brengt men zelf aanpassingen (zoals het plaatsen van een traplift) aan.
Maar dat geldt niet voor alle ouderen en voor sommigen is verhuizen een duidelijke wens. Er zijn ook respondenten die hun koopwoning niet verkocht krijgen en daarom uiteindelijk voor aanpassing kiezen of die op de wachtlijst voor een geschikte seniorenwoning staan.
4. Het afwegingsproces tot verhuizen is complex en dat geldt voor alle leeftijdsgroepen, dus ook voor senioren. Soms is er één doorslaggevende factor die voor een senior **de** reden is om uit de huidige woning te vertrekken of naar een specifieke andere woning te verhuizen. In een rolstoel terecht komen door een herseninfarct is zo'n enkelvoudige reden om acuut verhuizen. Meestal is het een samenspel van factoren dat een rol speelt bij het besluit om te verhuizen. Als men dan verhuist, dan is dat een weloverwogen stap, omdat men nog maar één keer wil verhuizen.
Het is moeilijk om dat samenspel van verhuisfactoren op een gestructureerde wijze in beeld te brengen. Elke afweging van een senior is uniek, en daarom is in hoofdstuk 3 ook een groot aantal casebeschrijvingen opgenomen om gevoel te krijgen bij de variëteit aan afwegingen.
Hieronder vatten we het afwegingsproces samen voor zes groepen senioren; de belangrijkste factoren in het afwegingsproces worden beschreven en we realiseren ons dat dat een beperking is.

Informatie uit interviews: verzorgd wonen met thuiszorg (4%, 9 interviews)

5. Uit de interviews blijkt dat er bijna altijd wel sprake is van meerdere redenen om voor verzorgd wonen te kiezen. De geschiktheid van de woning blijkt een zeer belangrijke pullfactor. Verder speelt het zorgaanbod een redelijk belangrijke rol en ook de woonomgeving. Bijna de helft van de geïnterviewden heeft gekozen voor verzorgd wonen, vanwege het zorgaanbod.
Een ander deel van deze groep senioren vond bij de woonkeuze het aspect sociaal contact zeer belangrijk. Beschikbaar aanbod deed hen kiezen voor verzorgd wonen, maar zij hadden ook kunnen kiezen voor een seniorencomplex als daarin aanbod was geweest.

Informatie uit interviews: seniorencomplex met thuiszorg (4%, 9 interviews)

6. De geïnterviewde senioren blijken de keuze voor een seniorencomplex vooral gebaseerd te hebben op woningredenen. Vanwege mobiliteitsbeperkingen moesten zij verhuizen naar een gelijkvloerse woning. Dat hoefde voor velen niet in een complex te zijn, ook een gewone nultredenwoning was een goed alternatief geweest. Het beschikbare aanbod dat de senior aansprak, deed hen besluiten om naar een seniorencomplex te verhuizen. Een klein deel had ook kunnen kiezen voor verzorgd wonen, maar heeft daar niet voor gekozen omdat het beschikbare seniorencomplex hen aansprak.

Informatie uit interviews: gewone woning met thuiszorg (11%, 4 interviews)

7. Dit betreft de groep senioren, die naar een gewone woning verhuisd is, toen zij al thuiszorg ontving. Deze senioren hebben vaak bewust gekozen om naar een nultredenwoning te verhuizen en niet

naar een seniorencomplex of verzorgd wonen. Voor een beperkt deel van de geïnterviewde senioren zou de verhuizing naar een seniorencomplex een denkbaar alternatief zijn geweest.

Informatie uit interviews: verzorgd wonen zonder thuiszorg (3%, 5 interviews)

8. Waarom kiest een senior zonder thuiszorg al voor verzorgd wonen? Uit de diepte-interviews wordt duidelijk dat slechts een enkeling preventief kiest voor verzorgd wonen. De keuze voor verzorgd wonen was een samenloop van omstandigheden: een vrijstaande huurwoning in de gewenste buurt op het gewenste moment, toen men op zoek ging naar een nultredenwoning; dus de keuze was vooral aanbodgestuurd. Ook blijkt dat bij een deel van deze senioren het hebben van meer contact belangrijk was. Op grond hiervan zou men kunnen concluderen dat senioren zonder thuiszorg die gekozen hebben voor verzorgd wonen, deels ook hadden kunnen kiezen voor een seniorencomplex als dat aanbod er was geweest.

Informatie uit interviews: seniorencomplex zonder thuiszorg (7%, 29 interviews)

9. De geschiktheid van de woning is veruit de belangrijkste reden om naar een seniorencomplex te verhuizen. Ook redenen met betrekking tot de woonomgeving en het sociale leven worden redelijk frequent genoemd als reden om juist naar het seniorencomplex te verhuizen. Deze groep senioren zonder thuiszorg had ook een andere woonkeuze kunnen maken. Uit de interviews kan worden opgemaakt dat voor bijna driekwart van de geïnterviewde senioren een gewone nultredenwoning een passend alternatief zou zijn geweest.

Informatie uit interviews: gewone woning zonder thuiszorg (71%, 44 interviews)

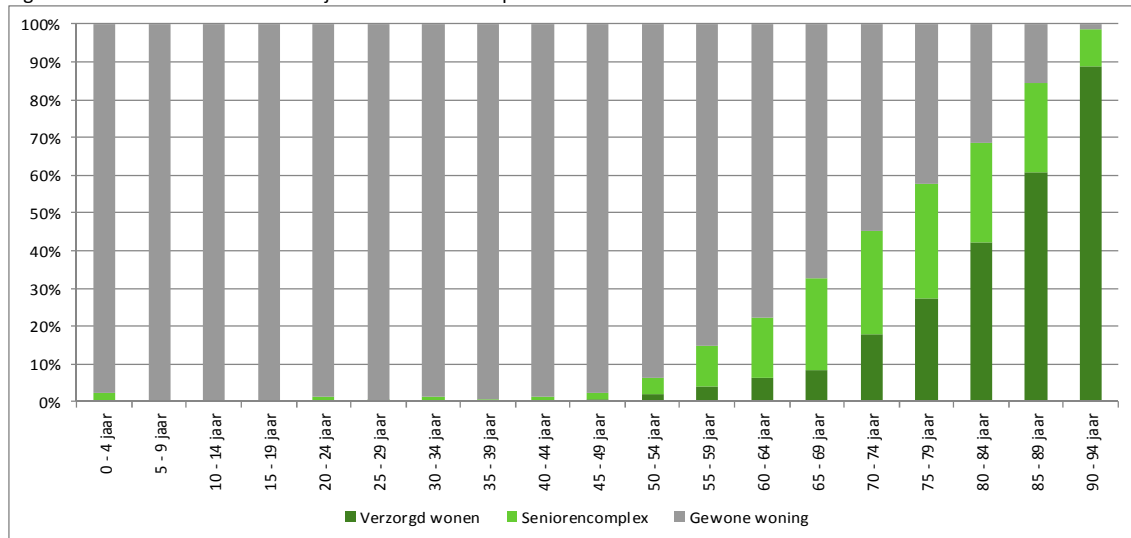
10. Het overgrote deel van deze senioren is lang geleden verhuisd, toen zij nog in de bloei van hun leven waren. Een seniorencomplex of verzorgd wonen leek toen voor de meesten geen alternatief. Voor de groep die recent naar een gewone woning is verhuisd, is de verhuizing een bewuste keuze geweest. Men heeft gekozen voor een nultredenwoning met de basisfuncties gelijkvloers of men heeft gekozen voor een niet-nultredenwoning omdat men nog geen enkel probleem heeft met traplopen.

Achtergrondinformatie uit het WoON2012 over de zes doelgroepen

11. De analyse van het WoON2012 levert de volgende inzichten op:
 - De woonsituatie van 65-plussers is als volgt: 127.000 verzorgd wonen (7%), 193.000 in een seniorencomplex (11%) en 1.535.000 in een gewone woning (82%).
 - Ongeveer 18% van de 65-plussers ontvangt thuiszorg. Voor de groep senioren die in verzorgd wonen woont, ligt dat hoger, namelijk op 66%.
 - Dit betekent dat toch nog 34% van de senioren in verzorgd wonen geen formele zorg ontvangt. Als men bovendien bedenkt dat deze senioren gemiddeld al 9 jaar verzorgd wonen, is de groep senioren die op het moment van verhuizen nog geen behoefte had aan thuiszorg, zelfs aanzienlijk groter.
 - Een ander beeld zien we bij het wonen in seniorencomplexen: 65% van de daar wonende 65-plussers ontvangt nu geen thuiszorg en zij wonen er gemiddeld al 10 jaar.
 - Anderzijds kan worden vastgesteld dat 65-plussers die thuiszorg ontvangen, voor 61% in een gewone woning wonen; deels betreft dit nultredenwoningen.
12. Aanvullend levert het WoON2012 de volgende informatie op:

- Het zijn vooral alleenstaande senioren die gebruik maken van verzorgd wonen. Die woonvorm wordt voor 78% bewoond door alleenstaanden. Voor de seniorencomplexen ligt dit iets lager. Bij gewone woningen zijn de tweepersoonshuishoudens in de meerderheid.

Figuur 1: De woonsituatie naar leeftijd van de bewoner op het moment van verhuizen

- De toestroom naar het verzorgd wonen begint als mensen 55 jaar zijn. Senioren die rond hun 80ste verhuizen, kiezen dan in ongeveer 40% van de gevallen voor verzorgd wonen en dit aandeel groeit hard, naar mate men op oudere leeftijd verhuist². Opmerkelijk is dat die tendens niet geldt voor de seniorencomplexen. De keuze voor dat woningtype is vrij stabiel voor de verschillende leeftijdsklassen waarop men verhuist.
- Voor het verzorgd wonen en de seniorencomplexen geldt dat daar verhoudingsgewijs de meeste senioren wonen met een lagere opleiding.
- De indicator ‘moeite hebben met traplopen’ blijkt te correleren met woonvorm en zorgbehoefte. Een groter deel van de senioren zonder thuiszorg heeft minder moeite met traplopen. Verder wonen er in verzorgde woonvormen meer senioren die moeite hebben met traplopen dan in seniorencomplexen of gewone woningen.
- De woonduur van de senioren in de drie woonvormen blijkt aanmerkelijk te verschillen. Senioren in gewone woningen wonen daar gemiddeld al ongeveer 28 jaar. Voor verzorgd wonen geldt, dat senioren daar nu gemiddeld 9 jaar wonen. Senioren in een woning in een seniorencomplex wonen daar gemiddeld zo’n 10 jaar. Er is binnen een bepaald woningtype, opmerkelijk genoeg, geen noemenswaardig verschil in woonduur tussen senioren die wel of geen thuiszorg ontvangen.

Aanknopingspunten voor de behoefteraming naar specifieke woonvormen voor senioren

13. Een scherpe afbakening van de specifieke woonvormen voor ouderen blijkt in de praktijk moeilijk aan te brengen. Seniorencomplexen worden in toenemende mate opengesteld voor andere leeftijdsgroepen, van verzorgd wonen is geen sprake meer omdat een nabijgelegen verzorgingshuis is gesloopt of de verzorging / verpleging door de thuiszorg wordt geleverd en niet meer door het verzorgingshuis.

² De analyse is uitgevoerd op de leeftijd van respondenten op het moment van verhuizen naar de huidige woning. Dit betreft respondenten die nu nog leven en de cijfers worden dus vertekend omdat sterfte, overgang naar instelling en emigratie buiten beschouwing blijven.

Verzorgd wonen is door de verbetering van de thuiszorg een verouderd concept aan het worden. Veel van het zorgaanbod in het verzorgd wonen wordt inmiddels geleverd door thuiszorginstellingen.

14. Het is gewenst de onderscheiden specifieke woonvormen voor senioren te herijken. Zo lijken de concepten verzorgd wonen en seniorencomplexen versleten te raken en door de werkelijkheid te worden ingehaald. Verzorgd wonen kent lang niet altijd de geborgenheid van zorgaanbod uit het nabijgelegen zorgcentrum. Woningen in seniorencomplexen worden steeds vaker toegewezen aan meerdere doelgroepen. Het is gewenst om hiermee rekening te houden in de prognosemodellen die de behoefte aan specifieke woonvormen voor senioren ramen.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en onderzoeksvraag

Vergrijzing en extramuralisering leiden tot veranderingen in de wereld van wonen en zorg. Het toenemend aantal en aandeel ouderen zorgt ervoor, dat wensen rondom wonen en zorg gaan schuiven en effect sorteren op het gebruik van het huidige aanbod. Extramuralisering betekent dat minder mensen in een instelling (intramuraal) wonen: het scheiden van wonen en zorg. Veel mensen met een zorgbehoefte kunnen hun zorg heel goed thuis ontvangen (al dan niet in een aangepaste woning). Verwacht wordt dat extramuralisering de kwaliteit van leven verbetert van mensen met een ziekte of een beperking en bijdraagt aan het beheersen van de kosten van de zorg.

Logisch gevolg is dat het aantal zorgbehoevende ouderen dat op de woningmarkt blijft, toeneemt. Niet alleen verandert de samenstelling van deze groepen zorgbehoevende ouderen, ook hun woonwensen veranderen. Het gaat om nieuwe generaties ouderen met een andere uitgangspunt ten aanzien van woning, inkomen en vermogen. Denk bijvoorbeeld aan de vooroorlogse generatie van ouderen die nu in de fase zit of komt waarin zij zorg nodig hebben, in vergelijking met de nu nog vitale generatie van baby-boomers die er aan zit te komen. Tussen en binnen deze groepen zijn er grote verschillen in het perspectief op ouder worden, kwaliteit van leven en zorg ontvangen en worden op basis van de (on)mogelijkheden andere keuzes gemaakt.

De Minister van Wonen en Rijksdienst heeft in zijn Kamerbrief van juni 2013 over de vergrijzing en de hervormingen in de langdurige zorg aangekondigd de Monitor Investeren voor de Toekomst (MIT) te herijken. De MIT geeft periodiek een beeld van de voortgang op het gebied van de ouderenhuisvesting. In het MIT2012 is de behoefte berekend voor de periode 2012 tot 2021. De monitor signaleert de eerste jaren na 2012 een sterk groeiende behoefte aan verzorgd wonen. Dit komt doordat de komende periode een versnelde extramuralisering van (tussen de 50.000 en 75.000) ouderen zal plaatsvinden. Bij deze ramingen is de aanname dat 64% van de geëxtramuraliseerde ouderen naar verzorgd wonen zal vragen. Empirische onderbouwing voor deze aanname ontbreekt, reden voor nader onderzoek dat opgebouwd is uit drie onderdelen.

Opdracht	Onderzoeksvraag
A	Aan welke randvoorwaarden moet worden voldaan in de woonsituatie om mensen die voorheen een indicatie ZP V&V 1 tot en met 4 kregen, extramuraal te kunnen laten wonen?
B	Wat zijn de kansen dat ouderen (naar relevante kenmerken) naar een voor ouderen bestemde woonvorm vragen?
C	Welke afwegingen maken verschillende groepen ouderen om wel of niet naar een speciaal voor ouderen bestemde woonvorm te verhuizen?

De voorliggende rapportage heeft betrekking op onderdeel C, een onderzoek naar de woonvoorkeuren voor specifieke woonvormen voor ouderen. Het gaat om een voornamelijk kwalitatief onderzoek naar de achterliggende overwegingen en argumenten die ouderen hebben om al dan niet in specifieke woonvormen voor ouderen te gaan wonen. Het primaire doel van het onderzoek is het bieden van inzicht in onderliggende afwegingsprocessen en daarmee in de onderbouwing van de modellering van de vraag van ouderen naar woonvormen voor ouderen in de MIT. Daarnaast wordt met het onderzoek beoogd

ook spelers op de markt voor ouderenhuisvesting meer inzicht te bieden in de woonkeuzeprocessen van (zorgbehoevende) ouderen.

De onderzoeksvraag luidt dus als volgt:

Welke afwegingen maken verschillende groepen ouderen om wel of niet naar een speciaal voor ouderen bestemde woonvorm te verhuizen?

1.2 Uitvoering van het onderzoek

Het uitgevoerde onderzoek omvat twee onderdelen:

1. Kwantitatieve analyse van het WoON2012.

Op basis van een analyse van het WoON2012 zijn de volgende twee onderzoeksvragen beantwoord:

- Hoe ziet het aanbod van voor ouderen bestemde woonvormen in Nederland er uit?
- Welke groepen ouderen wonen in en/of hebben een voorkeur voor dergelijke woonvormen?

Op basis van deze kwantitatieve analyse zijn deelgroepen onderscheiden naar de belangrijkste kenmerken van ouderen in speciale woonvormen.

Deze deelgroepen zijn in het kwalitatieve onderzoek verder geanalyseerd.

2. Kwalitatieve analyse op basis van diepte-interviews met 65-plussers.

Voor het kwalitatieve onderzoek zijn zes verschillende groepen senioren onderscheiden, waarvan het verhuisgedrag in beeld is gebracht. Dit verhuisgedrag kon niet gebaseerd worden op het WoON2012 omdat daarin niet de situatie (zorggebruik, etc.) rond het moment van verhuizen in beeld is gebracht. Daarom zijn onder 100 senioren diepte-interviews gehouden.

1.3 Opzet van de rapportage

De opzet van het rapport is als volgt.

- Hoofdstuk 2. Daarin worden de uitkomsten van het kwantitatieve onderzoek op basis van het WoON2012 gepresenteerd. In het bijzonder wordt het woonprofiel en huishoudensprofiel van de verschillende groepen senioren beschreven.
- Hoofdstuk 3. Daarin worden het verhuisgedrag van de verschillende groepen senioren beschreven.
- Hoofdstuk 4: In dat hoofdstuk wordt de balans opgemaakt.

Voorin in het rapport is een samenvatting opgenomen.

2 Wie wonen er in geschikte woningen voor senioren?

2.1 Omvang geschikte woningen voor senioren volgens MIT

Sinds 2003 wordt de Tweede Kamer elke drie jaar geïnformeerd over de situatie rond het aantal geschikte woningen voor ouderen en mensen met een beperking. Dit gebeurt in de Monitor Investeren voor de Toekomst (MIT), waarvan de laatste update in 2012 is verschenen. In de monitor wordt ook aandacht besteed aan een raming waarmee de opgave voor de toekomst in beeld wordt gebracht. Daarbij wordt de voorraad geschikte woningen op basis van het WoON als volgt ingedeeld:

- **Verzorgd wonen** betreft de situatie waarbij een huishouden in de leeftijd van 55 jaar of ouder in een ouderenwoning woont en zo nodig gebruik kan maken van verpleging en/of verzorging vanuit een nabijgelegen zorgsteunpunt.
- **Overige geschikte huisvesting** voor ouderen en mensen met beperkingen betreft zelfstandige woningen of wooneenheden, waarvan diverse kenmerken maken dat ze meer geschikt zijn voor de doelgroep dan reguliere woningen. Op basis van die kenmerken worden de volgende categorieën onderscheiden:
 - **wonen met diensten:** de woning is een ouderenwoning met extra diensten zoals maaltijdverzorging, receptie, gemeenschappelijke recreatieruimte, etc.;
 - **overige ouderenwoning:** de woning is een ouderenwoning, niet vallend onder verzorgd wonen of wonen met diensten en waarvan de respondent aangeeft dat de woning speciaal bestemd is voor ouderen;
 - **ingrijpend aangepaste woning:** de woning is ingrijpend aangepast omdat er vanwege een handicap of lichamelijke beperking speciale voorzieningen zijn aangebracht in de woning of de woning daarvoor bouwkundig is aangepast. Daarbij kan worden gedacht aan bijvoorbeeld een traplift of een hellingbaan naar de voordeur;
 - **overige nultredenwoning:** de woning is een nultredenwoning. Een woning is een nultredenwoning als wordt voldaan aan twee voorwaarden, te weten: de woonkamer van de woning of woonruimte is vanaf de straat te bereiken zonder traplopen (externe toegankelijkheid) en vanuit de woonkamer zijn zonder traplopen de keuken, het toilet, de badkamer en ten minste 1 slaapkamer te bereiken (interne toegankelijkheid).

Tabel 2.1: Woningvoorraad naar geschiktheid woonvorm voor ouderen, indeling monitor MIT, 2012

Woonvorm	Abs.	%
Verzorgd wonen	133.500	1,8%
Wonen met diensten	174.400	2,4%
Overige ouderenwoningen	205.400	2,8%
Overige ingrijpend aangepaste woningen	123.700	1,7%
Overige nultredenwoningen	1.318.200	18,1%
Overige woningen	5.342.500	73,2%
Totale woningvoorraad*	7.297.700	100,0%

* Betreft zelfstandige woningen en zelfstandige wooneenheden.

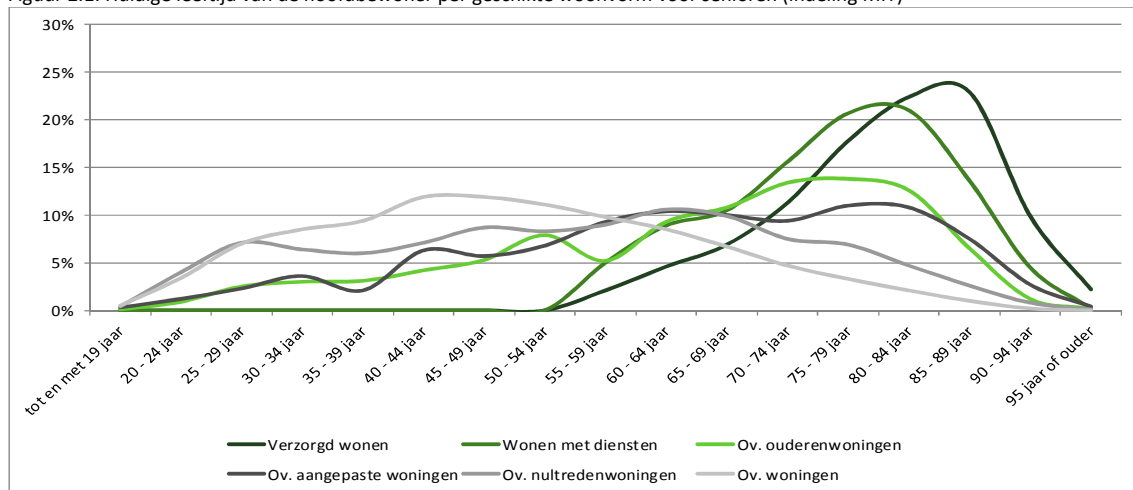
Bron: WoON2012, bewerking Companen.

Uit tabel 2.1. blijkt dat het verzorgd wonen maar een klein onderdeel uitmaakt van de Nederlandse woningvoorraad en dat geldt ook voor het wonen met diensten. In totaal betreft dit 4% van de woningvoorraad. De overige categorieën geschikte woningen voor senioren en mensen met een beperking

maken bijna 23% van de voorraad uit. In zeer overwegende mate betreft dit nultredenwoningen die door de bewoner niet aangemerkt zijn als een specifiek voor senioren bestemde woning.

In figuur 2.1. wordt in beeld gebracht hoe de verschillende woonvormen worden bewoond naar de huidige leeftijd van de hoofdbewoner.

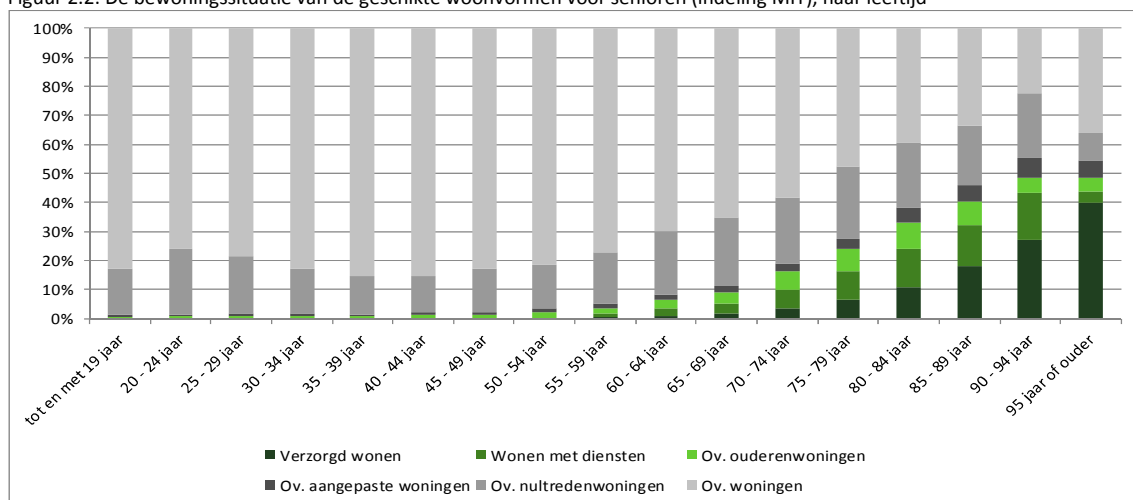
Figuur 2.1: Huidige leeftijd van de hoofdbewoner per geschikte woonvorm voor senioren (indeling MIT)

Bron: WoON2012, bewerking Companen.

Figuur 2.1. laat zien dat de verzorgde woonvormen bewoond worden door 55-plussers. Ongeveer 50% heeft een leeftijd van 55-80 jaar en ongeveer 50% is ouder dan 80 jaar. De leeftijd van de bewoners in wonen met diensten is gemiddeld zo'n 5 jaar jonger. Opmerkelijk is dat de categorie overige ouderenwoningen, dit zijn woningen waarvan de bewoner van oordeel is dat deze specifiek bestemd zijn voor senioren, voor een flink deel niet bewoond wordt door senioren. Dit impliceert dat een deel van de huurwoningen dat hieronder valt, blijkbaar toegewezen wordt aan alle leeftijdsklassen en niet uitsluitend aan senioren. Voor de omvangrijke groep overige nultredenwoningen geldt dat deze bewoond worden door alle leeftijdsklassen; er ligt een kleine piek bij de 65-plussers. Hoe wonen de verschillende leeftijdsklassen? Dit kan worden afgeleid uit figuur 2.2.

Figuur 2.2: De bewoningssituatie van de geschikte woonvormen voor senioren (indeling MIT), naar leeftijd

Bron: WoON2012, bewerking Companen.

Uit figuur 2.2. blijkt dat ongeveer 17% van de 55-minners in een nultredenwoning woont; merendeels betreft dit appartementen in complexen met een lift. Met het stijgen van de leeftijd kiezen meer senioren voor ten minste een nultredenwoning waarin zij geen trappen hoeven te lopen en groeit ook de behoefte aan een woonvorm met diensten of een verzorgde woonvorm. Toch woont nog zo'n 30% van de 80-plussers in een gewone woning waarin de basisfuncties niet gelijkvloers aanwezig zijn en men dus trappen moet lopen.

2.2 Selectie van zes relevante doelgroepen senioren (65-plussers)

In dit onderzoek staat het verhuisgedrag van senioren centraal. Daarom is nagegaan welke groepen senioren met een, in zekere mate, zelfde woonvoorkeur kunnen worden onderscheiden. Dit heeft geresulteerd in de volgende zes groepen zelfstandig wonende 65-plussers:

1. Verzorgd wonen met thuiszorg (4% van de groep senioren).
Dit is de groep senioren die in een verzorgde woonvorm woont nabij een zorginstelling en van daaruit zorg ontvangt of thuiszorg ontvangt.
2. Seniorencomplex met thuiszorg (4% van de groep senioren).
Dit is de groep senioren die in een seniorencomplex woont en huishoudelijke hulp en / of verzorging of verpleging van de thuiszorg ontvangt.
3. Gewone woning met thuiszorg (11% van de groep senioren).
Dit is de groep die in een gewone woning woont en huishoudelijke hulp en / of verzorging of verpleging van de thuiszorg ontvangt.
4. Verzorgd wonen zonder thuiszorg (3% van de groep senioren).
Dit is de groep senioren die in een verzorgde woonvorm woont en geen huishoudelijke hulp en / of verzorging of verpleging van de thuiszorg ontvangt.
5. Seniorencomplex zonder thuiszorg (7% van de groep senioren).
Dit is de groep senioren die in een seniorencomplex woont en geen huishoudelijke hulp en / of verzorging of verpleging van de thuiszorg ontvangt.
6. Gewone woning zonder thuiszorg (71% van de groep senioren).
Dit is de groep senioren die in een gewone woning woont en geen huishoudelijke hulp en / of verzorging of verpleging van de thuiszorg ontvangt.

Opgemerkt moet worden dat dit onderzoek naar het verhuisgedrag onder senioren, betrekking heeft op de groep 65-plussers. Uit onderzoek is bekend dat 'senioren tussen de 55 en 65 jaar' vooral preventief verhuizen naar een nultredenwoning; zorg speelt in het verhuisgedrag een ondergeschikte betekenis.

De volgende definities zijn aangehouden.

Verzorgd wonen

- Woning staat nabij verzorgings- of verpleeghuis of nabij een dienstencentrum of steunpunt.
- Woning is speciaal bestemd voor ouderen.
- De oudste van de ondervraagde persoon en de partner is 55 jaar of ouder.
- Woning is een zelfstandige woning of een zelfstandige wooneenheid.
- Mogelijkheid tot verpleging of verzorging uit nabij gelegen zorgcentrum aanwezig.

Seniorencomplex

Hier toe behoren de volgende twee woonvormen:

- Wonen met diensten:
 - Woning staat nabij verzorgings- of verpleeghuis of nabij een dienstencentrum of steunpunt
 - De woning is speciaal bestemd voor ouderen.
 - De oudste van de ondervraagde persoon en de partner is 55 jaar of ouder.
 - Er is ten minste 1 van de genoemde voorzieningen aanwezig (receptie bij ingang, zorgkamer, huismeester, gezamenlijke recreatieruimte, mogelijkheid gebruik te maken van verzorging en / of verpleging uit nabijgelegen steunpunt / zorgcentrum, mogelijkheid gebruik hh diensten).
 - Woning is een zelfstandige woning of een zelfstandige wooneenheid.
- Overige ouderenwoning in complex:
 - Woning is speciaal bestemd voor ouderen.
 - De oudste van de ondervraagde persoon en de partner is 55 jaar of ouder.
 - Woning is een zelfstandige woning of een zelfstandige wooneenheid.
 - Woning maakt deel uit van een complex of een groep woningen.

Gewone woning

Dit zijn de overige woningen die bewoond worden door senioren, zoals nultredenwoningen, niet-geschikte woningen voor senioren, etc.

Onder deze zes groepen uit het WoON2012 is een steekproef getrokken en zijn er met 100 senioren diepte-interviews gehouden van 1 tot 1,5 uur om zicht te krijgen op hun woonsituatie, het zorggebruik en de achtergrond van hun verhuisgedrag.

2.3 Relatie tussen dit onderzoek en het MIT / WoON2012

In tabel 2.2. wordt de relatie zichtbaar tussen de indeling naar woonvormen met en zonder zorggebruik (indeling van dit onderzoek naar verhuisgedrag van senioren) en de woningindeling uit het MIT.

Tabel 2.2: Relatie indeling huisvestingssituatie naar woonvormen met en zonder thuiszorg (indeling van dit onderzoek naar verhuisgedrag senioren) en de indeling volgens de MIT

Woonvorm / zorgbehoefte	Verzorgd wonen	Wonen met diensten	Overige ouderenwoningen	Overige aangepaste woningen	Overige nultredenwoningen	Overige woningen	Totaal, % horizontaal	Totaal, % verticaal
1. Verzorgd wonen met thuiszorg	100%	0%	0%	0%	0%	0%	100%	3%
2. Seniorencomplex met thuiszorg	0%	79%	21%	0%	0%	0%	100%	4%
3. Gewone woning met thuiszorg	0%	0%	10%	12%	27%	52%	100%	11%
4. Verzorgd wonen zonder thuiszorg	100%	0%	0%	0%	0%	0%	100%	4%
5. Seniorencomplex zonder thuiszorg	0%	75%	25%	0%	0%	0%	100%	7%
6. Gewone woning zonder thuiszorg	0%	0%	2%	1%	19%	78%	100%	71%
Totale woningvoorraad	2%	2%	3%	2%	18%	73%	100%	100%

Bron: WoON2012, bewerking Companen.

De definities voor het verzorgd wonen uit de twee peilingen sluiten op elkaar aan. De aanduiding seniorencomplex uit dit onderzoek komt overeen met de categorie ‘wonen met diensten’ en een deel van de categorie ‘overige ouderenwoningen’ uit het MIT.

Bij vergelijking van de uitkomsten voor de woningtypering tussen het nu uitgevoerde onderzoek onder senioren en de uitkomsten van het WoON2012 komen verschillen naar voren. Dat is ook logisch aangezien het WoON vooral gebaseerd is op internet-enquêtes en telefonische enquêtes. Daar staat dus het oordeel van de geënquêteerde centraal en die moet bijvoorbeeld beoordelen of zijn / haar woning een ouderenwoning, een aanleunwoning of een woonzorgcomplex is. De nu uitgevoerde interviews hebben uitgewezen dat het oordeelsvermogen van de ondervraagde personen niet altijd eenduidig is. In tabel 2.3. wordt de discrepantie zichtbaar tussen het oordeel van de respondent en de werkelijke woonsituatie.

Tabel 2.3: Verschillen in specifieke woonvormen voor senioren tussen het nu uitgevoerde onderzoek naar verhuisgedrag onder senioren en het WoON2012

Woonsituatie volgens onderzoek verhuisgedrag	Woonsituatie volgens WoON2012			
	Verzorgd wonen	Seniorencomplex	Gewone woning	Totaal
Verzorgd wonen	13%	0%	1%	14%
Seniorencomplex	12%	25%	2%	38%
Gewone woning	9%	10%	28%	47%
Totaal	34%	35%	31%	100%

Uit tabel 2.3. blijkt dat ongeveer een derde van alle waarnemingen over de woonvorm van senioren uit het WoON2012 niet correspondeert met de recent uitgevoerde waarneming. Hiervoor zijn ruwweg drie redenen aan te wijzen:

- **Bijschattingen WoON2012.**
De variabelen die na de enquêtering onbekend waren, zijn voor het WoON2012 achteraf bijgeschat. De juistheid van die bijschatting is nooit 100% zeker.
- **Timelag tussen WoON2012 en de huidige meting.**
Tussen het moment van enquêtering van het WoON2012 en het huidige onderzoek zit een periode van ongeveer twee jaar. In de afgelopen twee jaar is het mogelijk dat bijvoorbeeld een seniorencomplex van ‘kleur’ is verschoten, doordat de leeftijdsgrens van 55 jaar bij de toewijzing is losgelaten. Corporaties hebben dat gedaan of omdat de verhuur van het betreffende complex problemen opleverde of omdat men bij nader inzien om principiële redenen toch een menging van jong en oud wenste te realiseren. Daardoor verandert een seniorencomplex in een gewone woning. In de afgelopen jaren zijn ook diverse verzorgingshuizen als gevolg van de extramuralisering gesloten. Daardoor is verzorgd wonen veranderd in een seniorencomplex.
- **Onjuiste waarneming WoON2012.**
Ten slotte is er sprake van waarnemingen in het WoON2012 die niet reproduceerbaar zijn en als onjuist moeten worden aangemerkt. Een voorbeeld daarvan is het oordeel van de respondent in het WoON2012 dat de woning in de buurt van een verzorgingshuis ligt, terwijl uit het huidige onderzoek blijkt dat het dichtstbijzijnde verzorgingshuis op 5 kilometer afstand ligt. Daardoor is niet sprake van verzorgd wonen, zoals in het WoON2012 is gemeten, maar betreft het een seniorencomplex of soms ook een gewone woning.
Een ander voorbeeld: de nultredenwoning ligt boven een zorgcentrum en de woning wordt daarom in het WoON2012 getypeerd als verzorgd wonen; in werkelijkheid is het zorgcentrum een kleine zorgunit voor mensen met een lichamelijk en / of verstandelijke beperking en kunnen de erboven wonende senioren geen gebruik maken van de verzorging uit de zorgunit.

2.4 Het woonprofiel van zes relevante doelgroepen senioren (65-plussers)

Woningtype

Tabel 2.4: Het woningtype (huur / koop, eengezins / meergezins) voor zes doelgroepen senioren (65-plussers)

	Eengezins koopwoning	Eengezins huurwoning	Meergezins koopwoning	Meergezins huurwoning	Totaal
Verzorgd wonen met thuiszorg	1%	9%	3%	87%	82.000 (100%)
Seniorencomplex met thuiszorg	1%	17%	2%	80%	67.100 (100%)
Gewone woning met thuiszorg	32%	33%	6%	29%	202.300 (100%)
Verzorgd wonen zonder thuiszorg	4%	15%	7%	74%	42.500 (100%)
Seniorencomplex zonder thuiszorg	4%	15%	6%	75%	126.000 (100%)
Gewone woning zonder thuiszorg	52%	23%	9%	16%	1.332.800 (100%)
Totale voorraad	42%	23%	8%	27%	1.852.700 (100%)

Bron: WoON2012, bewerking Companen.

Tabel 2.4 laat zien dat de senioren met thuiszorg in verzorgd wonen voor (87% + 9%=) 96% in een huurwoning wonen en slechts 4% in een koopwoning. Voor de senioren zonder thuiszorg in verzorgd wonen, woont een iets groter deel in een koopwoning (11%). Dezelfde verhouding tussen huur en koop is ook van toepassing voor de seniorencomplexen.

Voor de gewone woningen ligt de verhouding geheel anders. Zo'n 38% van de senioren die thuiszorg ontvangt en in een gewone woning woont, heeft een koopwoning. Voor de senioren zonder thuiszorg in een gewone woning, ligt dit op 61% koop. Dit verschil hangt mogelijk samen met het opleidingsniveau. In gewone woningen met thuiszorg wonen verhoudingsgewijs meer senioren met een lager opleidingsniveau en die wonen vaker in een huurwoning en de senioren met een hoger opleidingsniveau zijn oververtegenwoordigd in de gewone woningen zonder thuiszorg.

Verstedelijkingsgraad

Tabel 2.5: De zes doelgroepen senioren (65-plussers) naar verstedelijkingsgraad

	Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	Totaal
Verzorgd wonen met thuiszorg	2%	4%	3%	3%	3%	82.000 (4%)
Seniorencomplex met thuiszorg	4%	4%	4%	3%	3%	67.100 (4%)
Gewone woning met thuiszorg	12%	11%	10%	12%	10%	202.300 (11%)
Verzorgd wonen zonder thuiszorg	4%	3%	4%	4%	3%	42.500 (3%)
Seniorencomplex zonder thuiszorg	9%	8%	7%	5%	5%	126.000 (7%)
Gewone woning zonder thuiszorg	69%	70%	72%	74%	76%	1.332.800 (71%)
Totale voorraad	100%	100%	100%	100%	100%	1.852.700 (100%)

Bron: WoON2012, bewerking Companen.

Het verzorgd wonen³, is evenwichtig gespreid over het land. Naar verstedelijkingsgraad is het aandeel verzorgd wonen bij benadering overall even groot.

Het aandeel woningen in seniorencomplexen zonder thuiszorg ligt in (zeer) sterk stedelijke gebieden aanzienlijk hoger dan in de minder verstedelijkte gebieden. In deze minder verstedelijkte gebieden wonen meer senioren in gewone woningen die niet speciaal bestemd zijn voor senioren. Wellicht hangt dit samen met de mantelzorg die in minder stedelijke gebieden nog intensiever aanwezig is, waardoor senioren minder snel hoeven te verhuizen.

Verhuizingen tussen huur en koop

Tabel 2.6: De verhuisbewegingen¹⁾ tussen huur en koop, voor zes doelgroepen senioren (65-plussers)

	Van koop naar koop	Van koop naar huur	Van huur naar koop	Van huur naar huur	Totaal
Verzorgd wonen met thuiszorg	0%	27%	1%	72%	100%
Seniorencomplex met thuiszorg	1%	21%	0%	78%	100%
Gewone woning met thuiszorg	15%	9%	0%	76%	100%
Verzorgd wonen zonder thuiszorg	2%	26%	0%	72%	100%
Seniorencomplex zonder thuiszorg	2%	21%	0%	77%	100%
Gewone woning zonder thuiszorg	37%	15%	3%	45%	100%
Totale voorraad	19%	19%	2%	60%	100%

Bron: WoON2012, bewerking Companen.

1) Dit betreft de verhuizingen over een periode van twee jaar, voorafgaand op het moment van enquêtering in het WoON2012.

De 65-plussers die verhuisd zijn, woonden voor de verhuizing voor (60% + 2% =) 62% in een huurwoning. Na de verhuizing is dat percentage opgelopen naar (19% + 60% =) 79%. Van de 65-plussers is (19% + 2% =) 21% verhuisd naar een koopwoning en het overgrote deel woonde daarvoor ook al in een koopwoning; verhuizingen van huur naar koop vinden bijna niet plaats.

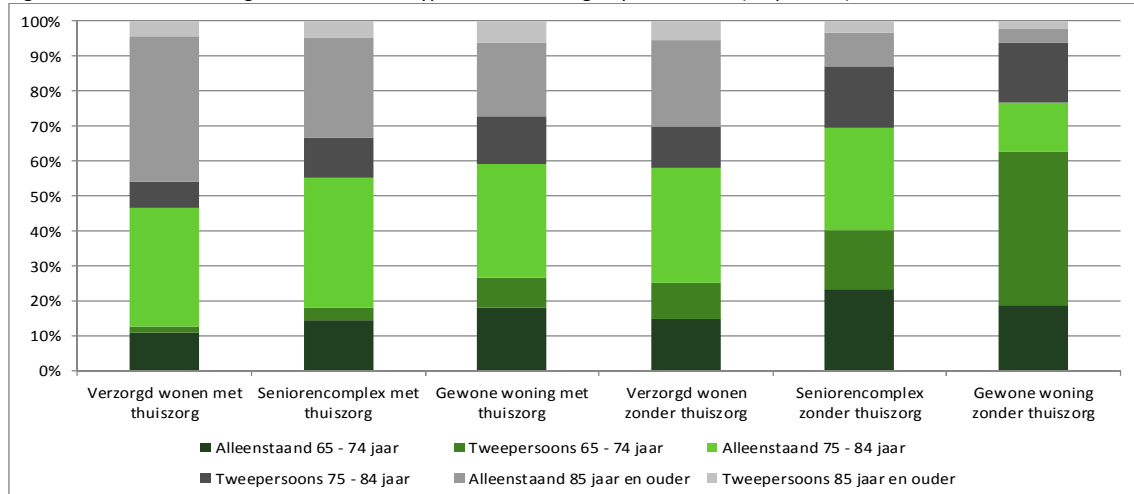
Verhuizingen naar verzorgd wonen met thuiszorg en zonder thuiszorg hebben voor respectievelijk 99% en 98% betrekking op een verhuizing naar een huurwoning. Voor verhuizingen naar een seniorencomplex ligt dat op ongeveer hetzelfde niveau.

³ Het verzorgd wonen betreft 125.000 woningen en dit is lager dan in de Monitor Investeren in de Toekomst, omdat hier de selectie van 65-plussers is gemaakt.

2.5 Het huishoudensprofiel van zes relevante doelgroepen senioren (65-plussers)

Huishoudenstype

Figuur 2.3: De samenstelling naar huishoudenstypen voor zes doelgroepen senioren (65-plussers)

Bron: WoON2012, bewerking Companen.

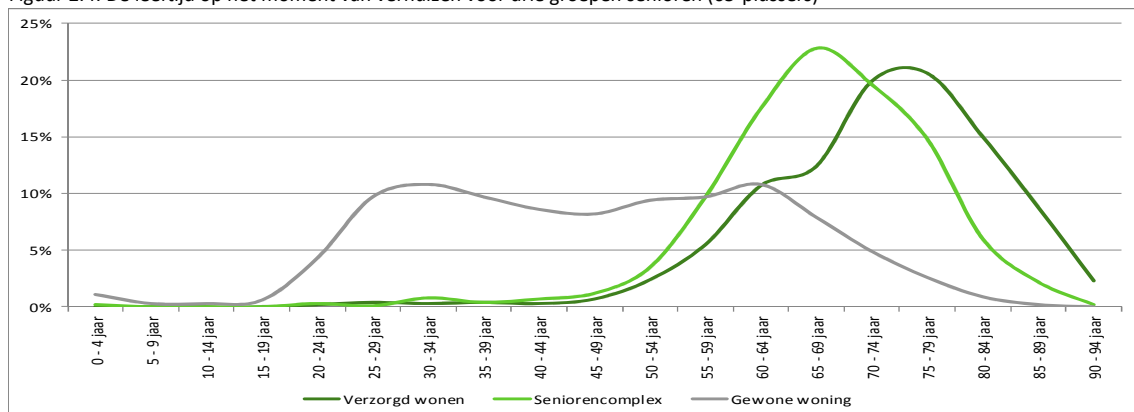
Het zijn vooral alleenstaanden die gebruik maken van verzorgd wonen. Die woonvorm wordt voor 78% bewoond door alleenstaanden. Voor de seniorencomplexen ligt dit iets lager. Bij gewone woningen zijn de tweepersoonshuishoudens in de meerderheid.

Met het toenemen van de leeftijd neemt ook de behoefte aan thuiszorg toe. Dit is zichtbaar bij de verschillende woonvormen. Als er thuiszorg aan de orde is, dan is de gemiddelde leeftijd van de bewoners wat hoger dan zonder thuiszorg.

Leeftijd op het moment van verhuizen

Geanalyseerd is op welk moment de senioren naar een bepaalde woonvorm gaan verhuizen. In bijlage 1 worden die gegevens voor de zes doelgroepen senioren weergegeven. Hier is uit oogpunt van overzichtelijkheid volstaan met het presenteren van de gegevens voor de groep senioren in verzorgd wonen, in een woning in een seniorencomplex en in een gewone woning (ongeacht het gebruik van thuiszorg).

Figuur 2.4: De leeftijd op het moment van verhuizen voor drie groepen senioren (65-plussers)

Bron: WoON2012, bewerking Companen.

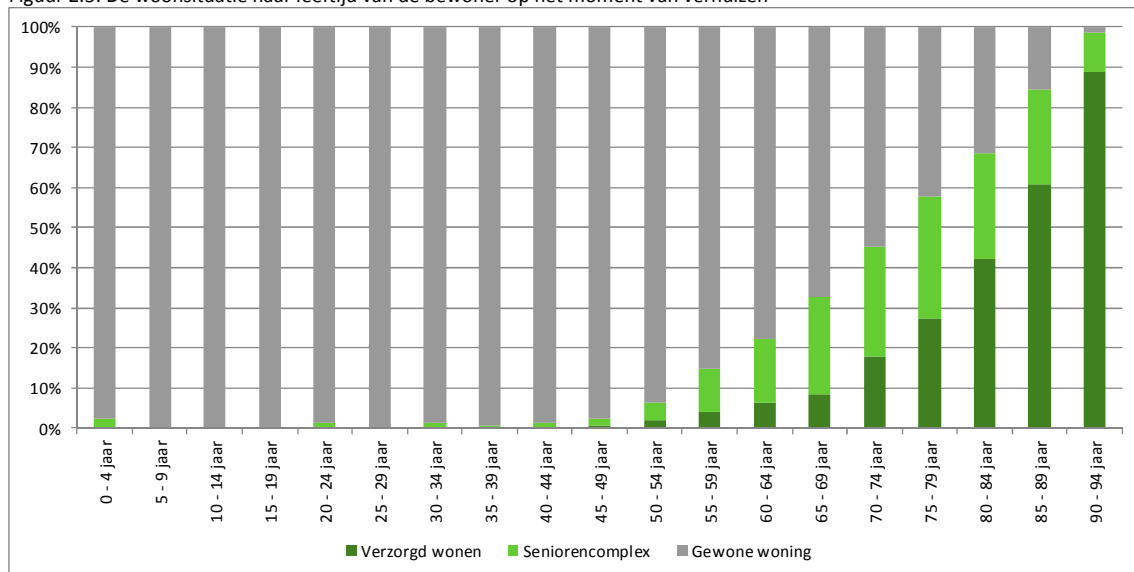
In figuur 2.4. wordt de leeftijd weergegeven op het moment dat de huidige senior is verhuisd. Voor het verzorgd wonen blijkt dan, dat zo'n 50% van de senioren daar onder de 70 jaar is gaan wonen. De senioren zonder thuiszorg in een verzorgde woonvorm, verhuizen daarnaar op wat jongere leeftijd, gemiddeld zo'n 5 jaar eerder dan de senioren met thuiszorg (zie Bijlage 1). Dit is een indicatie dat deze laatste groep vooral om preventieve redenen voor verzorgd wonen kiest, terwijl dat gelet op de gezondheidssituatie strikt genomen nog niet nodig is.

Verhuizing naar een seniorencomplex gebeurt op nog jongere leeftijd. Ongeveer 50% doet dat al voor zijn 65-ste. Senioren zonder thuiszorg doen dat ook wat eerder dan senioren met thuiszorg.

Senioren in gewone woningen zijn daar door de jaren heen komen te wonen. Dat gebeurt vooral voor het 60ste jaar en daarna neemt de toestroom naar gewone woningen af. De gewone woningen omvatten een breed palet woningen en daarom is in de analyse een nader onderscheid gemaakt tussen nultredenwoningen en niet-nultredenwoningen (die figuren worden in Bijlage 1 weergegeven). Dan blijkt dat de leeftijd waarop deze groep naar een nultredenwoning is verhuisd iets hoger te zijn dan de leeftijd van de groep senioren die naar een niet-nultredenwoning is verhuisd. We zien ook dat de senioren die op oudere leeftijd verhuizen, logischerwijs, vaker kiezen voor een nultredenwoning.

In figuur 2.5. wordt weergegeven hoe de senioren van een bepaalde leeftijdsklasse wonen. Ook in deze figuur wordt voor het overzicht de situatie voor drie groepen senioren. Het betreft het verzorgd wonen, wonen in een seniorencomplex en een gewone woning, waarbij het onderscheid met of zonder thuiszorg is weggelaten (zie daarvoor Bijlage 1).

Figuur 2.5: De woonsituatie naar leeftijd van de bewoner op het moment van verhuizen

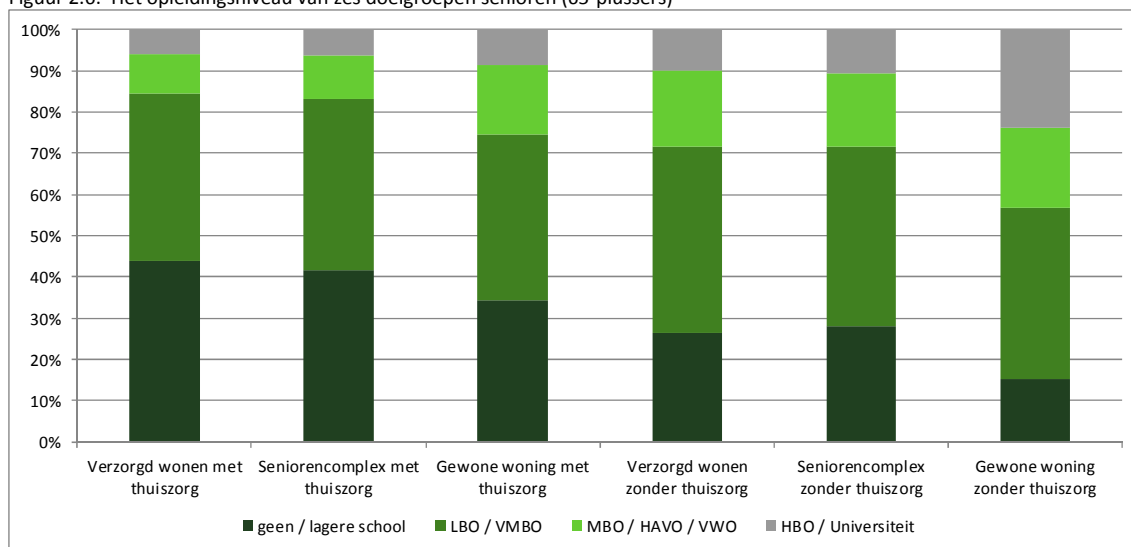

Bron: WoON2012, bewerking Companen.

De toestroom naar het verzorgd wonen begint als mensen 55 jaar zijn. Senioren die rond hun 80ste verhuizen, kiezen dan in ongeveer 40% van de gevallen voor verzorgd wonen en dit aandeel groeit hard, naar mate men op oudere leeftijd verhuist. Opmerkelijk is dat die tendens niet geldt voor de seniorencomplexen. De keuze voor dat woningtype is vrij stabiel voor de verschillende leeftijdsklassen waarop men verhuist.

Opleidingsniveau

Figuur 2.6: Het opleidingsniveau van zes doelgroepen senioren (65-plussers)

Bron: WoON2012, bewerking Companen.

Voor het verzorgd wonen en de seniorencomplexen geldt dat daar verhoudingsgewijs de meeste senioren wonen met een lagere opleiding. Als men aangewezen is op thuiszorg ligt dat aandeel hoger dan als men nog geen huishoudelijke hulp of verzorging / verpleging ontvangt. De middelbaar en hoger opgeleiden komen verhoudingsgewijs het meest voor in de gewone woningen. Het meest geldt dit voor de groep senioren die zonder thuiszorg in een gewone woning woont.

Hierbij is sprake van een leeftijdseffect: oudere senioren hebben een lagere opleiding dan jongere senioren en wonen dus verhoudingsgewijs meer in verzorgd wonen en seniorencomplexen.

Inkomen

Tabel 2.7: De inkomenssituatie voor zes doelgroepen senioren (65-plussers)

	Tot de huurtoeslaggrens	Huurtoeslaggrens tot modaal	Tot 1,5 keer modaal	Tot 2 keer modaal	Tot 3 keer modaal	Meer dan 3 keer modaal	Totaal
Verzorgd wonen met thuiszorg	71%	19%	9%	1%	0%	0%	100%
Seniorencomplex met thuiszorg	73%	20%	5%	2%	0%	0%	100%
Gewone woning met thuiszorg	65%	18%	12%	4%	1%	0%	100%
Verzorgd wonen zonder thuiszorg	53%	25%	15%	5%	1%	1%	100%
Seniorencomplex zonder thuiszorg	53%	23%	20%	3%	1%	0%	100%
Gewone woning zonder thuiszorg	29%	16%	27%	14%	9%	5%	100%
Totaal	39%	17%	23%	11%	6%	4%	100%

Bron: WoON2012, bewerking Companen.

56% van de senioren heeft een inkomen tot modaal en in overwegende mate gaat het dan om een inkomen tot de huurtoeslaggrens (39%). Deze laagste inkomensgroep is het zwaarst vertegenwoordigd in de doelgroep senioren met thuiszorg die gekozen heeft voor verzorgd wonen. Senioren zonder zorgbehoefte hebben een hoger inkomen; deze senioren zijn over het algemeen jonger (zie figuur 2.3).

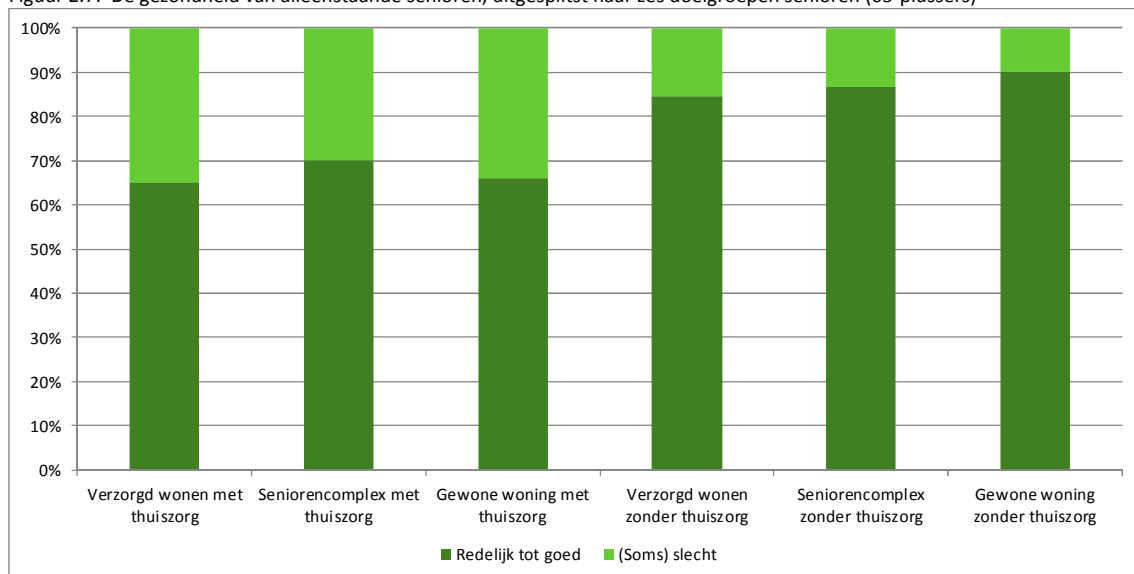
Hoe jonger de senior, hoe beter de inkomenspositie. Dit is een gevolg van de verbetering van de pensioenen in de loop der jaren.

Een andere factor die een rol speelt is het opleidingsniveau. Oudere senioren hebben een lager opleidingsniveau en hebben eerder behoefte aan zorg. Die groep heeft ook een lager inkomen / pensioen.

Gezondheidssituatie alleenstaanden

Het WoON2012 biedt ook inzicht in de subjectieve gezondheidsbeleving, maar die is alleen voor de geënquêteerde persoon in beeld gebracht en niet voor de eventuele partner. Daarom wordt in figuur 2.7 alleen de gezondheidssituatie van alleenstaanden weergegeven en niet van tweepersoonshuishoudens.

Figuur 2.7: De gezondheid van alleenstaande senioren, uitgesplitst naar zes doelgroepen senioren (65-plussers)

Bron: WoON2012, bewerking Companen.

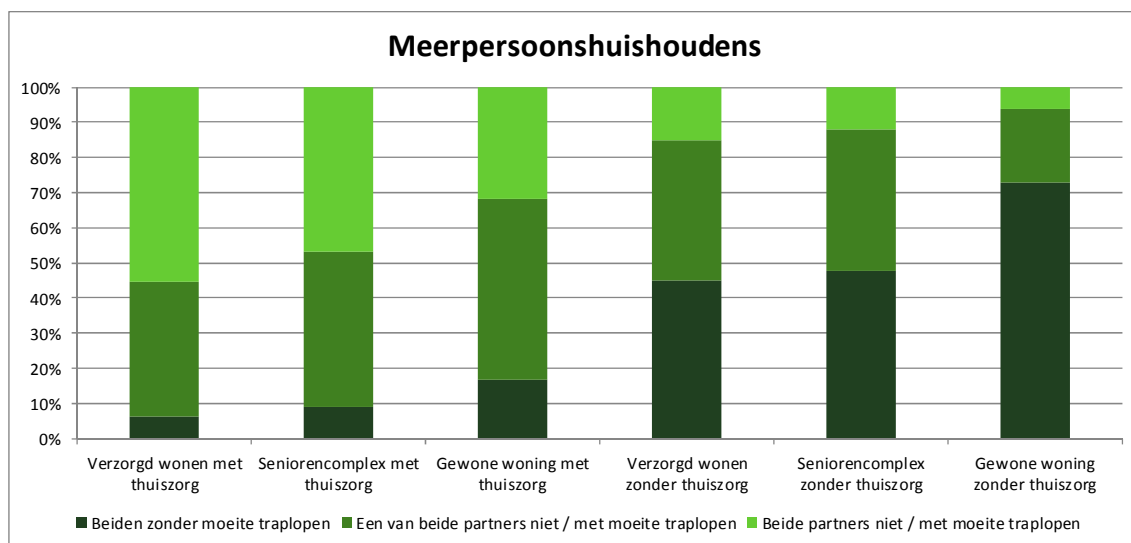
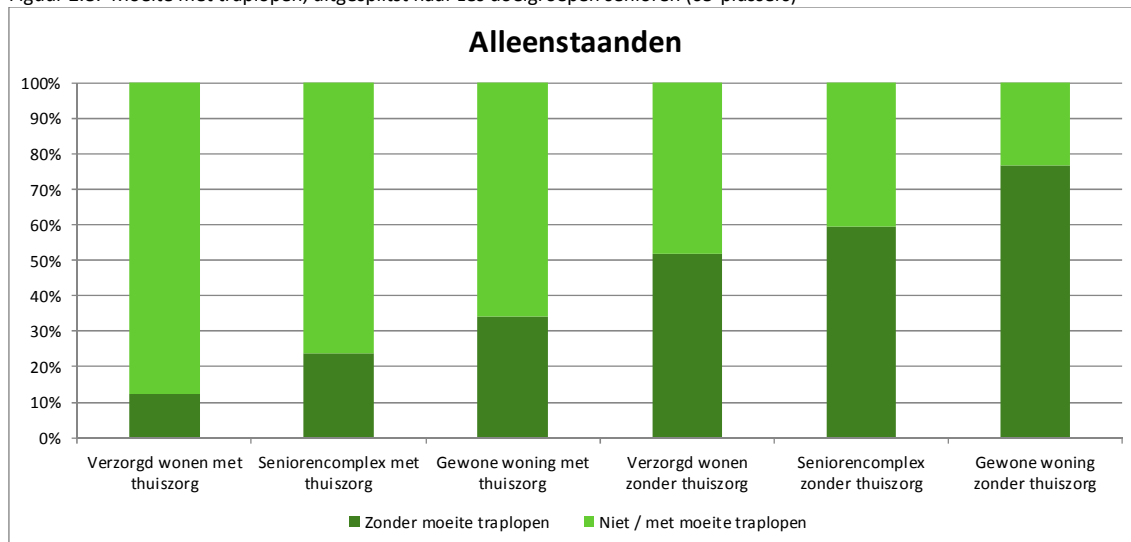
Uit figuur 2.7 blijkt dat alleenstaanden zonder thuiszorg wat vaker van oordeel zijn dat zij over een redelijke tot goede gezondheid beschikken dan de groep alleenstaande senioren die wel thuiszorg ontvangt. Dit is een voor de hand liggende uitkomst, maar het verschil tussen deze twee groepen is niet zo groot. Ongeveer 65% van de alleenstaande senioren met thuiszorg beschikt over een redelijke tot goede gezondheid en voor de alleenstaande senioren zonder thuiszorg ligt dit op 85%.

Echter, opmerkelijk is dat de gezondheidssituatie van de alleenstaande senioren nauwelijks verschilt naar woonvorm. Men zou verwachten dat de bewoners van een verzorgde woonvorm, die over het algemeen wat ouder zijn dan de bewoners van de andere woonvormen, ook over een wat slechtere gezondheid zouden beschikken. Blijkbaar is het subjectieve oordeel van iemand over zijn / haar gezondheidssituatie niet zo'n goede indicator. Dat is ook verklaarbaar op grond van het feit dat de beoordeling van de eigen gezondheidssituatie vaak gerelateerd wordt aan de eigen situatie van enige tijd geleden. Dit in tegenstelling tot de indicator 'wel of geen trap kunnen lopen'; dit is objectief te bepalen. Daarom is ook de situatie met betrekking tot traplopen geanalyseerd.

Traplopen

Bekend is dat senioren met bewegingsproblemen daarin vaak een grond zien om te verhuizen. In figuur 2.8 wordt dan ook de relatie zichtbaar tussen de woonvoorkeur van senioren en het moeite hebben met traplopen.

Figuur 2.8: Moeite met traplopen, uitgesplitst naar zes doelgroepen senioren (65-plussers)

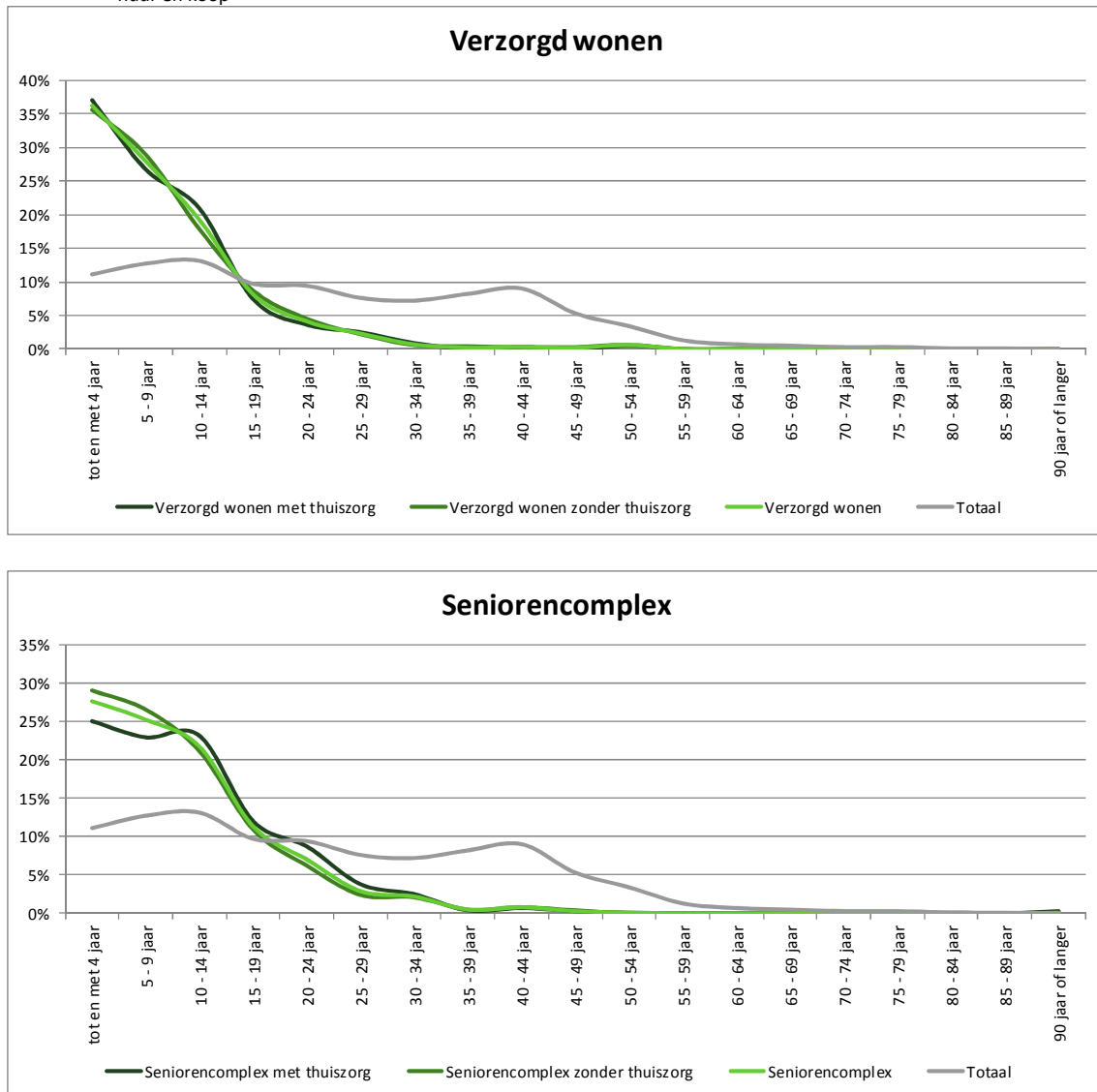

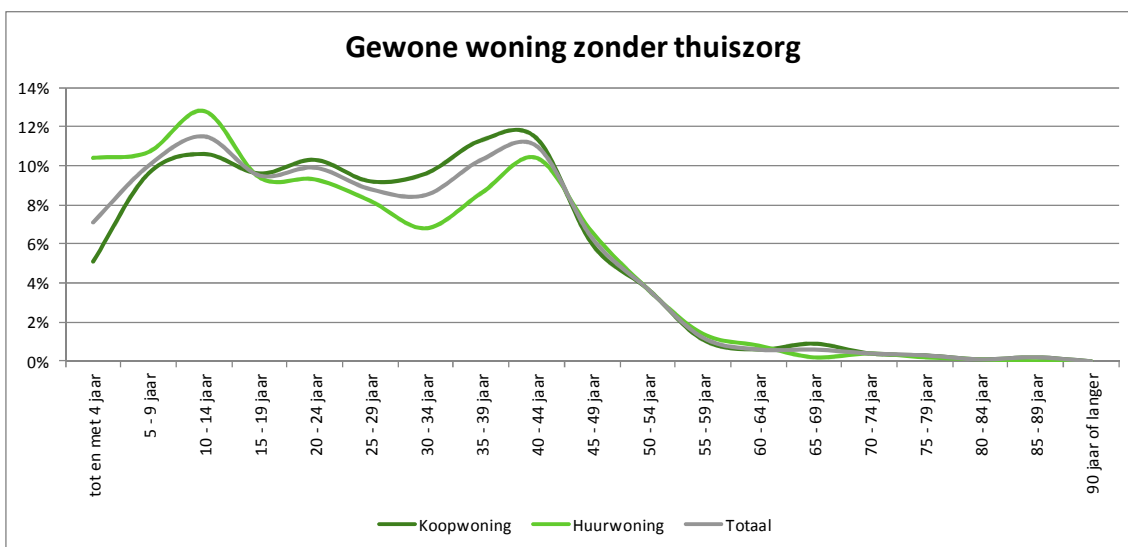
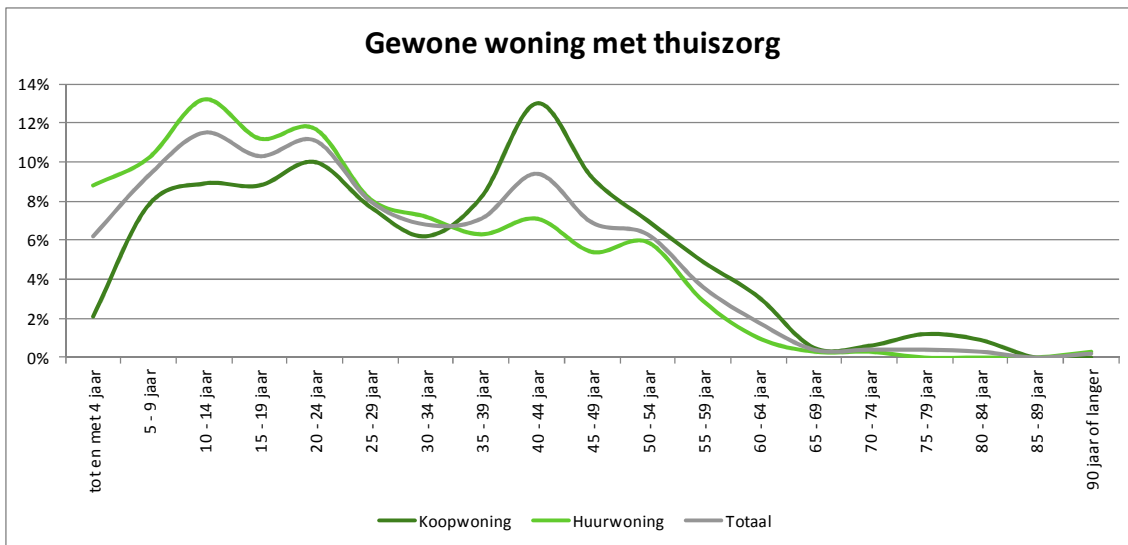
Bron: WoON2012, bewerking Companen.

De indicator ‘moeite hebben met traplopen’ blijkt te correleren met woonvorm en zorgbehoefte. Een groter deel van de senioren zonder thuiszorg heeft minder moeite met traplopen. Verder wonen er in verzorgde woonvormen meer senioren die moeite hebben met traplopen dan in seniorencomplexen of gewone woningen. Het verband tussen traplopen en woonvorm is wel zichtbaar, terwijl dit voor het oordeel over de gezondheid en woonvorm nauwelijks zichtbaar was (zie figuur 2.7). Blijkbaar wil een deel van de senioren het slechter traplopen niet associëren met hun gezondheidssituatie. Mogelijk wordt het moeilijk traplopen gezien als een onlosmakelijk aspect van het ouder worden.

Woongduur

Figuur 2.9: Woongduur uitgesplitst naar senioren (65-plussers) in verzorgd wonen, seniorencomplexen en gewone woningen naar huur en koop

Bron: WoON2012, bewerking Companen.

De woonduur van de senioren in de drie woonvormen blijkt aanmerkelijk te verschillen. Voor verzorgd wonen geldt, dat senioren daar nu gemiddeld 9 jaar wonen. Senioren in een woning in een senioren-complex wonen daar gemiddeld zo'n 10 jaar en voor gewone woningen ligt het gemiddelde op ongeveer 28 jaar. Er is binnen een bepaald woningtype geen noemenswaardig verschil in woonduur tussen senioren die wel of geen thuiszorg ontvangen.

Wel blijkt dat senioren in gewone **huurwoningen** daar gemiddeld wat korter wonen dan de senioren in gewone **koopwoningen**.

3 De woonvoorkeuren van zes groepen senioren

De kern van het onderzoek heeft betrekking op het krijgen van inzicht in het verhuisgedrag van senioren. Het gaat dan om de afweging die een senior heeft gemaakt toen hij / zij verhuisde naar een verzorgde woonvorm, naar een woning in een seniorencomplex of naar een gewone woning. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen senioren die op het moment van verhuizen wel of geen thuiszorg ontvingen, zodat zes groepen van senioren zijn onderscheiden. Onder deze zes groepen uit het WoON2012 is een steekproef getrokken en zijn met 100 senioren diepte-interviews gehouden van ongeveer 1 tot 1,5 uur om zicht te krijgen op hun woonsituatie, het zorggebruik en de achtergrond van hun verhuisgedrag.

De diepte-interviews hebben veelzeggende informatie opgeleverd, maar het aantal gesprekken is te beperkt om de uitkomsten te veralgemeniseren. Bewust is bij de steekproeftrekking niet uitgegaan van een aselechte steekproef. Het aantal gevoerde gesprekken is dan ook niet proportioneel gespreid over de verschillende doelgroepen. Bovendien moest de steekproeftrekking gebaseerd worden op het al of niet gebruik maken van thuiszorg op het moment van enquêtering in het WoON en kon dit niet gebaseerd worden op de situatie op het moment van verhuizen. Om te benadrukken dat het een kwalitatief onderzoek betreft, wordt in het vervolg per doelgroep aangegeven hoeveel diept-interviews zijn gevoerd.

3.1 De groep senioren in een verzorgde woonvorm met thuiszorg (4%)

Typering woonvorm verzorgd wonen met thuiszorg

Deze groep heeft betrekking op senioren die huishoudelijke hulp en / of verzorging door de thuiszorg ontvangen en gekozen hebben voor verzorgd wonen. Daarbij is het begrip verzorgd wonen als volgt afgebakend:

- Woning staat nabij verzorgings- of verpleeghuis of nabij een dienstencentrum of steunpunt.
- Woning is speciaal bestemd voor ouderen.
- De oudste van de ondervraagde persoon en de partner is 55 jaar of ouder.
- Woning is een zelfstandige woning of een zelfstandige wooneenheid.
- Mogelijkheid tot verpleging of verzorging uit nabij gelegen zorgcentrum aanwezig.

Ongeveer 3% van de zelfstandig wonende senioren behoort tot deze groep.

De veranderingen die in de zorg hebben plaatsgevonden, hebben ook hun effect op de betekenis van verzorgd wonen. Vroeger werd maar in beperkte mate huishoudelijke hulp en verzorging door professionals thuis geboden. Ook de alarmering was tien jaar geleden veelal nog niet goed geregeld. Daarom kozen veel senioren, die aangewezen waren op intensieve zorg, voor een beschutte woonplek in de vorm van verzorgd wonen. In dergelijke complexen, in de nabijheid van een verzorgings- of verpleeghuis, was men verzekerd van adequate planbare en onplanbare zorg. Het verzorgd wonen had dus een nadrukkelijke meerwaarde, want de bewoner was verzekerd van adequate zorg van uit het verzorgings- of verpleeghuis, ook in noodgevallen.

Die meerwaarde van verzekerd zorgaanbod is veelal nu niet meer aanwezig. Uit de gevoerde interviews blijkt dat de zorg in verzorgde woonvormen veelal niet (meer) geleverd wordt vanuit het nabijgelegen verzorgings- of verpleeghuis, maar door een eigenstandig functionerende thuiszorgorganisatie (onder-

gebracht in een aparte BV). Diezelfde intensieve zorg kunnen senioren nu in de meeste gevallen ook in hun eigen woning ontvangen en daarmee is de noodzaak om te verhuizen naar een verzorgde woonvorm vervallen. Die noodzaak was tien jaar geleden nog wel aan de orde. Ofschoon het argument om vanwege de zorg naar een verzorgde woonvorm te verhuizen niet valide is, kan het wel degelijk zo zijn dat senioren een beschermd / veilig gevoel ervaren bij het wonen in een verzorgde woonvorm. Bovendien kunnen de bewoners van de verzorgde woonvormen wel gebruik maken van andere faciliteiten die het verzorgingshuis- of verpleeghuis biedt, zoals gebruik van de recreatieruimte, het restaurant, deelname aan welzijnsactiviteiten, etc.

Een verhaal: Zelf de touwtjes in handen houden

Vanuit het koopappartement van de 80-jarige man kijk je uit op het nabijgelegen bejaardenhuis. Hij kan vanuit zijn woning, vlakbij het dorpscentrum, gebruik maken van alle diensten en zorg die door de instelling worden geboden. Behalve het 24-uurs alarm en het af en toe huren van een recreatiezaal, gebruikt meneer de services echter zo min mogelijk. Toen hij hier 16 jaar geleden kwam wonen met zijn vrouw wisten zij niet eens dat ze vanuit deze woning van al die diensten gebruik konden maken. Voor hen was het belangrijk dat deze woning kleiner was dan de vorige, dat het centraal gelegen en gelijkvloers was vanwege de verslechterende gezondheid van mevrouw.

Meneer regelt graag zijn eigen zaken, zoals de drie uur huishoudelijke hulp die hij per week van een kennis krijgt. Voor zijn maaltijden, boodschappen en gezondheidszorg gaat hij eveneens liever zelf naar de voorzieningen in het centrum. Zo blijft hij in beweging en komt hij bovendien nog eens (iemand tegen) in het dorp.

Meneer is geboren en getogen in dit dorp met ongeveer 1.100 inwoners en is er in de loop der jaren erg aan gehecht geraakt. Het beschikt over alle voorzieningen die hij nodig heeft en de mensen zijn er bovendien zeer aangenaam. Desalniettemin zou meneer als hij écht niet meer in zijn huidige woning kan blijven, liever naar het bejaardenhuis in het naastgelegen dorp gaan dan datgene waar hij op uit kijkt. "Als ik dan toch naar een bejaardenhuis moet, maakt de plaats minder uit dan het huis en de identiteit ervan".

Meneer woont in een serviceflat, maar ziet het naastgelegen bejaardenhuis als een mooie bijkomstigheid, niet als noodzaak.

WoON2012: huishoudensprofiel van de woonvorm verzorgd wonen met thuiszorg

Op basis van het WoON2012 is een beeld samengesteld van het huishoudensprofiel van de bewoners die in een verzorgde woonvorm wonen en thuiszorg ontvangen. Dit huishoudensprofiel wordt vergeleken met het profiel van alle senioren.

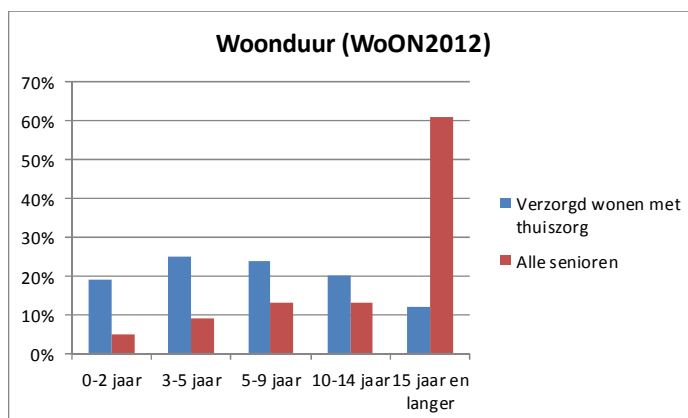
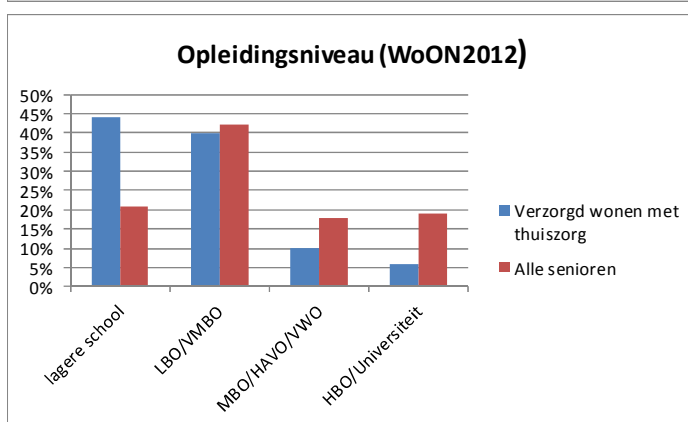
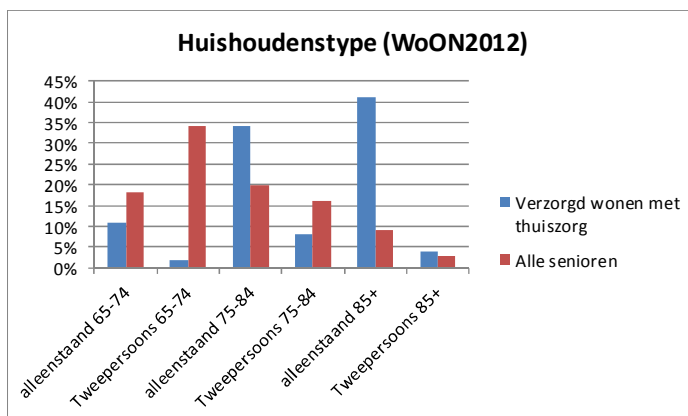
Uit het WoON2012 blijkt, dat vooral alleenstaande 75-plussers en in het bijzonder alleenstaande 85-plussers sterk oververtegenwoordigd zijn onder het verzorgd wonen. Deze groep heeft geen partner die de zorg kan bieden en waarmee een gesprek gevoerd kan worden om de eenzaamheid te verdrijven.

Tweepersoonshuishoudens wonen in veel mindere mate in een verzorgde woonvorm, uitgezonderd de tweepersoonshuishoudens boven de 85 jaar. Ofschoon de groep tweepersoonshuishoudens boven de 85 jaar klein is, is deze groep wel oververtegenwoordigd in verzorgde woonvormen.

Verder blijkt dat vooral de senioren met een laag opleidingsniveau sterker zijn vertegenwoordigd in het verzorgd wonen. Zij kiezen er sneller voor om te verhuizen naar een verzorgde woonvorm. Dit in tegenstelling tot de hoog opgeleide senioren die langer thuis willen blijven wonen. Een mogelijke verklaring wordt in het vervolg van deze paragraaf beschreven.

De hier gepresenteerde huishoudensprofielen zijn afkomstig uit het WoON

en hebben betrekking op de situatie in 2012 en niet op het moment van verhuizen. De situatie op het moment van verhuizen naar de verzorgde woonvorm kan anders zijn dan nu. Een partner kan inmiddels zijn overleden, of men had op het moment van verhuizing nog geen hulp of verzorging van de thuiszorg. Bovendien moet hierbij in aanmerking worden genomen dat de senioren uit deze groep (verzorgd wonen met thuiszorg) gemiddeld ongeveer negen jaar geleden verhuisd zijn naar deze woonvorm.

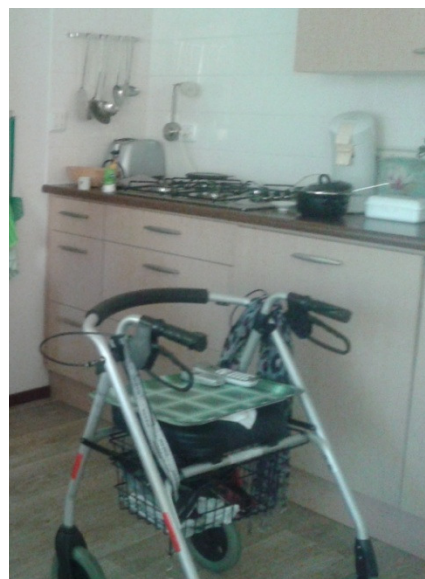

Een verhaal: weduwe geworden en om eenzaamheid verhuisd

Mevrouw P. (77 jaar) is sinds drie jaar weduwe en woont sinds een jaar in een aangepaste gelijkvloerse seniorenhuurwoning in een dorp op de Veluwe. De woning is gelegen op een afstand van minder dan 50 meter van een verzorgingshuis en mevrouw zou gebruik kunnen maken van verpleging en verzorging uit het verzorgingshuis.

Mevrouw heeft al lange tijd een spierziekte waardoor ze steeds minder mobiel wordt. Ze beschikt over een scootmobiel. Mevrouw krijgt twee keer per week twee uur hulp in het huishouden van de thuiszorg. Daarnaast krijgt ze twee uur per dag hulp bij de persoonlijke verzorging van de thuiszorg. Met een vriendin doet zij de boodschappen en de kinderen doen tussendoor het een en ander.

Mevrouw heeft na het overlijden van haar man het huis waarin het echtpaar al 40 jaar woonde verkocht. Dit met het oog op de toekomst en het vele onderhoud. Het huis raakte sneller verkocht dan verwacht waardoor mevrouw snel andere woonruimte moest zoeken. Daar heeft Mevrouw 2 jaar gewoond, maar zij voelde zich onprettig en eenzaam in die buurt en vond de woning niet geschikt (te klein en bovenverdieping die ze niet kon gebruiken). Ze wilde weer

zo snel mogelijk verhuizen naar een andere plek in hetzelfde dorp, dicht bij de winkels en naar een plek met meer contact. Haar huidige woning is compleet aangepast aan haar rolstoelgebruik. Mevrouw wil zolang het nog kan in deze woning blijven.

Ouderenwoning in complex met een verzorgingshuis op 50 meter in de nabijheid en zou gebruik kunnen maken van verzorging en verpleging.

Het verhuisgedrag (9 diepte-interviews)

Om zicht te krijgen op de achtergronden van het verhuisgedrag, is de situatie op het moment van verhuizen als uitgangspunt genomen. Een aantal geïnterviewden is recent verhuisd, maar vaak is de verhuizing al meer dan 5 tot 10 jaar geleden gebeurd. In de interviews is gevraagd naar de redenen waarom men uit de vorige woning is vertrokken (de pushfactoren) en tevens is gevraagd om deze verhuisredenen onderling te wegen door middel van het geven van een cijfer van 0 tot 10. Het oordeel wordt hieronder per respondent weergegeven.

Pushfactoren: reden om te gaan verhuizen	Woning	Woonomgeving	Sociale leven	Zorg
Oordeel respondent	10	0	0	8
Oordeel respondent	0	0	10	0
Oordeel respondent	0	7	0	10
Oordeel respondent	0	10	6	7
Oordeel respondent	8	5	7	10
Oordeel respondent	10	0	0	0
Oordeel respondent	9	0	0	5
Oordeel respondent	10	0	0	0
Oordeel respondent	8	0	4	6
Gemiddeld	6	2	3	5

De belangrijkste redenen om te gaan verhuizen, hangen samen met de woning. Het moeite hebben met traplopen is een reden om te verhuizen, maar ook het onderhoud van de woning of tuin kan een rol spelen. De gemiddelde score van een 6 voor deze verhuisredenen is niet zo hoog. Dit gemiddelde zegt echter niet alles: er is een aantal respondenten die de woning niet als een pushreden om te verhuizen

opvoert omdat zij voor de verhuizing naar de verzorgde woonvorm al in een nultredenwoning woonden en er is een aantal respondenten die de woning wel als zeer overwegende pushfactor om te verhuizen aanvoert.

Een andere vrij belangrijke pushfactor betreft de zorg. Bij deze groep, die al in de vorige woning zorg ontving, die blijkbaar niet op een adequate manier thuis kon worden gegeven, is de zorg een verhuisreden geweest.

De woonomgeving en het sociale leven / eenzaamheid spelen een ondergeschikte rol bij het besluit om te verhuizen naar een andere woning. Althans, gemiddeld gesproken zijn die verhuisredenen van ondergeschikte betekenis, maar voor een enkele geïnterviewde was de eenzaamheid / het gebrek aan sociaal contact wel een doorslaggevende reden. Ook de woonomgeving was in een enkel geval een doorslaggevende verhuisreden. Ruwweg geldt dan het volgende: bij 20% is eenzaamheid een doorslaggevende reden om te verhuizen, bij 20% is ontoereikende zorg de reden om te verhuizen, bij 30% is de ongeschikte woning de verhuisreden en bij 30% is het een mix van verhuisredenen.

Op grond van deze verhuisredenen kan ook een mogelijke verklaring worden gegeven voor het feit dat laag opgeleide senioren veel sneller verhuizen naar een verzorgde woonvorm dan hoog opgeleide senioren (Let op: onderstaande verklaringen komen niet rechtstreeks voort uit de interviews):

- De woning. Laag opgeleide senioren wonen vaker in een huurwoning. Zij zullen als zij bewegingsproblemen ondervinden, minder snel besluiten om zelf de woning aan te passen en ook corporaties doen dat veelal niet.
- De zorg. laag opgeleide senioren zijn vermoedelijk minder goed in staat om hun eigen zorg te organiseren en kiezen wellicht daarom eerder voor een verzorgde woonvorm die in de beschutte omgeving van een verzorgingshuis of verpleeghuis ligt.
- Het sociale leven. Uit onderzoek blijkt, ook als gecorrigeerd wordt voor leeftijd, dat laag opgeleide senioren meer kans hebben op eenzaamheid en mogelijk speelt die reden mee bij het kiezen voor een verzorgde woonvorm.

Een verhaal: verhuisd naar woonzorgcomplex met 24-uurszorg

Mevrouw K. woont sinds 13 jaar in een huurwoning op de 8^e verdieping van een woonzorgcomplex in Amersfoort. Mevrouw is inmiddels weduwe en is 93 jaar. Ze loopt met een rollator in huis en gaat bij lekker weer graag een ommetje maken in de groenrijke omgeving.

Mevrouw maakt gebruik van de 24 uren verzorging die wordt aangeboden vanuit het woon-zorgcomplex. Ze heeft een alarmbel om haar nek en kan bellen wanneer zij hulp nodig heeft. Ze krijgt drie keer per week hulp bij het douchen. Wanneer ze hulp wil ontvangen bij het aankleden of wanneer ze het benauwd krijgt, belt mevrouw. Elke dag komt er een verzorgende van het complex bij mevrouw kijken of ze hulp nodig heeft bij het opwarmen van de maaltijd. De woning is voorzien van een keukentje, een kleine woonkamer, badkamer en slaapkamer die niet met een deur wordt afgesloten. De badkamer is voorzien van beugels, een oprij drempel en een douchestoel.

De enige zoon van mevrouw is enkele jaren geleden overleden. Ze doet geregeld een beroep op haar nicht en aangetrouwde neef die ze belt met vragen. Met haar man is mevrouw destijds hier komen wonen omdat meneer meer zorg behoefde. Meneer heeft een aantal maanden in deze woning gewoond en toen overleden. Voorheen woonde het paar in een twee-onder-één-kap huurwoning in een andere gemeente. Meneer kon vlak voor het verhuizen niet meer de trap op, en had toen al een zeer slechte gezondheid.

Mevrouw verwacht dat wanneer zij meer achteruit zal gaan, ze hier nog kan blijven wonen. Ze heeft geen verhuisplannen. Ze verwacht dat ze meer zorg kan krijgen als dit nodig is.

Woonzorgcomplex met mogelijkheid van verpleging en verzorging. 24 uren hulp.

Ook zijn in de interviews vragen voorgelegd over de redenen waarom de senioren bij verhuizing juist gekozen hebben voor de huidige woning. Dit zijn de pullfactoren: de vestigingsfactoren die als prettig zijn ervaren en redenen waardoor men werd aangetrokken. Tevens is gevraagd om deze verhuisredenen onderling te wegen door middel van het geven van een cijfer van 0 tot 10.

Pullfactoren: reden om woning te betrekken	Woning	Woonomgeving	Sociale leven	Zorg
Oordeel respondent	10	0	0	10
Oordeel respondent	8	0	10	0
Oordeel respondent	8	7	0	10
Oordeel respondent	6	9	8	8
Oordeel respondent	10	6	0	9
Oordeel respondent	8	8	8	0
Oordeel respondent	10	7	0	0
Oordeel respondent	6	8	0	10
Oordeel respondent	10	0	0	0
Gemiddeld	8	5	3	5

Uit de interviews blijkt dat er bijna altijd wel sprake is van meerdere redenen die een rol spelen om naar de gekozen verzorgde woonvorm te verhuizen. Dan blijkt de geschiktheid van de woning ('het is een verademing om alle kamers gelijkvloers te hebben') een zeer belangrijke pullfactor. En als men dan het besluit heeft genomen om te gaan verhuizen, dan let men bij de keuze vooral ook op de woonomgeving. Bij voorkeur wil men dan verhuizen naar een buurt waarin men dichterbij de winkelvoorzieningen woont. Winkels zijn daarbij belangrijker dan de nabijheid van de arts / fysiotherapeut. Die zorgverleners bezoekt men minder frequent dan de winkels. De keer dat men een arts of fysiotherapeut bezoekt, kan men vaak wel vervoer regelen via de belbus of een mantelzorger / familielid. Ook een adequaat zorgaanbod (met name verpleging / verzorging) is een belangrijke pullfactor om juist te kiezen voor de betreffende verzorgde woonvorm.

Uit deze pullfactoren kan ook worden afgeleid, waarom deze groep senioren niet gekozen heeft voor een andere woonvorm. Bijna de helft heeft gekozen voor verzorgd wonen, vanwege het zorgaanbod. De zekerheid van adequate zorg geeft een gevoel van veiligheid / bescherming. Voor deze groep senioren was een andere woonvorm niet een goed alternatief.

Een ander deel van deze groep senioren vond bij de woonkeuze het aspect sociaal contact zeer belangrijk. Beschikbaar aanbod deed hen kiezen voor verzorgd wonen, maar zij hadden ook kunnen kiezen voor een seniorencomplex als daarin aanbod was geweest. In een incidenteel geval zou ook een nultredenwoning een alternatief zijn geweest.

Verhuishwensen

Deze groep senioren heeft over het algemeen geen wens om te verhuizen. Senioren die naar een verzorgde woonvorm zijn verhuisd, doen dat vanuit het perspectief dat dit hun laatste verhuizing is. Zij gaan ervan uit dat zij alle nodige verzorging en verpleging in hun eigen woning kunnen krijgen. Verhuizen naar een verpleeghuis komt in hun mindset niet voor. Daarover willen zij niet nadenken. 'Als het moet, dan moet het', maar het is niet iets waarmee men rekening houdt. Men verwacht en hoopt dood te kunnen gaan in de huidige woning.

3.2 De groep senioren in een seniorencomplex met thuiszorg (4%)

Typering woonvorm seniorencomplex met thuiszorg

Deze groep heeft betrekking op senioren die huishoudelijke hulp en / of verzorging door de thuiszorg ontvangen en gekozen hebben voor een woning in een seniorencomplex, dat wil zeggen een complex waarin de woningen specifiek worden toegewezen aan senioren. Het kan dan gaan om een wooncomplex waarin diensten / voorzieningen worden aangeboden, zoals een recreatieruimte, een zorgkamer, etc. Maar tot deze groep zijn ook de seniorencomplexen zonder diensten gerekend. Ongeveer 4% van de zelfstandig wonende senioren behoort tot deze groep.

De meerwaarde van het wonen in een seniorencomplex ten opzichte van een gewone woning is de aanwezigheid van leeftijdsgenoten waarmee wellicht wat gemakkelijker contact wordt gemaakt dan met andere leeftijdsgroepen. Verder betreft het uiteraard woningen die geschikt zijn voor senioren, omdat de basisfuncties gelijkvloers bereikbaar zijn.

Uit de interviews kan worden afgeleid, dat de afgelopen jaren een flink aantal seniorencomplexen is veranderd in een gewoon wooncomplex, waar bij de woningtoewijzing geen leeftijdsgrens meer wordt gehanteerd. De beweegredenen van de corporaties om dit te doen zijn niet exact bekend. Hangt het samen met een verminderde belangstelling van senioren voor een dergelijke woning? Dat zou dan het gevolg kunnen zijn van de wens van ouderen om langer in de huidige woning te blijven wonen of het kan het gevolg zijn van het feit dat de betreffende seniorencomplexen kwalitatief minder aantrekkelijk zijn. Perifeer gelegen seniorencomplexen ondervinden meer verhuurbaarheidsproblemen dan seniorencomplexen nabij winkelvoorzieningen.

Een verhaal: 'Ik wilde niet weg uit mijn oude huis ... nu ben ik hier gewend'

Na 36 jaar was het gezien de gezondheidstoestand van haar man niet langer mogelijk om in hun eengezinskoopwoning te blijven wonen. Meneer had steeds meer zorg nodig en voor mevrouw (89) was het toen een moeilijke tijd. Psychisch vond ze het zwaar om de situatie te accepteren en de mantelzorg voor haar man ging haar steeds minder goed af. Het huis was bovendien niet echt geschikt voor een rolstoel. Voor hun dochter was dit alles voldoende aanleiding om een geschiktere woonruimte voor haar ouders te gaan zoeken. Mevrouw geeft aan dat ze in die tijd depressief was en dat veel dingen langs haar heen gingen. Ze was dan ook blij dat haar dochter op zoek ging.

Acht jaar geleden is ze met haar man in het huurappartement getrokken, dat hun dochter had geregeld. Alles was nieuwbouw en de wijk was nog in aanbouw.

'Vond ik vreselijk, er was geen winkel in de buurt.' Voor dagopvang ging haar man naar een verzorgingshuis elders en, toen het thuis niet meer ging, ook voor verpleging. Twee jaar geleden is hij helaas overleden. Het woord verhuizen wil mevrouw niet horen: "Ik begin er niet meer aan. Ik ben hier nu gewend." De thuiszorg komt

nog altijd 3 uur per week voor huishoudelijke hulp. Verder doet mevrouw zoveel mogelijk zelf en als het nodig is, kan ze een beroep doen op haar dochter, die haar elke ochtend om 10.00 uur belt om te kijken of alles goed met haar gaat. Om erbij te horen en voor de gezelligheid doet ze af en toe mee aan recreatieve bezigheden in het pand.

Verhuisd van ongeschikte koopwoning naar woning in seniorencomplex met multifunctioneel centrum, met thuiszorg. Geen verzorgingshuis in nabije omgeving.

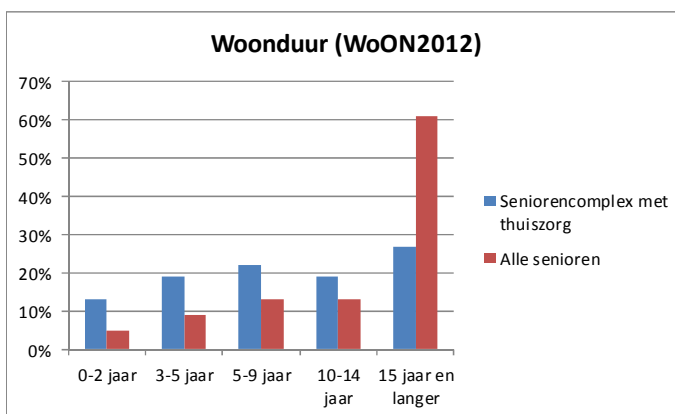
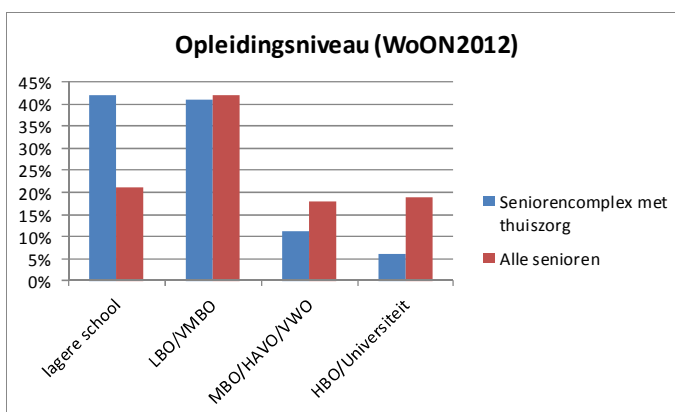
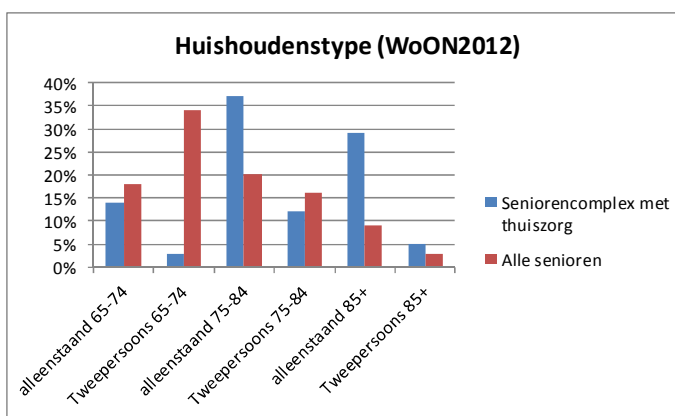
WoON2012: huishoudensprofiel van de woonvorm seniorencomplex met thuiszorg

Uit het WoON2012 blijkt, dat vooral alleenstaanden en in het bijzonder alleenstaanden tussen de 75 en 84 jaar sterk oververtegenwoordigd zijn in de seniorencomplexen. Dit geldt dan voor senioren die thuiszorg ontvangen. Die thuiszorg is niet noodzakelijkerwijs de reden dat men naar een seniorencomplex is verhuisd. Het ligt meer voor de hand dat de wens om contact te hebben met leeftijdsgenoten om de eenzaamheid te verdrijven, de reden is om naar een seniorencomplex te verhuizen. Uit het vervolg zal blijken of deze veronderstelling juist is.

Tweepersoonshuishoudens met thuiszorg zijn sterk ondervertegenwoordigd in de seniorencomplexen, uitgezonderd de tweepersoonshuishoudens boven de 85 jaar.

Qua opleidingsniveau is hetzelfde beeld zichtbaar als bij het verzorgd wonen: vooral senioren met een laag opleidingsniveau zijn sterker vertegenwoordigd in de seniorencomplexen. Zij kiezen er sneller voor om te verhuizen naar een seniorencomplex. De hoog opgeleide senioren blijven langer thuis wonen.

De hier gepresenteerde huishoudensprofielen zijn afkomstig uit het WoON en hebben betrekking op de situatie in 2012 en niet op het moment van verhuizen. De situatie op het moment van verhuizen naar het seniorencomplex kan anders zijn dan de huidige situatie, aangezien de senioren uit deze groep (seniorencomplex met thuiszorg) gemiddeld ongeveer twaalf jaar geleden verhuisd zijn naar deze woonvorm.

Het verhuisgedrag (9 diepte-interviews)

Om het verhuisgedrag te meten, is de situatie op het moment van verhuizen als uitgangspunt genomen. Een aantal geïnterviewden is recent verhuisd naar het seniorencomplex en een aantal woont er al meer dan 10 jaar. De gemiddelde woonduur van de geïnterviewden ligt op 7 jaar. In de interviews is gevraagd naar de redenen waarom men uit de vorige woning is vertrokken (de pushfactoren) en tevens is gevraagd om deze verhuisredenen onderling te wegen door middel van het geven van een cijfer van 0 tot 10. Het oordeel wordt hieronder per respondent weergegeven.

Pushfactoren: reden om te gaan verhuizen	Woning	Woonomgeving	Sociale leven	Zorg
Oordeel respondent	0	10	0	0
Oordeel respondent	0	8	0	10
Oordeel respondent	10	0	0	8
Oordeel respondent	10	0	0	0
Oordeel respondent	10	0	0	0
Oordeel respondent	2	2	2	2
Oordeel respondent	8	0	0	0
Oordeel respondent	10	0	0	0
Oordeel respondent	10	0	0	0
Gemiddeld	7	2	1	2

Ook nu weer is de ongeschiktheid van de woning de allerbelangrijkste drijfveer om te gaan verhuizen. De woning wordt te groot, de woning is niet geschikt voor iemand in een rolstoel of het tuinonderhoud wordt te bezwaarlijk. Een enkele keer is de woonomgeving de reden voor verhuizing. Dan moet gedacht worden aan een buurt die in verval is geraakt en verhuizing noodzakelijk is omdat de woning gesloopt wordt. De kwaliteit van de zorg in de vorige woning is een verhuisreden van ondergeschikte betekenis. De factor eenzaamheid wordt nagenoeg nooit als reden aangevoerd om te verhuizen.

Ook zijn in de interviews vragen voorgelegd over de redenen waarom de senioren bij verhuizing juist gekozen hebben voor de huidige woning. Dit zijn de pullfactoren: de vestigingsfactoren die als prettig zijn ervaren en redenen waardoor men werd aangetrokken. Tevens is gevraagd om deze verhuisredenen onderling te wegen door middel van het geven van een cijfer van 0 tot 10.

Pullfactoren: reden om te gaan verhuizen	Woning	Woonomgeving	Sociale leven	Zorg
Oordeel respondent	10	8	9	0
Oordeel respondent	8	0	0	10
Oordeel respondent	8	4	0	10
Oordeel respondent	8	0	0	0
Oordeel respondent	8	0	8	0
Oordeel respondent	10	0	0	0
Oordeel respondent	8	0	0	0
Oordeel respondent	9	5	0	10
Oordeel respondent	10	0	0	0
Gemiddeld	9	2	2	3

Wederom blijkt de geschiktheid van de woning veruit de belangrijkste reden te zijn om naar een seniorencomplex te verhuizen. Blijkbaar ervaart men zoveel mobiliteitsproblemen, dat de verhuizing naar een geschikte woning als noodzakelijk wordt ervaren. In veel gevallen is men dan verhuisd uit een eengezinswoning waarin de basisfuncties niet gelijkvloers aanwezig zijn, de woning te groot wordt bevonden en / of het tuinonderhoud als bezwaarlijk wordt ervaren.

Terzijde

- Gemiddeld is men twaalf jaar geleden verhuisd uit een gewone woning naar een geschikte woning in een seniorencomplex. Destijds was de overheersende opvatting van senioren, maar ook van veel deskundigen, dat verhuizen naar een nultredenwoning welhaast onontkoombaar was, als het traplopen moeilijk ging. Het plaatsen van een traplift kon toen vaak alleen maar in een woning met een rechte trap. Nu kan een traplift welhaast in elke woning worden geplaatst. Theoretisch gezien

betekent dit, dat senioren met mobiliteitsproblemen nu veel langer in de eigen woning zouden kunnen blijven wonen dan vroeger. In een enkel interview is door de respondent ook naar voren gebracht dat men achteraf gezien liever in de vorige koopwoning een traplift had willen aanbrengen, zodat men niet had hoeven te verhuizen.

De vraag is wel in hoeverre een beleid om zo lang mogelijk thuis te blijven wonen door gemeenten wordt ondersteund met het aanbieden van een traplift. Er zijn gemeenten die het primaat geven aan verhuizen naar een geschikte woning, boven het aanpassen van de huidige woning; de corporaties voeren dat beleid dan uit.

- Een door respondenten aangevoerd argument is, dat de woning te groot wordt om schoon te houden. Het is denkbaar dat dit argument in de toekomst minder belangrijk wordt. De nieuwe generaties senioren gaan hier wellicht wat pragmatischer mee om en vinden het afsluiten van enkele kamers niet bezwaarlijk. Hoewel hiernaar niet expliciet is gevraagd tijdens de diepte-interviews, is dit wel door enkele respondenten benoemd.
- Senioren met mobiliteitsproblemen geven ook aan dat het tuinonderhoud problematischer wordt. Hoewel dit niet onderzocht is, geldt wellicht ook voor dit argument dat dit voor de nieuwe generaties senioren minder belangrijk wordt. Voor oudere senioren is het ongebruikelijk om hiervoor een klusbedrijf in te schakelen, maar bij de komende generaties senioren kan dit veel gebruikelijker zijn. Zij zijn meer gewend om van diensten van anderen gebruik te maken en zij zullen afwegen of de kosten voor tuinonderhoud lager zijn dan de woonlastenstijging bij verhuizing naar een seniorencomplex.

De overige drie pullfactoren betreffen de woonomgeving, het sociale leven en de zorg. Deze zijn van ondergeschikte betekenis bij de keuze om naar een seniorencomplex te verhuizen. Opmerkelijk is dat ook de factor sociaal leven / eenzaamheid nauwelijks een reden is om juist te kiezen voor een seniorencomplex. Immers, de alleenstaanden en laag opgeleiden zijn oververtegenwoordigd in de seniorencomplexen en die senioren ervaren over het algemeen meer problemen met eenzaamheid. Dit blijkt dus nauwelijks een rol te spelen bij de woonkeuze. Dit betekent dat de meerwaarde van een seniorencomplex, de aanwezigheid van andere senioren, nauwelijks een rol speelt in de afweging om naar een seniorencomplex te verhuizen. Deze groep had bij wijze van spreken ook kunnen kiezen voor een geschikte nultredenwoning die geen onderdeel uitmaakt van een complex. De reden dat men toch kiest voor een seniorencomplex in plaats van een losstaande nultredenwoning is wellicht aanbodgestuurd: specifieke woonvormen voor senioren zijn in het verleden veelal complexgewijs gerealiseerd.

Verhuishwensen

Senioren in een verzorgde woonvorm hebben veelal geen wens om te verhuizen en dit geldt ook voor de senioren in een seniorencomplex. De woning is geschikt en bij een toenemende zorgvraag denken de senioren dat de noodzakelijke zorg thuis kan worden geboden.

Als men nog wel denkt te moeten verhuizen uit het seniorencomplex, dan is dat om redenen van zorgaanbod. In de praktijk hoeft dat echter niet meer omdat aan huis bijna alle noodzakelijke verzorging kan worden gegeven door de thuiszorg. Slechts bij zeer intensieve verzorging en verpleging is verhuizing naar een verpleeghuis een eindoptie.

3.3 De groep senioren in een gewone woning met thuiszorg (11%)

Een verhaal: 'Ik gao dit huus niet uut, ik gao niet in een mussenkooitje wonen'

Deze uitspraak is veelzeggend. De heer K. is op de boerderij, die aan de rand van het dorp ligt, geboren en woont er op zijn 83ste nog steeds. Tien jaar geleden is hij met zijn jongste dochter om de keukentafel gaan zitten. Zijn vrouw had een versleten heup en kon de trap niet meer op en daarom hebben ze besloten om de deel te verbouwen tot een gelijkvloerse woning. Verhuizen naar een andere woning was geen optie, want hier voelden zij zich thuis.

Zodoende is een 'kangoeroewoning' ontstaan, die rolstoelgeschikt is, zonder drempels en met een ruime doucheruimte. Zijn vrouw kreeg 8 uur thuiszorg per week en de verbouwing was nodig om haar goede zorg te kunnen bieden; inmiddels is zij overleden. In het voorhuis is zijn dochter gaan wonen en dat is wel een veilig gevoel. Als er wat met hem zou gebeuren, wil zij wel mantelzorg bieden. Nu krijgt hij 3 uur huishoudelijke hulp via de Wmo voor het schoonmaken van de woning. 'De hulp en de zorg is geweldig geregeld in deze gemeente', vindt hij en daarom peinst hij er niet over om te verhuizen. De boerderij is helemaal aangepast, mantelzorg is dicht bij huis en als hij veel zorg / verpleging nodig zou hebben, kan hij die thuis krijgen. Hij wil zeker niet verhuizen. "Ik ga hier horizontaal tussen zes planken de deur uit".

Eigen boerderij ingrijpend verbouwd tot nultredenwoning in verband met intensieve thuiszorg voor partner.

Typering woonvorm gewone woning met thuiszorg

Dit is een bijzondere groep. Het betreft senioren die, aangewezen op thuiszorg, toch nog naar een andere gewone woning verhuisden. Het kan daarbij gaan om gewone woningen die niet geschikt zijn voor het huisvesten van senioren, maar ook kan het betrekking hebben op geschikte nultredenwoningen die geen deel uitmaken van een complex. Wie zijn deze senioren en waarom verhuizen ze alsnog naar een andere gewone woning? In hoofdlijnen kunnen de volgende drie groepen worden onderscheiden.

1. Senioren met thuiszorg die verhuisd zijn naar een nultredenwoning al of niet in een complex.
Dit zijn senioren die in de vorige woning al thuiszorg ontvingen en verhuisd zijn naar een nultredenwoning die niet specifiek bestemd is voor senioren. Dit kan dan betrekking hebben op een gemengd appartementencomplex, een rijtje van vier 'bejaardenwoningen', etc.
De laatste jaren zijn voor diverse seniorencomplexen de toewijzingsregels veranderd. Waar voorheen nog een leeftijdsgrens van 55-plus werd gehanteerd, is deze losgelaten en worden ook jongeren en gezinnen toegelaten. Hierdoor is niet meer sprake van een seniorencomplex maar van een gewone nultredenwoning in een complex.
2. Senioren die hun eigen woning hebben verbouwd tot een geschikte seniorenwoning.
Dit betreft bijvoorbeeld een senior die zijn boerderij / woning heeft gesplitst / verbouwd tot een reguliere boerderijwoning en een zorgwoning. Meestal woont dan één van de kinderen in het boerderijdeel en die biedt mantelzorg aan de ouders in de zorgwoning.
3. Senioren met thuiszorg die naar een niet-nultredenwoning zijn verhuisd.
Hoewel hiervoor geen bewijs is gevonden uit dit onderzoek, is het aannemelijk dat dit maar een kleine groep senioren betreft. Meestal is het krijgen van thuiszorg een gevolg van mobiliteitsbeperkingen en in die situatie ligt het niet voor de hand om te verhuizen naar een niet-nultredenwoning.

Volgens het WoON2012 zou ongeveer 11% van de zelfstandig wonende senioren tot deze groep behoren, maar dit betreft senioren die op het moment van enquêtering voor het WoON thuiszorg ontvingen. Gemiddeld wonen die senioren er al bijna dertig jaar en het is dus aannemelijk dat een groot deel van hen op het moment van verhuizen nog helemaal geen thuiszorg ontving. In werkelijkheid is deze groep niet 11%, maar veel kleiner. Dit verklaart ook waarom uit een WoON-steekproef van ongeveer 15 adressen, uiteindelijk maar vier diepte-interviews tot deze categorie behoorden; de overige enquêtes schoven door naar de categorie 'senioren in een gewone woning zonder thuiszorg'.

WoON2012: huishoudensprofiel van de woonvorm gewone woningen met thuiszorg

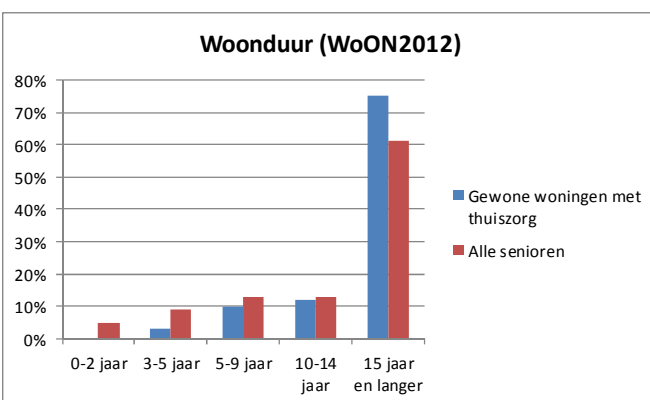
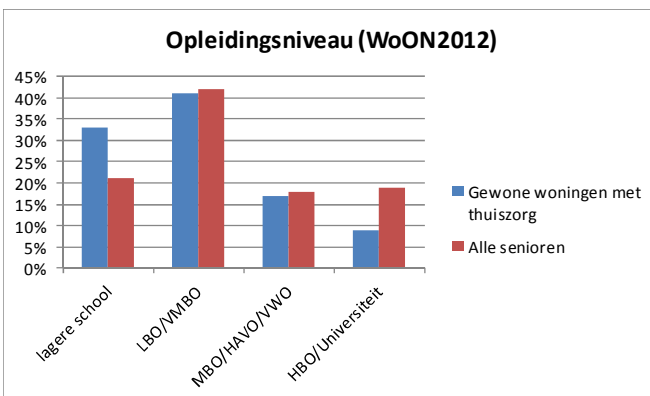
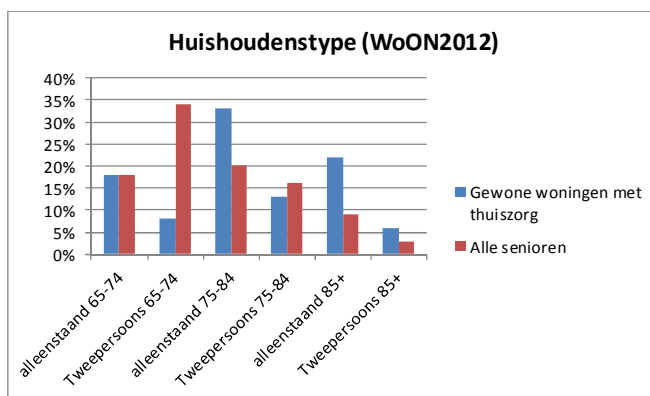
Uit het WoON kan het huishoudensprofiel worden afgeleid voor de senioren in een gewone woning met

thuiszorg. Nadrukkelijk zij aangetekend dat het huishoudensprofiel uit het WoON betrekking heeft op een geheel andere doelgroep dan de groep senioren waarmee in het kader van dit onderzoek diepte-interviews zijn gehouden. Voor die groep is de situatie op het moment van verhuizen in kaart gebracht. In het WoON is de situatie op het moment van enquêtering gemeten en dit betekent dat deze doelgroep betrekking heeft op

senioren die nu thuiszorg ontvangen, maar dat meestal op het moment van verhuizing nog niet ontvingen. Immers, de gemiddelde verblijfsduur van deze WoON-senioren ligt op dertig jaar. Het spreekt dus voor zich dat dit een andere groep senioren is dan de groep senioren die op het moment van verhuizing thuiszorg ontving en verhuisd is naar een gewone (nultreden)woning.

De hier gepresenteerde figuren hebben betrekking op het huishoudensprofiel uit het WoON2012. Dan blijkt dat ook in de categorie gewone woningen met thuiszorg de alleenstaande 75-plussers sterk oververtegenwoordigd zijn. Qua opleidingsniveau blijkt dat onder de groep senioren met thuiszorg, vooral senioren met een laag opleidingsniveau sterker vertegenwoordigd zijn in gewone woningen dan senioren met een hoger opleidingsniveau.

De senioren in gewone woningen wonen daar gemiddeld al dertig jaar. Op het moment van verhuizen was men jong of van middelbare leeftijd. Velen zaten nog in de opbouwfase van hun gezin. Bij de

woonkeuze werd nauwelijks tot geen rekening gehouden met de levensloopgeschiktheid of de kwaliteit van het zorgaanbod.

Het verhuisgedrag (4 diepte-interviews)

Om het verhuisgedrag te meten, is de situatie op het moment van verhuizen als uitgangspunt genomen. Voor de geïnterviewden was dit gemiddeld tien jaar geleden gebeurd. In de interviews is gevraagd naar de redenen waarom men uit de vorige woning is vertrokken (de pushfactoren) en tevens is gevraagd om deze verhuisredenen onderling te wegen door middel van het geven van een cijfer van 0 tot 10. Het oordeel wordt hieronder per respondent weergegeven.

Pushfactoren: reden om te gaan verhuizen	Woning	Woonomgeving	Sociale leven	Zorg
Oordeel respondent	0	0	10	0
Oordeel respondent	10	0	0	6
Oordeel respondent	8	9	0	0
Oordeel respondent	5	4	0	0
Gemiddeld	6	3	3	2

Het verhuisgedrag van senioren is vaak helemaal niet zo'n rationeel afwegingsproces. Er moet gedeald worden met een slechter wordende gezondheid en tegen dat toekomstperspectief verzet men zich. De toekomstige gezondheidssituatie is ook moeilijk te voorzien, zodat het welhaast onmogelijk is om hiermee programmatisch om te gaan. Het verhuisgedrag is niet een rekensom waarbij allerlei drijfveren in onderlinge samenhang worden afgewogen. Toch kan wel worden geconcludeerd dat de groep senioren die met thuiszorg naar een gewone woning is verhuisd, dat vooral gedaan heeft omdat de vorige woning ongeschikt was, te groot was en / of de basisfuncties niet gelijkvloers aanwezig waren. Maar soms spelen andere factoren een rol en zijn dan voor die senioren van doorslaggevende betekenis: soms grijpt de eenzaamheid de senior bij de keel, soms is de drugsoverlast in de buurt de reden om te verhuizen, soms is de geluidsoverlast van de bovenbuurman de reden om te verhuizen.

Enzaamheid is een reden om te verhuizen

‘Als u daar roept, horen ze het dan?’ Deze vraag stelde een medewerker van de gemeente 10 jaar geleden aan mevrouw (85 jaar) om duidelijk te maken dat ze niet meer in haar woning kon blijven wonen. Ze woonde toen in het landhuis van haar tweede man in het buitengebied in de Acherhoek en na zijn overlijden was mevrouw erg bang om alleen in dat huis te wonen. Te ver weg van alles en iedereen, zelfs van haar dochter die 2 huizen verderop woonde. Emotioneel had ze een zware tijd: ze was angstig, voelde zich heel eenzaam in het huis en was toen vaak duizelig waardoor ze regelmatig viel. ‘Ik ben toen ook van de trap gevallen.’ En ondanks alle mantelzorg die haar dochter haar bood, besefte mevrouw maar al te goed dat als haar in dat huis iets zou overkomen, niemand haar snel zou kunnen helpen.

Nu woont ze alweer 10 jaar in een seniorenhuurwoning in de dorpskern (2.000 inwoners), tussen de mensen waardoor ze zich minder eenzaam voelt. De buurvrouw is zelfs een goede vriendin geworden. Inmiddels is ze ook niet meer bang om alleen thuis te zijn en vergeet ze zelfs vaak haar alarmknop om te doen. En ze gaat elke week naar de

Het kleine voorportaal en de hoge drempel

gym, het koor, de soos en naar de ouderenopvang in het dorps huis een paar straten verderop. Hoewel ze gewend was dat alle voorzieningen ver weg waren, vindt ze het nu fijn dat de winkel, de dokter en de kerk dichtbij zijn, zodat ze er met de rollator naar toe kan lopen. Alleen de hoge drempels bij de voor- en achterdeur ziet ze als een obstakel, zeker met een rollator vol boodschappen. Haar dochter verleent nog altijd veel mantelzorg en helpt haar zo'n 3 uur per week bij het doen van het huishouden. Daarnaast krijgt ze 1 keer in de week hulp bij het douchen van de Buurtzorg voor het wassen van haar haren, omdat dit haar vanwege hartfalen erg benauwd maakt. Aan meer thuiszorg moet ze niet denken: ‘Dat hoop ik niet mee te maken’. Daarnaast ziet ze zichzelf ook niet verhuizen naar een verzorgingshuis als ze meer zorg nodig heeft. ‘Beter zo lang mogelijk hier, op mijn eigen... Ik ben verknocht aan mijn huisje.’

Seniorenwoning (maar inmiddels ook vrijgegeven voor jongeren) met thuiszorg. Dagopvang van een verzorgingshuis is vlakbij.

Ook zijn in de interviews vragen voorgelegd over de redenen waarom de senioren bij verhuizing juist gekozen hebben voor de huidige woning. Dit zijn de pullfactoren: de vestigingsfactoren die als prettig zijn ervaren en redenen waardoor men werd aangetrokken. Tevens is gevraagd om deze verhuisredenen onderling te wegen door middel van het geven van een cijfer van 0 tot 10.

Pullfactoren: reden om te gaan verhuizen	Woning	Woonomgeving	Sociale leven	Zorg
Oordeel respondent	10	8	10	0
Oordeel respondent	10	0	0	6
Oordeel respondent	8	0	7	0
Oordeel respondent	10	0	0	0
Gemiddeld	9	2	4	1

Wederom blijkt de geschiktheid van de woning veruit de belangrijkste reden te zijn om naar de betreffende ‘gewone’ woning (lees: een nultredenwoning) te verhuizen.

Verhuiswensen

Senioren in een ‘gewone’ woning (lees: een nultredenwoning) hebben veelal geen wens om te verhuizen. De woning is geschikt en bij een toenemende zorgvraag denken de senioren dat de noodzakelijke zorg thuis kan worden geboden.

3.4 De groep senioren in verzorgd wonen zonder thuiszorg (3%)

Een verhaal: indekken voor oude dag

Mevrouw (75) woont al ruim vijftig jaar in deze woonkern met ongeveer 15.000 inwoners en zou hier ook niet meer weg willen. In het centrum zijn alle voorzieningen aanwezig die je nodig hebt en de omgeving is groen en bosrijk. Elke dag wandelt ze nog een uur.

Drie jaar geleden is mevrouw verhuisd van de twee-onder-een-kap woning waar ze altijd met haar gezin heeft gewoond naar een aanleunwoning (huur) in het dorp. Na het overlijden van haar man heeft ze nog 8 jaar alleen in die woning gewoond. Het onderhoud aan het huis en met name de tuin werd langzamerhand steeds zwaarder. Hierdoor is ze gaan denken aan een eventuele verhuizing. Toen ze van de nieuwbouw van de aanleunwoningen naast het bestaande verzorgingshuis hoorde is ze dat goed in de gaten gaan houden. Ze liep er tijdens haar wandelingen vaak even langs om te kijken hoe het vorderde. Op het moment dat ze zich ervoor kon inschrijven heeft ze dat dan ook direct gedaan en zo is ze uiteindelijk drie jaar geleden aan haar huidige woning gekomen. Ze kan hier ook gebruik maken van de zorg en diensten van het aangrenzende verpleeghuis. Hoewel dat nog niet nodig is vindt ze het wel fijn dat de mogelijkheid er is. Mevrouw beschrijft dit als zich 'indekken voor de oude dag'.

Mevrouw doet zelfs nog vrijwilligerswerk in het verpleeghuis en is bovendien actief in de adviesraad van de gemeente. Hoewel ze zich nog niet zo thuis voelt als in haar vorige woning is mevrouw wel blij met haar keuze: 'Dit is een hele goede beslissing geweest'.

Aanleunwoning waar vanuit gebruik gemaakt kan worden van zorg (24-uursalarmering). Mevrouw maakt hier echter nog geen gebruik van.

Typering woonvorm verzorgd wonen zonder thuiszorg

Deze groep heeft betrekking op senioren die geen huishoudelijke hulp en / of verzorging of verpleging door de thuiszorg ontvangen en gekozen hebben voor verzorgd wonen. Daarbij is het begrip verzorgd wonen als volgt afgebakend:

- Woning staat nabij verzorgings- of verpleeghuis of nabij een dienstencentrum of steunpunt.
- Woning is speciaal bestemd voor ouderen.
- De oudste van de ondervraagde persoon en de partner is 55 jaar of ouder.
- Woning is een zelfstandige woning of een zelfstandige wooneenheid.
- Mogelijkheid tot verpleging of verzorging uit nabij gelegen zorgcentrum aanwezig.

Ongeveer 4% van de zelfstandig wonende senioren behoort tot deze groep.

WoON2012: huishoudensprofiel van de woonvorm verzorgd wonen zonder thuiszorg

Op basis van het WoON2012 is een beeld samengesteld van het huishoudensprofiel van de bewoners in een verzorgde woonvorm. Dit huishoudensprofiel wordt vergeleken met het profiel van alle senioren. Een intrigerende vraag hierbij is wie de senioren zijn die nog geen thuiszorg nodig hebben, maar toch al gekozen hebben voor een verzorgde woonvorm.

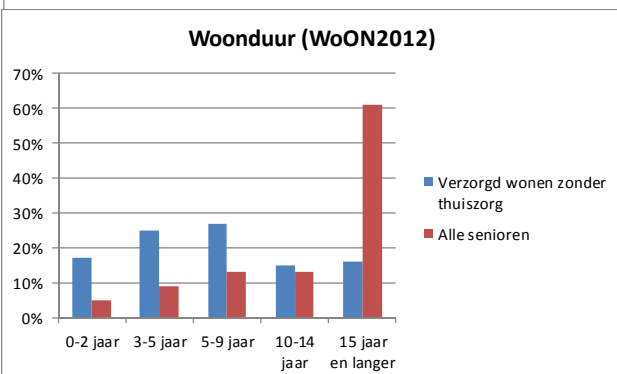
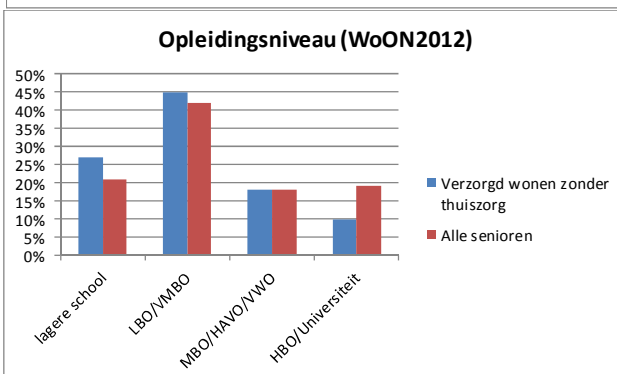
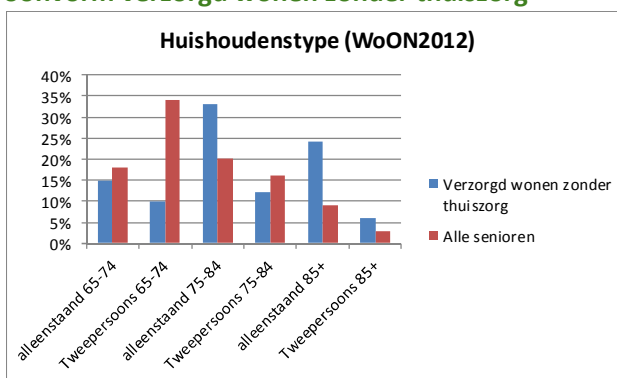
Uit het WoON2012 blijkt, dat vooral alleenstaande 75-plussers en in het bijzonder alleenstaande 85-plussers oververtegenwoordigd zijn onder het verzorgd wonen. Omdat men nog geen thuiszorg nodig heeft, is ontbreekt de directe noodzaak om nabij een zorgsteunpunt te gaan wonen, terwijl deze doelgroep er toch voor gekozen heeft om in een verzorgd woonvorm te wonen. Wat is een mogelijke verklaring.

Alleenstaanden zijn, bij afwezigheid van een partner, eerder aangewezen op professionele zorgaanbieders als zij zorg nodig hebben. Het is dus heel wel denkbaar dat alleenstaanden daarom vaker preventief verhuizen naar een verzorgde woonvorm. Voorts blijkt dat tweepersoonshuishoudens van 85 jaar en ouder wat meer vertegenwoordigd zijn in verzorgde woonvormen. Dat ligt redelijk voor de hand: hoe ouder, hoe meer zorg men nodig heeft en dan kiest men vaker voor een verzorgde woonvorm.

De hier gepresenteerde huishoudensprofielen zijn afkomstig uit het WoON en hebben betrekking op de situatie in 2012 en niet op het moment van verhuizen. De situatie op het moment van verhuizen naar de verzorgde woonvorm kan anders zijn dan nu. Een partner kan bijvoorbeeld inmiddels zijn overleden. Bovendien moet hierbij in aanmerking worden genomen dat de senioren uit deze groep (verzorgd wonen zonder thuiszorg) gemiddeld ongeveer negen jaar geleden verhuisd zijn naar deze woonvorm. Die woonduur is gelijk aan de woonduur van de groep senioren in een verzorgde woonvorm met thuiszorg.

Het verhuisgedrag (5 diepte-interviews)

Om zicht te krijgen op de achtergronden van het verhuisgedrag, is de situatie op het moment van verhuizen als uitgangspunt genomen. Voor een aantal geïnterviewden is dit recent gebeurd, maar vaak is dat al meer dan 5 tot 10 jaar geleden gebeurd. In de interviews is gevraagd naar de redenen waarom men uit de vorige woning is vertrokken (de pushfactoren) en tevens is gevraagd om deze verhuisredenen onderling te wegen door middel van het geven van een cijfer van 0 tot 10. Het oordeel wordt hieronder per respondent weergegeven.

Pushfactoren: reden om te gaan verhuizen	Woning	Woonomgeving	Sociale leven	Zorg
Oordeel respondent	10	0	0	8
Oordeel respondent	10	0	0	0
Oordeel respondent	10	0	0	0
Oordeel respondent	10	0	0	3
Oordeel respondent	0	8	6	0
Gemiddeld	8	2	1	2

De belangrijkste redenen om te gaan verhuizen, hangen samen met de woning. Veruit het belangrijkste is dat de woning te groot wordt en dus teveel onderhoud vergt, de bewoners het onderhoud van de tuin een te grote last vinden en de woning niet geschikt is voor senioren (de basisfuncties niet gelijkvloers aanwezig zijn of de bovenverdieping niet eenvoudig met een traplift is te ontsluiten). De tuin wordt vaak als reden voor verhuizing aangevoerd door de geïnterviewde, omdat het onderhoud daarvan als belastend wordt ervaren. Dit, ondanks het feit dat het vaak goed mogelijk is om het tuinonderhoud tegen relatief lage kosten uit te besteden. Vermoedelijk speelt er echter meer. Als senior ervaar je in de loop van de tijd dat het tuinonderhoud steeds zwaarder wordt omdat de lichaamskracht en gezondheid afneemt. Tuinonderhoud is een fysieke activiteit en dan ervaar je als senior dat dat fysieke werk zwaarder valt dan vroeger, omdat de algehele gezondheidstoestand wat afneemt. Het ligt dan ook voor de hand dat niet zo zeer het tuinonderhoud de verhuisreden is, maar de verslechterende gezondheidssituatie de ware reden is.

De kwaliteit van de woonomgeving is van ondergeschikte betekenis om te gaan verhuizen. Dit argument wordt vrijwel nooit aangevoerd door senioren als verhuisreden. Slechts incidenteel voeren senioren dit als verhuisreden op, maar dan is het voor hen ook direct een zeer belangrijke reden. In dat geval woont men ver van het centrum van de woonplaats (bijvoorbeeld in het buitengebied of aan de rand van een dorp) en wil men veel dichterbij de voorzieningen wonen.

De kwaliteit van het sociale leven wordt niet vaak als verhuisreden aangevoerd, terwijl men dat wel zou verwachten. Immers, de senioren die voor verzorgd wonen kiezen, zijn veelal wat ouder en naar verhouding zullen van hen al meer vrienden en kennissen zijn overleden. Op grond daarvan zou men verwachten dat eenzaamheid of bang om alleen thuis te zijn toch als een verhuisreden zou worden aangevoerd. Dit blijkt niet het geval te zijn.

Een vierde cluster van verhuisredenen heeft betrekking op het zorgaanbod. Ook deze verhuisreden blijkt van ondergeschikte betekenis te zijn. Dat laatste is ook logisch omdat het hier gaat om senioren die weliswaar voor verzorgd wonen kiezen maar nog geen beroep doen op hulp en verzorging. Als men de verhuisreden zorgaanbod / gezondheid aanvoert, dan is dit omdat men zich zorgen maakt of er wel adequate hulp zal komen als hen wat overkomt. Dat gevoel van onveiligheid is dan één van de overwegingen om preventief te kiezen voor verzorgd wonen.

Ook zijn in de interviews vragen voorgelegd over de redenen waarom de senioren bij verhuizing juist gekozen hebben voor de huidige woning. Dit zijn de pullfactoren: de vestigingsfactoren die als prettig zijn ervaren en redenen waardoor men werd aangetrokken. Tevens is gevraagd om deze verhuisredenen onderling te wegen door middel van het geven van een cijfer van 0 tot 10.

Pullfactoren: reden om te gaan verhuizen	Woning	Woonomgeving	Sociale leven	Zorg
Oordeel respondent	10	6	0	4
Oordeel respondent	10	7	8	0
Oordeel respondent	10	0	10	0
Oordeel respondent	10	8	0	7
Oordeel respondent	0	8	6	0
Gemiddeld	8	6	5	2

Ook bij de pullfactoren is de kwaliteit van de woning veruit de belangrijkste reden waarom men de huidige woning heeft gekozen. Verder let men bij de keuze van de nieuwe woning op de kwaliteit van de woonomgeving (de nabijheid van winkelveorzieningen). Die factor is als pullfactor veel sterker dan als pushfactor: het was geen reden om te gaan verhuizen, maar wel een factor bij de keuze van de nieuwe woning. Dat geldt ook voor de behoefte aan contact: geen factor van betekenis in het besluit om te verhuizen, maar wel een factor bij de keuze van de nieuwe woning.

Toch blijft het intrigerend, waarom deze senioren zonder thuiszorg gekozen hebben voor verzorgd wonen en niet bijvoorbeeld voor een seniorencomplex of een gewone nultredenwoning. Uit de diepte-interviews wordt duidelijk dat slechts een enkeling preventief kiest voor verzorgd wonen, om zodoende in een beschermde omgeving oud te worden (soms onder druk van de familie). Het merendeel zou ook naar een seniorencomplex of een nultredenwoning verhuisd kunnen zijn, als die in de buurt beschikbaar was geweest. De keuze voor verzorgd wonen was een samenloop van omstandigheden: een vrijstaande huurwoning in de gewenste buurt op het gewenste moment, toen men op zoek ging naar een nultredenwoning.

Verhuishwensen

Ook deze groep senioren die verhuisd is naar een verzorgde woonvorm terwijl men geen beroep doet op thuiszorg heeft over het algemeen geen wens om te verhuizen (conform de groep verzorgd wonen met thuiszorg). Nadrukkelijk beseffen deze senioren dat dit hun laatste verhuizing was. Zij willen er ook niet aan denken dat zij nog een keer zouden moeten verhuizen.

3.5 De groep senioren in een seniorencomplex zonder thuiszorg (7%)

Een verhaal: 'De traptreden zeiden ons goedemorgen'

Zo beschrijft meneer (78 jaar) zijn vorige woning waar hij samen met zijn vrouw ruim 50 jaar gewoond heeft. De woning had nog een lavet, de buurt in deze grote stad ging achteruit en werd gesloopt. Het nemen van het besluit om te gaan verhuizen was niet eenvoudig. Vooral mevrouw wilde niet weg, maar de traptreden waren voor meneer de reden om wel te verhuizen. Aangezien het traplopen zwaarder voor hem werd, wilde hij graag naar een flat waar wel een lift aanwezig was. 'Je voelt het minder worden en je moet vooruit denken'.

Vijf jaar geleden zijn ze verhuisd. De uiteindelijke keuze voor deze flat is vooral bepaald door het soort woning (alles gelijkvloers) en de ligging in het centrum. Hier zijn alle voorzieningen dichtbij en wonen ze nog steeds op kleine afstand van hun dochter. Qua gezondheid gaat het ze beiden nog goed af. Hulp hebben ze nog niet nodig. Van het naastgelegen verzorgings- en verpleeghuis maken ze dan ook geen gebruik; voor zorg of verpleging moet de thuiszorg worden ingeschakeld.

Wat betreft de toekomst ziet het echtpaar dit huis wel zitten. 'Hier moeten ze me uitdragen', waarmee hij aangeeft niet meer te willen verhuizen. Ze moeten er beiden niet aan denken om alle spullen nog een keer te moeten versjouwten en een andere woning weer op te knappen.

Wonen met diensten, zonder thuiszorg. Van het naastgelegen verzorgingshuis kan geen gebruik worden gemaakt voor verzorging of verpleging.

Een verhaal: groepswonen voor ouderen: dat is mijn ideale woonvorm

Zo'n 10 jaar geleden begon haar man te kwakkelan met zijn gezondheid. De tuin van hun koopwoning en de volière met vogels werden hem te veel. Samen met haar man is ze op zoek gegaan naar een seniorenappartement en heeft deze gevonden op 5 minuten afstand van hun oude woning. 'Zo kom je nog eens een bekende tegen op straat of kun je bij iemand in de buurt op bezoek gaan.' Na de verhuizing verslechterde de gezondheid van meneer aanzienlijk en was het al snel een komen en gaan van zorg- en verpleeghulp aan huis. Ongeveer een jaar na de verhuizing overleed hij.

Mevrouw geeft aan, dat gezien haar leeftijd haar gezondheid nog goed is en dat ze nog overal heen gaat. Ze loopt uit veiligheid met een rollator, omdat ze niet een tweede keer een heup mag breken, maar geeft aan dat ze eigenlijk nog zonder kan. Ook de helling naar de voordeur komt ze gemakkelijk op met de rollator en ze loopt soms wel 1,5 uur per dag. Ze heeft 3 uur per week huishoudelijke hulp via de thuiszorg. Ze kijkt altijd uit naar de 1,5 dag in de week dat ze naar de ouderenopvang kan in het verzorgingshuis bij haar in de buurt. Die sociale contacten zijn heel belangrijk voor haar, want in haar eigen appartementencomplex is er helaas weinig contact tussen de bewoners onderling.

Op de vraag of ze verhuisplannen heeft, antwoordt mevrouw dat ze in gedachten altijd bezig is met verhuizen. Ze schetst haar ideale woonvorm als volgt: ze wil graag op zichzelf wonen, in een complex met ongeveer 10 woningen bij elkaar met een gezamenlijke ruimte - een soort koffiekamertje voor de gezelligheid - en een gezamenlijke tuin. Met medebewoners die een oogje bij elkaar in het zeil houden en elkaar onderling helpen. Kortom: groepswonen voor ouderen.

Een seniorenappartement zonder diensten. Van het dichtstbijzijnde verzorgingshuis kan geen gebruik worden gemaakt voor verzorging of verpleging, maar wel voor dagopvang.

Een verhaal: zelf een fijne plek uitkiezen

Niet lang na het overlijden van haar man, kreeg mevrouw (67) het aanbod van de woningbouwcorporatie om haar huurwoning te kopen in een plaats met meer dan 50.000 inwoners. Financieel was dit voor haar geen optie, maar haar thuiswonende zoon heeft het huis toen in 1997 gekocht. In de loop van de jaren is haar gezondheid achteruit gegaan, maar samen met haar zoon lukte het haar om het huishouden te runnen. 'Ik deed wat ik kon, mijn zoon deed de rest.' Een jaar of 5 geleden kon ze vanwege een hernia helemaal niet meer lopen. Het ziekenhuis wilde toen een indicatie gaan regelen voor een verblijf in een verzorgingshuis, maar mevrouw wilde dat niet. 'Ik was toch veel te jong toen'. Mevrouw heeft toen gezegd: 'leer mij maar lopen met een rollator, dat ik over een drempel kan'. En dat is gelukt.

Drie jaar geleden wilde haar zoon hun woning verkopen en toen is ze verhuisd naar dit seniorencomplex. Ze kende iemand in het complex waar ze nu woont, vond het er mooi en voorlopig wil ze niet meer weg. Ze heeft juist bewust voor deze gelijkvloerse woning gekozen met het idee hier nog een hele tijd te kunnen blijven wonen, 'ook als ik meer hulpbehoevend wordt'. Ze vindt de woning veiliger voor haar alleen, zonder trap, 'Je kunt gemakkelijk naar bed en gemakkelijk naar het toilet'. En ze vindt het hier gezelliger dan in de oude buurt, hoewel ze wel een gezamenlijke ruimte in het pand mist. Het uitzicht is mooi, het stadscentrum is om de hoek en op het plein naast haar huis worden de markt en de jaarlijkse kermis gehouden. 'Hier is iets te doen en valt nog eens wat te zien,' vertelt ze. Haar zoon komt elke ochtend bij haar langs en ook haar dochter helpt haar in huis als het nodig is. Thuiszorg krijgt ze pas sinds kort. 'Ook als het minder gaat, kan ik hier met hulp nog lang wonen', zoals veel andere bewoners in dit pand dat nu ook doen.

Seniorenwoning in een complex. Geen verzorgingshuis in de nabije omgeving.

Een verhaal: Nu worden ook jongeren in het seniorencomplex toegelaten

Als in hun flatgebouw in Amsterdam een lift had gezeten, hadden mevrouw (80) en haar man (76) waarschijnlijk nog altijd in hun vorige appartement op de tweede verdieping gewoond. De trappen werden echter steeds meer een probleem. Sinds 10 jaar wonen ze in dezelfde wijk in een complex met seniorenwoningen.

Plaats voor deur en drukknop om deur te openen

Behalve de lift waren ook de winkels om de hoek, de sociale contacten met leeftijdsgenoten en de rust in het complex belangrijke redenen om voor deze woning te kiezen. "Het is een hechte gemeenschap. We zitten niet op elkaars lip, maar bieden wel hulp aan elkaar." Zo is meneer voor verschillende bewoners

Ophoging van de stoep bij de entree van het complex

het eerste aanspreekpunt bij de alarmcentrale. Bovendien is hij de mantelzorger van mevrouw. Hij zorgt voor het huishouden en sinds enkele jaren geholpen door de huishoudelijke hulp van de thuiszorg.

Verhuisplannen hebben ze niet. De woning is geschikt voor mevrouw, die met een rollator loopt. Ook in het complex zijn aanpassingen gedaan voor bewoners met een

rollator of rolstoel, zoals platen voor deuren, drukknoppen om deuren te openen en een ophoging van de stoep bij de entree van het pand. En als ze ooit meer zorg nodig gaan hebben, dan willen ze dit het liefst in deze woning ontvangen. Hoewel meneer zich afvraagt of mevrouw hier wel kan blijven wonen als hij als mantelzorger weg zou vallen, geeft mevrouw aan dat ze haar hier niet uit krijgen. Wel hopen ze dat met de toelating van jongeren in het complex de rust en onderlinge samenhang niet wordt verstoord. "Tot nu toe gaat het goed," maar ze volgen deze ontwikkeling met argusogen.

Van oorsprong betreft het een woning in een seniorencomplex, maar sinds kort niet meer omdat woningen ook aan jongeren worden toegewezen. Van het verzorgingshuis in de omgeving kan geen gebruik worden gemaakt voor verzorging of verpleging.

Een verhaal: verhuisd naar een serviceflat: als alleenstaande minder eenzaam

Toen mevrouw (91) zo'n 12 jaar geleden een griepje kreeg, stond ze er helemaal alleen voor. Familie heeft ze bijna niet meer, haar partner is overleden en verder heeft ze ook niet heel veel sociale contacten meer over. En ze was toen te ziek om bij de burens aan te kloppen voor hulp. 'Niemand ziet dat je ziek bent en kan je komen helpen,' beseftte ze en dat was de aanleiding om naar haar huidige huurappartement in een serviceflat met huismeester te verhuizen. Toen ze verhuisde was ze gezond en had ze geen behoefte aan thuiszorg.

Haar huidige gezondheid omschrijft ze vooral als onzeker. Haar rijbewijs is onlangs nog verlengd, 'dus medisch ben ik nog wel gezond', maar ze denkt wel dat ze binnenkort de auto aan de kant moet doen. En daarmee wordt het voor haar moeilijker om haar activiteiten buiten de deur te blijven doen.

Mevrouw geeft aan dat het haar plan is om zo lang mogelijk in haar appartement te blijven wonen. Op dit moment krijgt ze 2 uur per week hulp bij het huishouden van de

thuiszorg via de WMO. En als ze meer zorg nodig heeft dan nu, dan kan dat. Als het echt niet meer kan, wil ze wel naar een aanleunwoning verhuizen. Alternatieven zoals een duur zorghotel dat wil ze niet.

Appartement in een serviceflat.

Een verhaal: verhuizen? Alleen als het niet anders kan!

De heer W. is een 86-jarige man en woont na zijn ziekenhuisverblijf, 6 jaar geleden, in een seniorenwoning dichtbij een verzorgingshuis in een dorp bij Arnhem. De tweede vrouw van meneer heeft tijdens de ziekenhuisopname gezorgd voor een nieuwe plek voor hen beiden. Het vorige huurhuis voldeed niet meer aan de eisen. Meneer had moeite met traplopen en de woning was niet voldoende aangepast. De huidige huurwoning hebben ze gekozen omdat alle ruimten gelijkvloers zijn; andere redenen hebben geen rol gespeeld en meneer had nog geen thuiszorg op het moment van verhuizen. Inmiddels is zijn vrouw overleden en woont hij alleen.

Meneer heeft twee kinderen maar heeft geen contact meer met zijn zoon. De dochter van zijn tweede vrouw woont op 5 kilometer afstand en komt een keer per week naar hem toe om hem te ondersteunen met huishoudelijke zaken. Daarnaast ontvangt meneer ook één uur per week thuiszorg voor het schoonmaken van zijn huis en voor het wassen en aankleden. Meneer vertelt dat hij een eerstverantwoordelijke verpleegkundige (Evv'er) heeft die alle zaken regelt betreffende de zorg die hij krijgt. Hij loopt met een rollator in huis en voor de lange afstanden gebruikt hij zijn scooter. De auto staat voor de deur maar wordt eigenlijk niet meer gebruikt, wel is zijn rijbewijs onlangs nog verlengd. Meneer draagt een alarm om zijn pols en krijgt zijn maaltijden wekelijks binnen om in te vriezen. Hij hoeft de maaltijden alleen maar op te warmen in de magnetron. 'Lekker makkelijk'.

Meneer wil proberen zo lang mogelijk te blijven wonen in zijn huidige woning, wel vertelt hij er vrede mee te hebben als het niet anders meer kan. Meneer vermeldt een paar keer dat hij niet gereanimeerd wil worden, want hij vindt het wel best zo.

Ouderenwoning in complex met een verzorgingshuis op 50 meter in de nabijheid, maar kan geen gebruik maken van verzorging en verpleging. Op het moment van verhuizen nog geen thuiszorg.

Een verhaal: Geschiktere woning voor senioren toch niet echt geschikt

Mevrouw (67 jaar) en haar man (73 jaar) kregen vijf jaar geleden te horen dat zij moesten verhuizen omdat het blok waartoe hun rijtjeshuurwoning behoorde zou worden gesloopt. Tot op dat moment hadden zij nog helemaal niet gedacht aan de plek waar zij hun oude dag zouden willen doorbrengen. Deze gedwongen verhuizing zette hen echter wel aan het denken. Uiteindelijk zijn ze daarom in hun stad (70.000 inwoners) op zoek gegaan naar een gelijkvloerse woning die wat kleiner was dan hun toenmalige huis. Zo kwamen ze redelijk snel aan de 55+ huurflat waarin ze nu wonen. Ze hebben voor deze flat op deze locatie gekozen, omdat de woning kleiner en beter geschikt is voor senioren en omdat de winkels dichtbij liggen. De nabijheid van het zorgcentrum aan de overkant is geen reden geweest om naar deze flat te verhuizen.

Wat opvalt aan de flat is dat het oorspronkelijk niet is ingericht voor rolstoelgebruikers. Dit is te zien aan de hoge opstap bij de voor- en balkondeuren en aan de indeling van de badkamer. Deze is namelijk opgedeeld in drie kleine ruimtes wat de bewegingsvrijheid erg beperkt. Over renovatieplannen is wel eens gesproken door de verhuurder. Voor het echtpaar is dit geen probleem aangezien zij geen moeite hebben met lopen en verder ook nog in goede gezondheid verkeren. Ze ontvangen dan ook nog geen enkele vorm van hulp en hopen dit nog lange tijd zo te kunnen volhouden. Het nabijgelegen zorgcentrum biedt voor de omwonenden uitsluitend maaltijdverzorging. Verzorging en verpleging worden in de zelfstandige woningen door de 'thuiszorgpoot' geboden.

Wonen met diensten, meerdere verpleeghuizen in de buurt, maar geen gebruik gemaakt van verzorging of verpleging.

Een verhaal: groepswonen ouderen, omkijken naar elkaar

Van buiten ziet het gebouw er niet anders uit dan andere complexen met seniorenwoningen. Zodra je binnenkomt in de binnentuin, die gemeenschappelijk wordt gebruikt, krijg je echter al een andere indruk. Het is een complex voor groepswonen wordt genoemd. Het idee is dat iedereen die hier woont bereid is om naar elkaar om te kijken en elkaar te helpen waar nodig. Om op de wachtlijst te komen voor deze woningen moet je tussen de 55 en 65 jaar zijn. Daarna volgen verschillende kennismakings- en welkomstbijekomsten. Op deze manier wordt de bewonersgroep in stand gehouden en probeert men te zorgen dat het ook daadwerkelijk een groep blijft in plaats van zelfstandige bewoners. Door de verschillende commissies worden er regelmatig activiteiten georganiseerd voor de bewoners.

Mevrouw (72 jaar) heeft ervoor gekozen om hierheen te verhuizen omdat haar vorige woning te groot was geworden na het overlijden van haar eerste man. Het aanbod van seniorenwoningen was toen, 12 jaar geleden, nog vrij beperkt in deze gemeente met ruim 25.000 inwoners. Ze heeft voor deze woning gekozen om kleiner te wonen en belangrijk waren hier ook de sociale contacten. Dat er

geen mogelijkheden voor zorg zijn, was voor haar geen probleem. Ze maakt daar namelijk tot op de dag van vandaag geen gebruik van. Ook de huishoudelijke taken doen ze zelf.

Sinds 2,5 jaar is mevrouw opnieuw getrouwd en woont haar nieuwe man bij haar in. Voor twee personen had de woonruimte naar eigen zeggen iets groter mogen zijn. Verder bevalt het hen hier prima en hopen ze hier nog heel lang te kunnen blijven wonen.

Speciale vorm van wonen met diensten: groepswonen. Verpleeghuis nabij maar dat biedt geen verzorging of verpleging aan huis.

Een verhaal: 'In deze woning ben ik aan mijn tweede leven begonnen'

Hiermee geeft mevrouw (69 jaar) meerdere keren aan hoe zeer ze het naar haar zin heeft. Sinds 6 jaar woont ze op de begane grond in dit complex met seniorenwoningen in het centrum van een middelgrote stad (ruim 30.000 inwoners). Daarvoor woonde ze met haar man vlak in de buurt in een rijtjeshuis, al veertig jaar. Mevrouw kreeg klachten die uiteindelijk leidden tot een beenamputatie. Hierdoor werd ze afhankelijk van een rolstoel en was ze gedwongen te verhuizen. Mevrouw kreeg zelf een indicatie voor een rolstoelvriendelijke woning en is hier terecht gekomen.

Het complex met seniorenwoningen gelegen in een winkelstraat

In het gebouw worden veel activiteiten georganiseerd zoals

een sjoelmiddag, bingo en creatieve bezigheden. Mevrouw doet aan veel dingen mee. Een verzorgingshuis zit op meer dan 700 meter afstand. In dit huis kan ze zichzelf prima redden, alleen voor de huishoudelijke taken krijgt ze sinds enige tijd wekelijks 3 uur hulp van de thuiszorg. Voor andere klusjes kan ze altijd haar kinderen vragen, die wonen namelijk in dezelfde stad. Alles wat ze kan doet ze graag zelf. Uit zichzelf zou mevrouw niet meer gaan verhuizen: 'Ik zit hier heerlijk'.

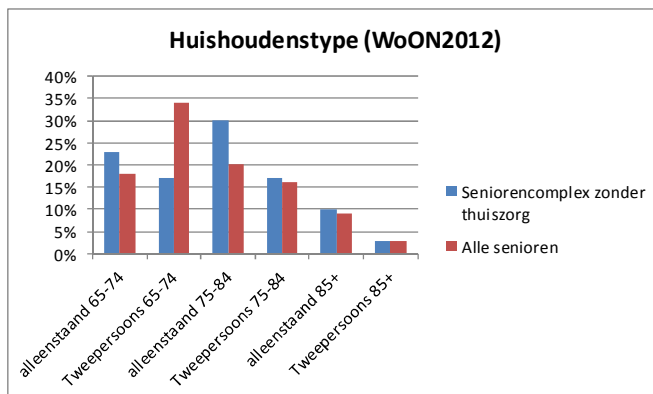
Seniorenwoning met diensten. Mevrouw maakt geen gebruik van de verzorging van het dichtstbijzijnde verpleeghuis.

Typing woonvorm seniorencomplex zonder thuiszorg

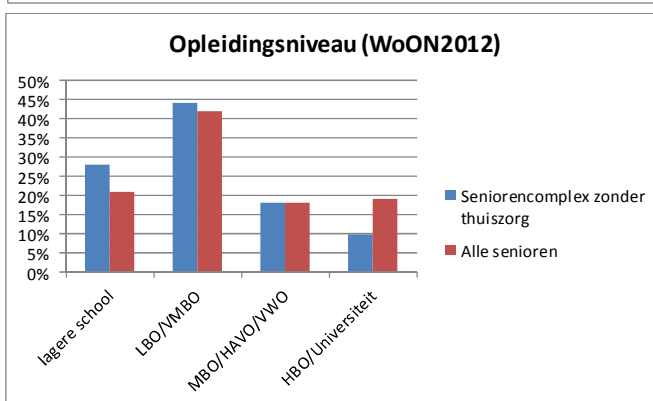
Deze groep heeft betrekking op senioren die op het moment van verhuizing naar een woning in een seniorencomplex geen huishoudelijke hulp en / of verzorging of verpleging door de thuiszorg ontvingen. Zij kozen voor een woning in een complex die specifiek aan senioren wordt toegewezen. Het kan dan gaan om een wooncomplex waarin diensten / voorzieningen worden aangeboden, zoals een recreatieruimte, een zorgkamer, etc. Maar tot deze groep zijn ook de seniorencomplexen zonder diensten gerekend. Ongeveer 7% van de zelfstandig wonende senioren behoort tot deze groep.

WoON2012: huishoudensprofiel van de woonvorm seniorencomplex zonder thuiszorg

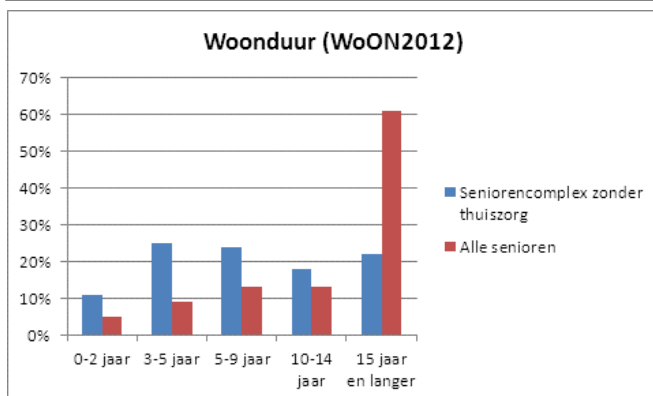
Uit het WoON2012 blijkt, dat ook bij de senioren die zonder thuiszorg naar een seniorencomplex verhuizen, de alleenstaanden zijn oververtegenwoordigd. Die oververtegenwoordiging is echter minder sterk. Ook de tweepersoonshuishoudens zijn in deze groep redelijk vertegenwoordigd. Het is aannemelijk dat deze groep senioren, die geen thuiszorg ontvangt, minder mobiliteitsproblemen heeft. Hieronder bevinden zich meer nog gezonde senioren die vermoedelijk preventief verhuizen naar een woning die meer geschikt is.

Verder blijkt dat qua opleidingsniveau vooral senioren met een laag opleidingsniveau sterker zijn vertegenwoordigd onder de senioren die zonder thuiszorg in een seniorencomplex wonen. Echter die oververtegenwoordiging van lager opgeleide senioren is minder sterk. Onder de groep senioren zonder thuiszorg in een seniorencomplex komen meer mensen met een middelbare en hogere opleiding voor.

De hier gepresenteerde huishoudensprofielen zijn afkomstig uit het WoON en hebben betrekking op de situatie in 2012 en niet op het moment van verhuizen. De situatie op het moment van verhuizen naar het seniorencomplex kan anders zijn dan de huidige woonsituatie, aangezien de senioren uit deze groep (seniorencomplex zonder thuiszorg) gemiddeld ongeveer tien jaar geleden verhuisd zijn naar deze woonvorm.

Het verhuisgedrag (29 diepte-interviews)

Om het verhuisgedrag te meten, is de situatie op het moment van verhuizen als uitgangspunt genomen. Een aantal geïnterviewden is recent verhuisd naar het seniorencomplex en een aantal woont er al meer dan 10 jaar. In de interviews is gevraagd naar de redenen waarom men uit de vorige woning is vertrokken (de pushfactoren) en tevens is gevraagd om deze verhuisredenen onderling te wegen door middel van het geven van een cijfer van 0 tot 10. Hieronder wordt het gemiddelde oordeel van de 29 respondenten gepresenteerd.

Pushfactoren: reden om te gaan verhuizen	Woning	Woonomgeving	Sociale leven	Zorg
Gemiddelde score	6	2	2	1

Ook voor deze groep senioren die zonder thuiszorg is verhuisd naar een seniorencomplex, is de ongeschiktheid van de woning de belangrijkste drijfveer om te gaan verhuizen. De woning wordt te groot, de woning is niet geschikt voor iemand in een rolstoel of het tuinonderhoud wordt te bezwaarlijk. In een aantal gevallen was duidelijk sprake van een preventieve verhuizing, waarbij voorgesorteerd wordt op een mogelijke verslechtering van de gezondheidssituatie.

Een enkele keer is de woonomgeving de reden voor verhuizing. Dan moet gedacht worden aan een buurt die in verval is geraakt en verhuizing noodzakelijk is omdat de woning gesloopt wordt. De factor eenzaamheid en de kwaliteit van de zorg in de vorige woning zijn verhuisredenen van ondergeschikte betekenis.

Ook zijn in de interviews vragen voorgelegd over de redenen waarom de senioren bij verhuizing juist gekozen hebben voor de huidige woning. Dit zijn de pullfactoren: de vestigingsfactoren die als prettig zijn ervaren en redenen waardoor men werd aangetrokken. Tevens is gevraagd om deze verhuisredenen onderling te wegen door middel van het geven van een cijfer van 0 tot 10. Hieronder wordt het gemiddelde oordeel van de 29 respondenten gepresenteerd.

Pullfactoren: reden om woning te betrekken	Woning	Woonomgeving	Sociale leven	Zorg
Gemiddelde score	7	3	3	2

De geschiktheid van de woning is veruit de belangrijkste reden om naar een seniorencomplex te verhuizen. Ook redenen met betrekking tot de woonomgeving en het sociale leven worden redelijk frequent genoemd als reden om juist naar het seniorencomplex te verhuizen. Bij woonomgeving moet gedacht worden aan de keuze voor een woning in het seniorencomplex dat in dezelfde buurt / wijk ligt als de vorige woning of juist voor een andere buurt omdat de vorige woning gesloopt werd in een buurt die aan het verpauperen was. Bij de vestigingsredenen sociaal leven gaat het om het verminderen van de eenzaamheid door het wonen in een complex met leeftijdsgenoten of dichterbij de kinderen.

Deze groep senioren zonder thuiszorg had ook kunnen kiezen voor verzorgd wonen of voor een gewone (nultreden)woning.

- Was verzorgd wonen een goed alternatief geweest? Vrijwel niemand binnen deze groep senioren heeft dat overwogen. Uit de push- en pullfactoren blijkt ook dat de behoefte aan zorg nauwelijks speelde. Een enkele keer werd uit de omgeving (zorgverleners, kinderen) druk uitgeoefend, maar hebben de senioren toch gekozen om naar een seniorencomplex te verhuizen en niet naar verzorgd wonen.
- Was een gewone nultredenwoning een goed alternatief geweest? Voor bijna driekwart van de geïnterviewde senioren zou een gewone nultredenwoning in een gemengd appartementencomplex of een grondgebonden woning een passend alternatief zijn geweest. Die werden op dat moment niet aangeboden en een geschikte woning in een seniorencomplex wel. Dat aanbod heeft men 'gepakt'.

De gevoerde gesprekken leveren aanwijzingen op voor een bijzonder fenomeen. De meeste senioren die willen verhuizen naar een huurwoning, hebben zich ingeschreven voor een woning met het label 'seniorenwoning'. Deze worden met name aangeboden door woningcorporaties en

dan betreft dat veelal seniorenappartementen of grondgebonden seniorenwoningen die complex-gewijs zijn gebouwd. Appartementencomplexen die aan meerdere doelgroepen worden toegewezen, zijn geen 'seniorenwoning' en vallen daarmee buiten het blikveld van veel senioren die willen verhuizen. De vraag naar seniorencomplexen is dus in belangrijke mate aanbodgestuurd.

Verhuishwensen

De senioren in een seniorencomplex, die bij binnenkomst nog geen thuiszorg ontvingen maar nu merendeels wel, hebben geen enkele behoefte om nog een keer te verhuizen. De volgende stap is, indien nodig, een verpleeghuis, maar liever niet. Dat perspectief schemert wel ergens in hun hoofd, maar dat houden de senioren liever onder de pet.

3.6 De groep senioren in een gewone woning zonder thuiszorg (71%)

Typering woonvorm gewone woning zonder thuiszorg

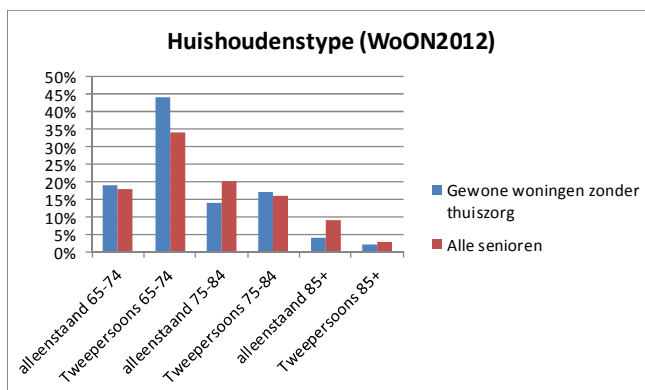
Dit is met 71% veruit de grootste groep zelfstandig wonende senioren. Het gaat hierbij om mensen die nu 65-plus zijn, maar op het moment van verhuizen jonger tot veel jonger waren. De senioren wonen gemiddeld al 28 jaar in hun woning. Het zijn senioren die op het moment van verhuizing nog niet aangewezen waren op thuiszorg en verhuisd zijn naar een andere gewone woning. Het kan daarbij gaan om gewone woningen die niet geschikt zijn voor het huisvesten van senioren, maar het kan ook betrekking hebben op geschikte nultredenwoningen die geen deel uitmaken van een complex. Binnen deze groep onderscheiden wij dan ook de volgende vier deelgroepen:

1. Senioren die korter dan tien jaar in een nultredenwoning wonen (15% van deze doelgroep).
2. Senioren die langer dan tien jaar in een nultredenwoning wonen (26% van deze doelgroep).
3. Senioren die korter dan tien jaar in een niet-nultredenwoning wonen (9% van deze doelgroep).
4. Senioren die langer dan tien jaar in een niet-nultredenwoning wonen (50% van deze doelgroep).

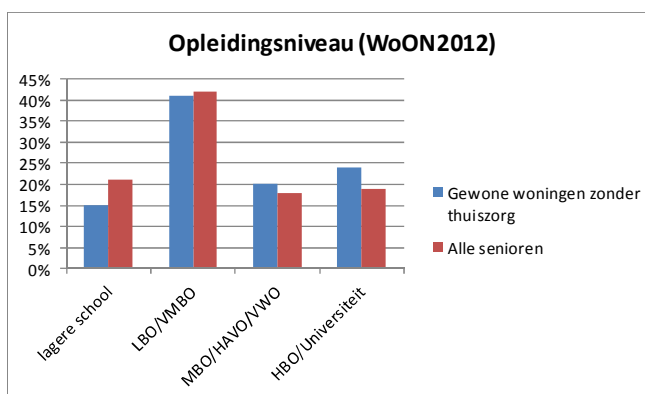
Een nadere analyse heeft uitgewezen dat het huishoudensprofiel en het opleidingsniveau voor deze vier groepen senioren welhaast identiek is.

WoON2012: huishoudensprofiel van de woonvorm gewone woningen zonder thuiszorg

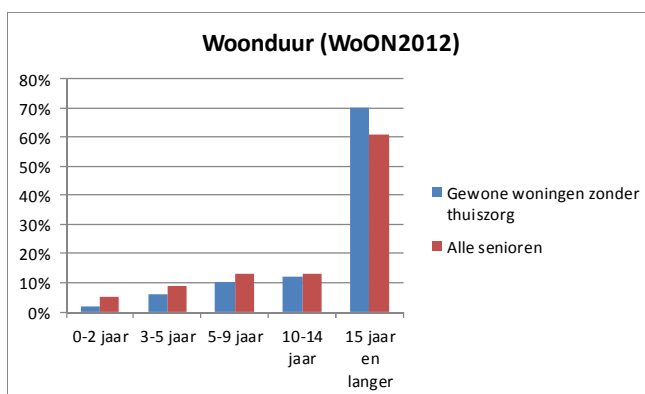
Uit het WoON kan het huishoudensprofiel worden afgeleid voor de senioren in een gewone woning zonder thuiszorg. Nadrukkelijk zij aangekend dat het huishoudensprofiel uit het WoON betrekking heeft op een geheel andere doelgroep dan de groep senioren waarmee in het kader van dit onderzoek diepte-interviews zijn gehouden. Voor die groep is de situatie op het moment van verhuizen in kaart gebracht. In het WoON is de situatie op het moment van enquêtering gemeten. Tussen deze twee meetmomenten zit voor deze groep 28 jaar.

De hier gepresenteerde figuren hebben betrekking op het huishoudensprofiel uit het WoON2012. Dan blijkt dat in de categorie gewone woningen zonder thuiszorg de tweepersoonshuishoudens tussen de 65 en 85 jaar zijn oververtegenwoordigd. Met z'n tweeën kunnen ze langer in een gewone woning blijven wonen, omdat vaak één van de personen in staat is om zondig de zorg te bieden. Alleenstaande 75-plussers zijn ondervertegenwoordigd, omdat een deel van hen al eerder ervoor gekozen heeft om naar een seniorencomplex of verzorgde woonvorm te verhuizen.

De hoger opgeleiden zijn in de gewone woningen sterker vertegenwoordigd dan de lager opgeleiden. Hoger opgeleiden zijn vermoedelijk beter in staat om hun behoefte aan diensten zelf te organiseren en te betalen, zodat ze langer in een gewone woning kunnen blijven wonen.

De groep senioren die korter dan tien jaar in een nultredenwoning woont (15%, 8 diepte-interviews)

Deze groep heeft betrekking op senioren die meestal (ruim) na hun 55-ste zijn verhuisd en gekozen hebben voor een nultredenwoning. Over het algemeen verkeerden zij toen in goede gezondheid en zij hebben nu ook nog geen thuiszorg nodig.

Om zicht te krijgen op de verhuismotieven, zijn de geïnterviewden ondervraagd over de situatie op het moment van verhuizen. Voor de geïnterviewden uit deze groep was dat korter dan tien jaar geleden. In de interviews is gevraagd naar de redenen waarom men uit de vorige woning is vertrokken (de pushfactoren) en tevens is gevraagd om deze verhuisredenen onderling te wegen door middel van het

geven van een cijfer van 0 tot 10. Hieronder wordt het gemiddelde oordeel van de 8 respondenten gepresenteerd.

Pushfactoren: reden om te gaan verhuizen	Woning	Woonomgeving	Sociale leven	Zorg
Gemiddeld oordeel	7	2	2	0

De reden om de vorige woning te verlaten, had alles te maken met de kwaliteit van de woning, die niet meer geschikt was gelet op de (voorzien) mobiliteitsproblemen. Dit betreft dan verhuizing uit een eengezinswoning, of een portiekflat / bovenwoning die niet met een lift bereikbaar was. Pushfactoren met betrekking tot de woonomgeving of het sociale leven waren van ondergeschikte betekenis. De zorg speelde geen rol om te verhuizen; logisch, aangezien deze senioren toen en ook nu nog niet aangewezen zijn op thuiszorg.

Ook zijn in de interviews vragen gesteld over de redenen waarom de senioren bij verhuizing juist gekozen hebben voor de huidige woning. Dit zijn de pullfactoren: de vestigingsfactoren die als prettig zijn ervaren en redenen waardoor men werd aangetrokken. Tevens is gevraagd om deze verhuisredenen onderling te wegen door middel van het geven van een cijfer van 0 tot 10.

Pullfactoren: reden om woning te betrekken	Woning	Woonomgeving	Sociale leven	Zorg
Gemiddeld oordeel	9	4	5	1

Wederom blijkt de geschiktheid van de woning veruit de belangrijkste reden te zijn om naar de huidige nultredenwoning te verhuizen. Dit betreft dan veelal een appartement in een gemengd appartementencomplex met lift zonder specifiek op senioren gerichte voorzieningen of diensten. Ook de woonomgeving en het sociale leven / eenzaamheid spelen een rol bij de verhuizing. De senioren hebben gekozen voor een nieuwe woonplek in een prettiger buurt (bijvoorbeeld: dicht bij voorzieningen) of juist in de huidige buurt omdat zij daar hun vrienden hebben. Bij de factor sociaal leven moet gedacht worden aan een belangrijke wens om in dezelfde buurt te blijven wonen vanwege de daar wonende vrienden, aan een verhuizing dicht in de buurt van de kinderen, etc.

Het lijkt erop dat deze senioren, zonder al te veel gezondheidsproblemen, de tijd hebben gehad om op zoek te gaan naar een meer geschikte nultredenwoning. Wellicht is ook een deel van hen al preventief verhuisd naar een nultredenwoning.

Senioren in een nultredenwoning hebben veelal geen wens om te verhuizen. De woning is geschikt en bij een toenemende zorgvraag denken de senioren dat de noodzakelijke zorg thuis kan worden geboden.

Een verhaal: ondanks forse fysieke beperkingen, toch zelfstandig blijven wonen

De van origine Amsterdamse (83 jaar) woont bijna tien jaar met plezier in een koopappartement dichtbij het dorpscentrum (dorp van 20.000 inwoners). Hier woont ze op een steenworp afstand van haar enige dochter en kleinkinderen. Haar vorige woning, in een nabijgelegen dorp, was na dertig jaar te groot geworden, nadat haar man was overleden. Met het oog op eventuele verslechtering van haar gezondheid, wenste zij bovendien een gelijkvloerse woning.

Hoewel mevrouw al heel lang door een kennis wordt geholpen in de huishouding, heeft zij pas sinds vier jaar enkele uren verzorging via de thuiszorg. Door heupproblemen is zij namelijk voor (trap-)lopen en aankleden afhankelijk van hulp. Haar dochter en kleinkinderen zitten er echter bovenop. Zij houden een oogje in het zeil en nemen haar in de rolstoel bijvoorbeeld mee boodschappen doen en naar uitjes zoals Artis en het theater. "Ik wil graag blijven", zegt mevrouw terwijl ze vertelt hoe haar kleinkinderen haar hebben geleerd om te mailen en een iPad te gebruiken. Op deze manier kan ze tegenwoordig met haar zus in Canada skypen. Mevrouw zou het liefst tot aan haar dood hier blijven wonen, alleen hele slechte gezondheid zou deze wens kunnen dwarsbomen. "Als het niet meer gaat, dan heb ik er niets meer over te zeggen". Maar zo lang ze het met (aanvullende) zorg hier in huis kan redden, blijft ze waar ze zit.

Enkele (kleinere) aanpassingen gedaan aan koopwoning van mevrouw vanwege haar heupproblemen.

Een verhaal: verhuisd naar seniorenflat maar die blijkt niet zo geschikt

Het echtpaar V. woont in Utrecht en is van oorsprong afkomstig uit Suriname en 40 jaar geleden naar Nederland verhuisd vanwege de verslechterde gezondheid van meneer. Ze hebben tien kinderen groot gebracht in een rijtjeshuurhuis. Toen alle kinderen het huis uit waren wilde het stel kleiner gaan wonen. Nu wonen ze sinds negen jaar in een flatwoning, wat voorheen een 55+ flat was, maar tegenwoordig geen leeftijdsgrens meer toepast. Het huurappartement heeft drie kamers en bevindt zich op de derde verdieping. Er is een lift aanwezig in het gebouw waarvan het paar gebruik moet maken. Mevrouw kan namelijk geen trap meer lopen en loopt buitenshuis met een rollator.

Vanwege financiële redenen is de huishoudelijke hulp sinds juli 2013 gestopt. De eigenbijdrage voor de Wmo was hen te veel. Op het moment heeft het stel dus geen hulp in het huishouden, maar ook geen hulp bij het wassen en aankleden. Het paar vindt de woning ongeschikt voor ouderen en willen graag dat er aanpassingen worden aangebracht aan de woning. Mevrouw is een aantal keer gevallen bij het betreden van de badkamer omdat hier een drempel van tien centimeter aanwezig is. Ook zijn er geen beugels, verhoogd toilet of andere aangepaste voorzieningen aanwezig. De woningbouwvereniging wil geen, voor mevrouw noodzakelijke, aanpassingen aanbrengen aan het huis. Het paar moet dit zelf regelen en is hier niet toe in staat.

De kinderen wonen in de buurt en die komen een enkele keer helpen. Wel krijgen ze soms financiële giften van kinderen om familie in Suriname te kunnen bezoeken. Als het mogelijk is zou het echtpaar naar een andere meer geschikte seniorenwoning willen verhuizen met een huur van maximaal €435, want anders gaan ze er financieel op achteruit. Ze willen nog niet in een verzorging- verpleeghuis wonen maar wel in een aangepaste seniorenwoning.

Gewone woning in een flatgebouw zonder een verzorging/verpleeghuis in de buurt. Geen thuiszorg van WMO of hulp in het huishouden. (vanwege financiële redenen).

De groep senioren die langer dan tien jaar in een nultredenwoning woont (26%, 19 diepte-interviews)

Deze groep senioren woont vaak al erg lang in de huidige nultredenwoning. Gemiddeld woont men er al bijna 40 jaar. Op het moment van verhuizen was men jong of van middelbare leeftijd. Velen zaten nog in de opbouwfase van hun gezin. Bij de woonkeuze werd nauwelijks tot geen rekening gehouden met de levensloopgeschiktheid of de kwaliteit van het zorgaanbod. Immers, deze senioren waren op het moment van verhuizen vaak nog in de bloei van hun leven en ontvingen toen nog geen thuiszorg. Inmiddels ontvangt een aantal van hen wel thuiszorg.

Toch kunnen ook binnen deze groep senioren verschillende deelgroepen worden onderscheiden. In de eerste plaats zijn dat de senioren die hier al zeer lang wonen, soms al vanaf hun geboorte. Op het moment van verhuizen hebben zij niet specifiek gezocht naar een nultredenwoning. De woning en buurt spraken aan en dat waren de redenen om naar de huidige woning te verhuizen. Men raakte verknocht aan de buurt en wilde niet meer verhuizen. Een aantal heeft er dan ook voor gekozen om de woning zodanig uit te bouwen / te verbouwen dat de basisfuncties nu gelijkvloers aanwezig zijn of men heeft een traplift geplaatst.

In de tweede plaats is er de (kleine) groep die 10-20 jaar geleden verhuisd is naar de nultredenwoning. Zij hebben bewust gekozen voor een nultredenwoning vanwege mobiliteitsproblemen. Soms voorzagen men de mobiliteitsproblemen en is men preventief verhuisd naar een nultredenwoning.

Een verhaal: woning aangepast, dus op de toekomst voorbereid

Toen het echtpaar 35 jaar geleden op zoek was naar een woning op de Veluwe kwamen zij dit nieuwbouwproject tegen in een dorp met ongeveer 6.000 inwoners. Deze vrijstaande eengezinswoning had de slaapkamers en de badkamer op de eerste verdieping. Inmiddels is er echter ook een bad- en slaapkamer op de begane grond gecreëerd.

In 2000 hadden meneer en mevrouw besloten dat ze hun huis wilden verkopen. Ze wilden namelijk graag een huis met een tuin op het zuiden. Ze hebben meerdere huizen gevonden die aan hun wensen voldeden. Voor hun eigen huis konden zij echter geen koper vinden. Hierdoor hebben ze uiteindelijk na een jaar besloten om in plaats van te verhuizen te gaan verbouwen.

Hierbij is door een uitbouw en een serre met name op de begane grond extra ruimte gecreëerd. Het belangrijkste hiervan is dat het sindsdien niet meer noodzakelijk is om trap te lopen. Dit is vooral voor mevrouw noodzakelijk, zij heeft namelijk moeite met traplopen en bukken. Voor meneer vormt traplopen nog geen probleem. De begane grond is na de verbouwing eveneens rolstoelvriendelijk ingericht. Dit maakt het voor het echtpaar mogelijk om bij slechtere gezondheid nog in deze woning te kunnen blijven wonen.

Het stel is wat hun woning betreft dus erg goed voorbereid op de toekomst. Momenteel doen zij namelijk nog alles zelf en krijgen dus geen huishoudelijke hulp of verzorging. Dat laatste is iets waar zij zich verder ook nog niet in hebben verdiept. Zo hebben zij bijvoorbeeld geen idee welke diensten het woonzorgcentrum met aanleunwoningen – dat op minder dan 200 meter van hun woning staat – biedt. Meneer verwacht echter dat dit soort alternatieven voorlopig niet nodig zijn aangezien zij nog lang in deze woning kunnen blijven wonen, eventueel met hulp van de thuiszorg.

Echtpaar woont in een gewone woning die in 2002 verbouwd is. Op ongeveer 200 meter afstand staat een verzorgingshuis, maar zij kunnen er geen gebruik van maken.

De groep senioren die korter dan tien jaar in een niet-nultredenwoning woont (9%, 3 diepte-interviews)

Deze groep heeft betrekking op senioren die meestal na hun 55-ste verhuizen en dan kiezen voor een niet-nultredenwoning. Dit zijn senioren met een 'exclusieve' woonvoorkeur en zich op het moment van verhuizen nog helemaal gezond voelen. Dit zijn senioren die bijvoorbeeld na het overlijden van hun ouders terugkeren naar hun ouderlijk huis of die nog een droom willen verwezenlijken (wonen in het

buitengebied). Het is echter goed mogelijk dat deze groep op het moment van verhuizen wel degelijk de nadelen van een niet-nultredenwoning heeft meegewogen, maar heeft gedacht dat probleem te zijner tijd te kunnen oplossen door bij voorbeeld het plaatsen van een traplift.

Het is een kleine groep (9%) die op oudere leeftijd nog naar een niet-nultredenwoning verhuist. De meeste senioren die als 55-plusser verhuizen, sorteren voor op mogelijke mobiliteitsproblemen en kiezen voor een nultredenwoning.

Een verhaal: na pensionering bewust gekozen voor verhuizing naar 'gewone' woning

Meneer (76) woont in een hoekwoning in een klein dorpje met 700 inwoners. Toen hij acht jaar geleden, na zijn pensionering, hier kwam wonen ging voor hem een lang gekoesterde wens in vervulling. Hij wilde namelijk graag "vrij wonen". Na de verhuizing had hij eindelijk weer tijd en ruimte om te tuinieren.

Zijn negen kinderen hebben hem wel eens gevraagd of het nou wel zo verstandig was om naar een 'gewone' gezinswoning te verhuizen. Hierbij doelden zij op zijn leeftijd en het hartinfarct dat hij toen net gehad had. Aangezien hij goed was hersteld en het zo graag wilde heeft hij er zelf voor gekozen om het plan toch door te zetten. Sindsdien heeft meneer wat betreft zijn gezondheid weinig klachten. Alleen zijn handen trillen steeds meer. Dat zijn slaap- en badkamer boven zijn, is voor hem geen enkel probleem. Alle werkzaamheden in en rond het huis kan hij ook nog prima uitvoeren. Bovendien rijdt hij nog auto waardoor hij overal kan komen waar hij wil.

Voorlopig wil meneer dan ook niet verhuizen. Als hij de tuin niet meer zelf kan doen dan plaatst hij wel een advertentie om iemand te vinden die het voor hem wil doen. Meneer is wat dat betreft heel realistisch over de toekomst. "Ik weet dat ik hier mijn oude dag niet kan slijten. Als het zover is en het gaat hier niet meer, dan wil ik naar een verzorgingshuis in de buurt van mijn kinderen. Het liefst eentje met mooi uitzicht in een bosrijke omgeving, waar je goed contact kunt hebben met je burens." Het is niet zo dat meneer staat te popelen om te gaan verhuizen. Hij zal zijn best doen om hier zo lang mogelijk te kunnen blijven wonen, maar hij zal niet eigenwijs zijn als het niet meer kan. "Je weet dat het er aan komt, daar moet je je niet tegen verzetten".

Gewone woning, meneer ontvangt geen hulp. Dichtst bijzijnde zorgsteunpunt op 4 km afstand.

Een verhaal: 'Je weet nooit hoe het verder gaat, maar het liefst blijven we hier wonen'

Toen 15 jaar geleden haar man een versleten heup had en traplopen voor hem een probleem was, besloten mevrouw (75) en meneer (73) op zoek te gaan naar een andere woning. Ze wilden altijd al dichtbij het centrum en aan het water wonen, vonden hun eengezinskoopwoning best groot nadat de kinderen de deur uit waren en in de tuin zaten ze nooit vanwege de snelweg in de buurt. En ook al stond een heupoperatie gepland en was de kans op herstel groot, al deze factoren samen vormden voldoende aanleiding om naar een gelijkvloerse woning uit te kijken. "Het kon toen nog wel, maar je weet nooit hoe het verder gaat." En mevrouw is van mening dat aanpassen aan een nieuwe omgeving makkelijker is als je nog relatief jong bent. De gedroomde bungalow aan het water bleek financieel niet haalbaar en voor een flat vonden ze zichzelf toen nog te jong. Toen bleek dat er een appartementencomplex gebouwd zou worden die aan hun wensen voldeed (aan het water, dichtbij het centrum, met een prettige indeling en een eigen parkeerplek), hebben ze zich toch voor een gelijkvloerse flat opgegeven en deze uiteindelijk ook gekocht met het idee om later niet nog een keer te hoeven verhuizen. Verhuisplannen hebben ze nu dan ook niet. En mocht in de toekomst hun – nu nog goede – gezondheid het laten afweten, dan willen ze alles zoveel mogelijk zelf blijven doen en elkaar ondersteunen. "Ik hou niet zo van hulp", vertelt mevrouw. Pas als het echt niet anders kan, halen ze toch de thuiszorg erbij, want "we blijven het liefst hier wonen."

Koopappartement, zonder thuiszorg. Van het naastgelegen verzorgingshuis (500 meter) kan geen gebruik worden gemaakt voor verzorging of verpleging.

Een verhaal: in de buurt van de kinderen gaan wonen

Op haar 89ste woont mevrouw nog steeds zelfstandig in een bovenwoning in het dorp waar ze ruim 40 jaar geleden met haar man is komen wonen. De bovenwoning is met een traplift bereikbaar. Behalve de zware huishoudelijke taken doet mevrouw nog alles zelf. Voor boodschappen loopt ze bijvoorbeeld met haar rollator zo even naar de supermarkt. Hoewel ze er niet over wil klagen geeft mevrouw toe dat ze ook last begint te krijgen van evenwichtsstoornissen en het lopen steeds moeilijker gaat.

Haar twee kinderen (beiden in de 60) wonen op bijna een uur rijden van mevrouw. Zij heeft dit nooit heel erg gevonden. Zelf had ze genoeg voor handen en bovendien had ze veel kennissen in het dorp. Helaas zijn haar man en die kennissen inmiddels allemaal overleden. Dit is wel eens lastig, omdat mevrouw behalve de huishoudelijke hulp daardoor niemand meer in de buurt heeft die even een klusje voor haar kan doen. Om deze reden hebben haar kinderen een jaar of vijf geleden gevraagd om dichterbij hen in de buurt te komen wonen. Dat leek haar uiteindelijk een goed idee, en zij had een aanleunwoning uitgekozen waar verpleging en verzorging snel geleverd kon worden. Bij het aanvragen van de benodigde indicatie kreeg mevrouw echter te horen dat ze daar nog "te gezond" voor was. Het verhuizen is toen niet door gegaan.

Ondertussen heeft mevrouw steeds meer last gekregen met bewegen. Uit sociale overwegingen (meer contact met kinderen) en om de zorg nabij te hebben, wil mevrouw nu graag écht in een aanleunwoning in de buurt van haar kinderen gaan wonen. Aan de woning stelt ze weinig eisen. "Het hoeft niet groot te zijn, als ik een mooie slaapkamer heb en ruimte voor een zitje dan ben ik tevreden. Zolang ik het maar van mijn AOW kan betalen." Het belangrijkste is dat er snel hulp te krijgen is als er iets gebeurt. Ze hoopt dat ze snel een dergelijke woning kan vinden.

Woont al 30 jaar in deze bovenwoning, te bereiken met een traplift. Geen verzorging of verpleging in de buurt.

De groep senioren die langer dan tien jaar in een niet-nultredenwoning woont (50 %, 14 diepte-interviews)

Het betreft een omvangrijke groep senioren (50% van de senioren die zonder thuiszorg in een gewone woning woont), die gemiddeld al 30 tot 40 jaar in hun niet-nultredenwoning wonen. Ruwweg zijn ze onder te verdelen in twee groepen:

- **Senioren die (voorlopig nog) niet verhuizen.**
Deze groep is wat jonger dan de andere groepen senioren in een gewone woning en heeft geen of lichte mobiliteitsproblemen. Nu zijn ze nog vastbesloten om niet te verhuizen en zo nodig kan de plaatsing van een traplift als oplossing dienen. Een deel kan tot de diehards worden gerekend, maar het is reëel om aan te nemen dat een deel van hen, bij een verslechtering van de gezondheid, alsnog wil verhuizen naar een nultredenwoning, een seniorencomplex of een verzorgde woonvorm.
- **Senioren die willen verhuizen.**
Deze senioren ervaren inmiddels in meer of in minder mate problemen met traplopen. Dit begint zodanig bezwaarlijk te worden dat zij willen verhuizen naar een nultredenwoning, een seniorencomplex of een verzorgde woonvorm.

Een verhaal: pas net gepensioneerd

Meneer (72 jaar) en mevrouw J. (65 jaar) wonen in een grote vrijstaande woning met een riante tuin in een woonwijk in een dorp (4.500 inwoners). Meneer heeft het huis zelf gebouwd en daar wonen ze al 47 jaar. Ze hebben twee kinderen groot gebracht die nu op enige afstand van hen wonen. Een keer in de week zijn ze oppas oma en opa voor hun enige kleinkind.

Mevrouw is nog werkzaam in het familiebedrijf, meneer is onlangs met pensioen gegaan en heeft de verantwoordelijkheid overgedragen aan zijn zoon. Beiden zijn gezond, hebben geen zorg nodig maar hebben wel een particuliere hulp voor het huishouden. Een zorgcentrum ligt op ca 700 meter afstand.

Er zijn tot nog toe geen speciale voorzieningen aangebracht aan het huis, maar dat kan zonder problemen gebeuren, zoals verbreding van de deuren en een traplift. Bij het bouwen van het huis heeft meneer al rekening gehouden met drempels. Het echtpaar is zeer tevreden met deze woning en wil niet weg.

Vrijstaande woning met grote tuin. Particuliere hulp in het huishouden.

Een verhaal: man woont thuis en vrouw in verpleeghuis

Al bijna 50 jaar woont de heer B. in een rijtjeswoning, aan de rand van het dorp. Meneer is momenteel 79 jaar en woont nog steeds in deze rijtjeswoning. Tot zijn spijt helaas zonder zijn vrouw. Bij haar is dementie geconstateerd. Hoewel hij haar elf jaar zelf thuis heeft verzorgd, heeft hij er acht jaar geleden op moeten toezien dat mevrouw toch werd opgenomen in een verpleeghuis in een grote stad in de buurt. Vanwege zijn gezondheid kon hij haar niet langer verzorgen. Achteraf geeft hij toe dat zijn kinderen en arts wel gelijk hadden dat ze al eerder opgenomen had moeten worden. Het werd steeds zwaarder om voor haar te zorgen, maar hij wilde haar ook niet missen. Sinds ze opgenomen is pakt hij bijna iedere dag de auto om haar te bezoeken.

Meneer heeft een tijdje overwogen om te verhuizen naar een gelijkvloerse woning. Hij heeft echter besloten om toch te blijven wonen waar hij zit, aangezien hij zich nog goed kan redden. Hij ontvangt huishoudelijke hulp van de thuiszorg en soms helpen de kinderen een handje mee. Een verzorgingshuis ziet meneer na alle ervaringen met zijn vrouw helemaal niet zitten. Hij vergelijkt het met de dienstplicht: "Daar wordt voor je gedacht. Daar wen je aan, maar daar wen je ook weer niet aan."

Woont al circa 50 jaar in dit rijtjeshuis. Aanpassingen zijn nooit nodig geweest. Het dichtstbijzijnde verzorgingshuis ligt 2,5 kilometer verderop.

Een verhaal: op zoek naar een ouderenwoning om gelijkvloers te kunnen wonen

Mevrouw (79) en meneer (81) zijn beiden opgegroeid in dorpen in de buurt van het plattelandsdorp waar ze nu wonen. 35 jaar geleden zijn ze in deze woning komen wonen, op loopafstand van het dorpscentrum. Ze genieten van de omgeving: veel water, groen en vrijheid. Bovendien zijn ze met de auto in twintig minuten in de stad. De boodschappen zijn allemaal wel in de buurt te krijgen, maar voor andere aankopen gaan ze naar de stad.

Hoewel meneer nog helemaal gezond is, moest mevrouw in de afgelopen jaren enkele keren opgenomen worden in het ziekenhuis vanwege hartproblemen en twee tia's. Hierdoor is mevrouw wat wankeler geworden en wordt traplopen moeilijker. Het echtpaar staat al lange tijd ingeschreven bij de woningstichting en is sinds kort daadwerkelijk op zoek. Ze willen in principe zo snel mogelijk verhuizen, naar een kleinere woning die gelijkvloers is, twee slaapkamers heeft en in het dorp ligt. Het maakt niet zoveel uit of het een zelfstandige woning of een complex wordt. Ze verwachten (en hopen) voorlopig nog geen verzorging en verpleging nodig te hebben. Het is mooi meegenomen als die mogelijkheden bij het nieuwe huis aanwezig zijn, maar het is niet noodzakelijk; het verzorgingshuis ligt ongeveer een kilometer van hun huidige woning. Ze kunnen altijd gebruik maken van de thuiszorg, mocht het nodig zijn. Nu krijgen ze huishoudelijke hulp. De dochter, die in de buurt woont, heeft onregelmatige werktijden; ze is druk en heeft geen tijd om mantelzorg te leveren.

Echtpaar woont al 35 jaar in een gewone woning en is op dit moment op zoek naar een kleinere gelijkvloerse huurwoning.

Een verhaal: 'Een traplift zou al een hele uitkomst zijn'

Mevrouw (74 jaar) woont met haar man (76 jaar) al 42 jaar in een ruime eengezinskoopwoning, groot genoeg toentertijd voor een gezin met 7 kinderen. Hun kinderen zijn allemaal in dezelfde woonplaats blijven wonen en hun jongste dochter woont zelfs in het huis naast hen. De gezondheid van beide begint achteruit te gaan. Mevrouw heeft een versleten knie en de longfibrose van meneer is zorgelijker. Soms heeft hij een slechte dag, waarop hij weinig kan doen en bij het traplopen is hij benauwd. "Een traplift zit er wel aan te komen", vertelt meneer dan ook, waarbij de verwachting is dat die binnen 1 à 2 jaar echt nodig zal zijn. Het huishouden doen ze met z'n tweeën.

Plannen om te verhuizen heeft het echtpaar niet, alleen als het echt niet meer mogelijk is om in dit huis te kunnen blijven wonen. "Een traplift zou al een hele uitkomst bieden, verhuizen hoeft dan niet", herhaalt meneer nog een keer. Ook als een van beide of allebei in de toekomst zorg nodig heeft, dan verwachten ze in dit huis te kunnen blijven wonen. "Maar dan moet wel de thuiszorg blijven bestaan, zoals die nu bestaat", aldus meneer. Want hoewel de familiebanden prima zijn en de kinderen altijd voor hun klaar zullen staan, wil het echtpaar liever geen beroep op hun kinderen doen. "Zij hebben hun eigen gezin en leven en moeten hun eigen toekomst opbouwen". Thuiszorg en eventueel subsidie voor een aantal kleine noodzakelijke aanpassingen aan het huis is - zo gauw het nodig wordt - volgens het echtpaar een stuk voordeliger dan een verzorgingshuis en voorkomt dat ze hun vertrouwde omgeving gedwongen moeten verlaten. Mevrouw benadrukt hierbij dat ze vlakbij het centrum wonen en dat ook medische voorzieningen op loopafstand zitten. Zelf rijdt ze bijna geen auto meer en als ze ooit helemaal zonder auto komen te zitten, blijven deze voorzieningen voor hen bereikbaar.

Gewone koopwoning, zonder thuiszorg. Geen zorgsteunpunt in de omgeving.

Een voorbeeld: 'Ik red me wel'

Meneer (70) is 28 jaar geleden met zijn gezin vanuit een flat naar de huidige eengezinskoopwoning verhuisd in een kern met meer dan 80.000 inwoners. De kinderen zijn inmiddels het huis uit en zijn vrouw is overleden. Hoewel hij aangeeft het huis voor hem alleen best groot te vinden qua onderhoud en schoonmaken, doet hij wel alles nog zelf. Meneer had altijd een goede gezondheid, maar moest een half jaar geleden met spoed aan de bloedvaten in zijn been geopereerd worden. Hij heeft nu nog wel een dof gevoel in zijn been, maar kan weer gewoon lopen en rent soms zelfs de trap op. In de eerste week na de operatie kon hij zichzelf alweer redden, maar kreeg wat extra hulp van zijn zus, schoondochter en een vriendin, die de boodschappen voor hem deed. "Maar boodschappen kun je ook online bestellen en laten bezorgen. Ik red me wel."

Meneer geeft aan dat zijn woning goed bevalt, maar dat hij steeds meer een hekel krijgt aan het koude en natte klimaat in Nederland. Hij overweegt dan ook om naar Benidorm in Spanje te verhuizen. Maar of het een utopie is of ooit werkelijkheid gaat worden, dat weet hij niet. Naast allerlei praktische zaken, waaronder de verkoop van zijn woning, hangt dat ook deels van zijn gezondheid af: "ik wil voor mijn plezier naar Spanje om te genieten" en om zelfstandig dingen te kunnen ondernemen. Als dit niet (meer) mogelijk is, dan wil hij liever in Nederland zijn, dichterbij familie en vrienden. En ook dan vindt hij zelfstandig wonen belangrijk, dat is hij ook gewend. Indien nodig met meer zorg aan huis en met hulp van familie en vrienden, maar liever geen verzorgingshuis.

Gewone koopwoning, zonder thuiszorg. Op 600 meter afstand zit een zorgsteunpunt waaruit geen verzorging en verpleging kan worden ontvangen

Een verhaal: Al lange tijd ingeschreven voor een gelijkvloerse seniorenwoning

Meneer (77 jaar) en mevrouw (80 jaar) N. wonen in een eengezinshuurwoning midden in een dorp (30.000 inwoners) bij Utrecht. Het echtpaar is vitaal, heeft drie kinderen en zeven kleinkinderen, waar ze graag op passen. Een van de zonen woont 200 meter verderop. Het echtpaar woont sinds 24 jaar in deze woning en zij zijn hiernaar verhuisd omdat de vorige huurwoning gerenoveerd werd.

Het echtpaar leeft van de AOW en een klein pensioen. Meneer heeft meerdere langdurige aandoeningen. Hij voelt zich af en toe 'zo ziek als een hond'. Het stel kan zonder moeite de trap op en heeft geen hulp in het huishouden of bij de lichamelijke verzorging. Er zijn geen speciale voorzieningen aangebracht aan het huis.

Het paar staat nu al vijf jaar ingeschreven op de wachtlijst voor een gelijkvloerse seniorenwoning. De grote tuin vergt het echtpaar nu te veel onderhoud. Graag willen ze een woning zonder tuin. Vanwege de verslechterde gezondheid van meneer willen ze graag dat alles gelijkvloers wordt. Mevrouw geeft aan het verschrikkelijk te vinden in een bejaardenhuis te wonen, 'met al die schilderijtjes op de gang'. Ze willen het liefst een zelfstandige seniorenwoning. De huur mag maximaal € 500 bedragen en de woning moet in de buurt liggen van winkelgelegenheden, zodat mevrouw op de fiets de boodschappen kan doen.

Eengezinshoekwoning met tuin. Geen thuiszorg van WMO of hulp in het huishouden.

Een verhaal: vechten tot de laatste snik om samen te kunnen blijven

Het zijn spannende en zware tijden voor het echtpaar. Meneer (77) heeft anderhalf maand geleden een beenamputatie ondergaan en verblijft nu voor een half jaar in een herstelhotel. Of hij daarna naar huis kan terugkeren is de vraag. Hun eengezinskoopwoning in een klein dorp onder Nijmegen heeft in de loop van de jaren al allerlei aanpassingen ondergaan voor zijn vrouw (80), die met artrose kampt en een schouder- en knieprothese heeft. De gehele benedenverdieping is drempelvrij en 11 jaar geleden is er een traplift geplaatst. De kleinste slaapkamer is ooit omgebouwd tot een voor mevrouw geschikte badkamer, maar nu meneer in een rolstoel zit, voldoet deze niet meer. Het echtpaar is zich dan ook aan het oriënteren op een andere woning.

Ze willen de korte tijd die ze nog samen hebben, gezien hun leeftijd, samen doorbrengen. "Ik ga daarvoor vechten tot mijn laatste snik." Waar dat is, maakt haar niet zoveel uit. Het hoeft niet een seniorenwoning te zijn, mevrouw vindt het zelfs wel prettig als er ook kinderen in de buurt zouden wonen, maar de woning moet wel geschikt zijn voor een rolstoel en niet te veel onderhoud vergen. De mogelijkheid van verpleging, verzorging, huishoudelijke hulp en 24 uren alarmering vinden ze belangrijk. De uren die ze nu hebben (6 uur per week huishoudelijke hulp, 8 uur verzorging voor mevrouw en alle hulp die meneer straks thuis weer nodig heeft) moeten gewoon doorgaan. Of dit vanuit een verzorgingshuis komt of via de thuiszorg, maakt minder uit zolang het maar betaalbaar blijft en uitgebreid kan worden als dit in de toekomst nodig is. Het echtpaar wil nog slechts een keer verhuizen, maar dan moet eerst het huidige huis worden verkocht. "Wij kunnen geen twee huizen hebben, financieel." Maar als ze hun huis verkopen, is het de vraag hoe snel ze geschikte woonruimte hebben gevonden, ook vanwege wachtlijsten die bestaan. Een huurwoning of caravan als tussenoplossing is geen optie voor hen. En dit maakt dat ze toch twijfelen of ze niet beter in hun eigen woning kunnen blijven wonen met nog wat extra aanpassingen. Bovendien merkt mevrouw dat ze toch wel gehecht is aan hun huidige woning. "Hier weet ik wat ik heb" en nu het een moeilijke periode voor hen is, merkt ze dat er meer hulp vanuit de buurt wordt aangeboden dan ze had gedacht.

Koopwoning met aanpassingen waaronder traplift, met thuiszorg. Geen zorgsteunpunt in de omgeving.

4 Inschatting toekomstige woonoriëntatie van senioren

4.1 Relevantie van verhuisredenen

Uit de verzamelde informatie blijkt dat er vier factoren zijn die de keuze van senioren bepalen om al of niet te verhuizen naar een specifieke woonvorm:

1. Fysieke beperkingen
2. Behoeftte aan contact
3. Zorgbehoefte
4. Kwaliteit van de woonomgeving

Ad 1. Fysieke beperkingen

Een belangrijke parameter voor fysieke beperkingen is het moeite krijgen met traplopen. Jarenlang is dan ook door het Seniorenlabel (eisenstelsel voor nieuwbouw van geschikte seniorenwoningen, opgesteld door de Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting in samenwerking met tal van ouderenbonden) en de Seniorenscore (het eisenstelsel bij aanpassing van bestaande woningen) gepleit voor het realiseren van nultredenwoningen met de basisfuncties (woonkamer, keuken, douche, toilet en minimaal één slaapkamer) gelijkvloers. Trapliften konden twintig jaar geleden slechts in bepaalde woningen worden geplaatst. Het was dan ook welhaast noodzakelijk om bij fysieke problemen te verhuizen naar een nultredenwoning. Dat zat diep in de genen, bepleit door de ouderenbonden, bepleit door gemeenten die in het kader van de WVG / Wmo soms het primaat gaven aan verhuizen boven het plaatsen van een traplift en ook bepleit door het rijk dat in publicaties wees op het omvangrijke tekort aan nultredenwoningen.

Kortom: de senior wist niet beter of hij moest bij fysieke beperkingen verhuizen naar een nultredenwoning. Dit verhuisgedrag blijkt dan ook uit de gehouden diepte-interviews en dat is ook logisch, omdat de ondervraagde senioren vaak al lange tijd geleden zijn verhuisd; senioren die nu verzorgd wonen zijn gemiddeld 9 jaar geleden verhuisd en de senioren die nu in een gewone woning (waaronder nultredenwoningen) wonen zijn daar gemiddeld 30 jaar geleden komen te wonen. De ongeschiktheid van de woning, basisfuncties niet gelijkvloers of een te grote woning of een te grote tuin, is veruit de belangrijkste reden om te verhuizen en ook de belangrijkste factor bij het kiezen van de nieuwe woning. Het plaatsen van een traplift was in tal van gevallen niet mogelijk en verhuizen naar een nultredenwoning was noodzakelijk.

Nu is de ongeschiktheid van de huidige woning nog een dominante verhuisfactor. Maar de afgenomen interviews leveren nadrukkelijk aanwijzingen op dat de betekenis van die verhuisfactor afneemt. Een aantal jonge senioren dat recent verhuisd is naar een niet-nultredenwoning, heeft daarbij meegewogen dat zij in de toekomst een traplift willen plaatsen om daar zo lang mogelijk te kunnen blijven wonen.

Op grond van dit verhuisgedrag, is het ook heel wel denkbaar dat de doorstroming onder ouderen in de komende jaren zal afnemen. De nieuwe generatie ouderen woont veel vaker in een koopwoning en kan daar langer blijven wonen door het plaatsen van een traplift; veelal beschikken deze ouderen over voldoende financiële middelen om deze traplift te laten plaatsen.

Verder blijkt uit de interviews dat het overgrote deel van de senioren van oordeel is dat zij in een goede woning wonen en niet willen verhuizen. Velen zijn ook van oordeel dat zij in hun huidige woning kunnen

blijven wonen als zij meer zorg nodig hebben. Alleen als verhuizing uit het oogpunt van zorg echt moet, dan denkt men veelal aan een verhuizing naar een verpleeghuis en niet aan een andere woonvorm.

Ad 2. Behoeftte aan contact

Eenzaamheid kan een reden zijn om te verhuizen. Het is een subjectief begrip; de persoon zelf beoordeelt of hij / zij zich eenzaam voelt. Alleenstaanden ervaren die eenzaamheid eerder dan tweepersoonshuishoudens. Bovendien heeft onderzoek uitgewezen dat laag opgeleide senioren meer kans hebben op eenzaamheid.

De factor eenzaamheid speelt een rol bij het verhuisgedrag van senioren, maar de diepte-interviews hebben uitgewezen dat dit veelal van ondergeschikte betekenis is. Slechts bij een klein deel van de senioren is eenzaamheid wel de doorslaggevende reden om te verhuizen. Het gaat dan om een preventieve verhuizing. Als pullfactor is de betekenis van de factor eenzaamheid iets groter. Bij de keuze voor de nieuwe woning kiest men dan vaak voor een wooncomplex met leeftijdsgenoten, in de veronderstelling daar gemakkelijker contact te kunnen maken met de andere bewoners.

Ad 3. Zorgbehoefte

Vooraf zij aangetekend dat de ondervraagde senioren gemiddeld 9 jaar geleden naar een verzorgde woonvorm zijn verhuisd tot gemiddeld bijna 30 jaar geleden voor de senioren die naar een gewone woning (waaronder nultredenwoningen) zijn verhuisd.

Wellicht zou men verwachten dat de behoefte aan zorg een belangrijke factor is om te verhuizen. Dit ligt echter veel genuanceerder. Tijdens de diepte-interviews is nagegaan hoe de behoefte aan zorg was op het moment van verhuizen. Senioren vinden die zorgbehoefte maar van geringe betekenis als factor om te verhuizen. De factor zorg is bij de ondervraagde senioren zelfs van minder grote betekenis dan de factor eenzaamheid. Zelden is het ontoereikende zorgaanbod de reden geweest om te verhuizen. En dat is opmerkelijk, aangezien vroeger de mogelijkheden om intensieve zorg aan huis te krijgen veel beperkter waren. Ook de alarmering was tien jaar geleden veelal nog niet goed geregeld. Het had voor de hand gelegen dat dit voor senioren, die aangewezen raakten op intensieve zorg, een reden is geweest om een beschutte woonplek te zoeken met name in de vorm van verzorgd wonen. In dergelijke complexen, in de nabijheid van een zorgcentrum, was men verzekerd van adequate planbare en onplanbare zorg. Voor een aantal senioren was dat ook belangrijk, maar voor de meeste verhuisde senioren is het zorgargument niet van doorslaggevende betekenis geweest.

Het ligt voor de hand dat de zorgfactor ook verder in betekenis afneemt. De zorg is anders georganiseerd. Ook bij verzorgd wonen, wordt de zorg geleverd door een thuiszorgorganisatie en veelal niet meer door het zorgpersoneel uit het zorgcentrum. Diezelfde intensieve zorg kunnen senioren nu in de meeste gevallen ook in hun eigen woning ontvangen en daarmee is in theorie de noodzaak om te verhuizen naar een verzorgde woonvorm of een seniorencomplex nog verder in betekenis afgenomen. In de komende jaren zal blijken of deze conclusie waarheid wordt.

Ad 4. Kwaliteit van de woonomgeving

De diepte-interviews wijzen uit dat de kwaliteit van de woonomgeving voor senioren van ondergeschikte betekenis is voor hun besluit om te gaan verhuizen. Een enkele keer is deze factor wel van doorslaggevende betekenis, maar dan gaat het om onvermijdelijke zaken, zoals: de woning wordt gesloopt, de buurt / wijk gaat ernstig achteruit en de senior voelt zich er niet meer veilig of er is sprake van burenoverlast. Het niet aanwezig zijn van voorzieningen in de buurt, zoals supermarkt en / of eerstelijnsvoorzieningen, is van ondergeschikte betekenis bij het besluit om te verhuizen. Dit wil niet zeggen dat de nabijheid van die voorzieningen niet als prettig wordt ervaren. Bij de keuze waar men

gaat wonen, speelt de nabijheid van voorzieningen een iets zwaardere rol, maar ook dan is die factor bijna nooit van doorslaggevende betekenis.

De beperkte betekenis van de factor 'kwaliteit van de woonomgeving' is wellicht als volgt te verklaren.

- In de eerste plaats is het al enige decennia gebruikelijk om bij de locatiekeuze voor nieuwe nultredenwoningen / complexen voor senioren te letten op de nabijheid van voorzieningen. Bejaardenwoningen werden in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw nog vaak gebouwd aan de rand van de bebouwing (waar senioren konden genieten van de rust), maar in de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw brak het inzicht door dat senioren behoefte hadden aan een levendige woonomgeving. Sindsdien is er veel aanbod van geschikte woningen voor senioren gerealiseerd in de nabijheid van voorzieningen. Daarmee is deze eis een minder belangrijke / onderscheidende factor geworden om op te letten bij de keuze voor de nieuwe woning.
- In de tweede plaats is de nabijheid van voorzieningen in de afgelopen tien jaar minder belangrijk geworden. Veel apothekers bezorgen op verzoek de medicijnen aan huis. De nabijheid van huisarts en fysiotherapeut is minder belangrijk geworden, omdat in veel gemeenten een adequaat systeem voor vervoer van senioren (belbus) functioneert. De supermarkt is en blijft een gewaardeerde ontmoetingsplek voor senioren (al is het maar om een praatje te maken), maar als het fysiek niet meer mogelijk is om de supermarkt te bezoeken kan men via internet bestellen; zeker voor komende generaties senioren wordt de nabijheid van een supermarkt dus minder belangrijk.
- In de derde plaats heeft de senior in een kleinere gemeente of binnen een wijk niet zo veel te kiezen. Vaak is er maar één complex verzorgd wonen of seniorencomplex aanwezig en is er dus geen keuze te maken als men in dezelfde gemeente of wijk wil blijven wonen. Uit de afgenomen interviews blijkt ook dat de keuze voor een specifieke woonvorm aanbodgestuurd is.

4.2 Alternatieve woonkeuzen

Er zijn met 100 senioren diepte-interviews gehouden en daarbij stond hun verhuisgedrag centraal: waarom zijn zij verhuisd naar de door hen gekozen woonvorm? Dat heeft ook aanwijzingen opgeleverd of alternatieve woonkeuzen gemaakt hadden kunnen worden. In de volgende tabel wordt voor de zes onderscheiden groepen senioren aangegeven of ook andere woonvormen in aanmerking komen. Gelet op het beperkte aantal interviews moet dit schema als indicatie worden aangemerkt.

Indicaties voor een alternatieve woonkeuze	Verzorgd wonen	Seniorencomplex	Gewone woningen
1. Verzorgd wonen met thuiszorg	Keuze van de senior	Goed alternatief	Eventueel een alternatief
2. Seniorencomplex met thuiszorg	Eventueel een alternatief	Keuze van de senior	Goed alternatief
3. Gewone woning met thuiszorg	Geen alternatief	Eventueel een alternatief	Keuze van de senior
4. Verzorgd wonen zonder thuiszorg	Keuze van de senior	Goed alternatief	Eventueel een alternatief
5. Seniorencomplex zonder thuiszorg	Geen alternatief	Keuze van de senior	Goed alternatief
6. Gewone woning zonder thuiszorg	Geen alternatief	Voor een klein deel eventueel een alternatief	Keuze van de senior

1. Verzorgd wonen met thuiszorg

Uit de gevoerde interviews blijkt dat senioren de keuze voor verzorgd wonen vooral gebaseerd hebben op woning- en zorgredenen. Bijna de helft heeft expliciet gekozen voor verzorgd wonen, vanwege het zorgaanbod. De zekerheid van adequate zorg geeft een gevoel van veiligheid / bescherming. Voor deze groep senioren was een andere woonvorm niet een goed alternatief geweest.

Een kleiner deel van deze groep senioren vond bij de woonkeuze het aspect sociaal contact zeer belangrijk. Beschikbaar aanbod deed hen kiezen voor verzorgd wonen, maar zij hadden ook kunnen kiezen voor een seniorencomplex als daarin aanbod was geweest. De keuze voor een gewone nultredenwoning blijkt voor senioren uit deze doelgroep niet een serieus alternatief te zijn.

2. Seniorencomplex met thuiszorg

Uit de gevoerde interviews blijkt dat senioren de keuze voor een seniorencomplex vooral gebaseerd hebben op woningredenen. Vanwege mobiliteitsbeperkingen moesten zij verhuizen naar een gelijkvloerse woning. Dat hoefde voor velen niet in een complex te zijn, ook een gewone nultredenwoning was een goed alternatief geweest. Het beschikbare aanbod dat de senior aansprak, deed hen besluiten om naar een seniorencomplex te verhuizen. Een klein deel had ook kunnen kiezen voor verzorgd wonen, maar heeft daar niet voor gekozen omdat het beschikbare seniorencomplex hen aansprak.

3. Gewone woning met thuiszorg

Deze senioren hebben vaak bewust gekozen om naar een nultredenwoning te verhuizen en niet naar een seniorencomplex of verzorgd wonen. Voor een beperkt deel van deze senioren zou de verhuizing naar een seniorencomplex een denkbaar alternatief zijn geweest.

4. Verzorgd wonen zonder thuiszorg

Waarom kiest een senior zonder thuiszorg al voor verzorgd wonen? Uit de diepte-interviews wordt duidelijk dat slechts een enkeling preventief kiest voor verzorgd wonen, om zodoende in een beschermde omgeving oud te worden (soms onder druk van de familie). Het merendeel zou ook naar een seniorencomplex of een nultredenwoning verhuisd kunnen zijn, als die in de buurt beschikbaar was geweest. De keuze voor verzorgd wonen was een samenloop van omstandigheden: een vrijstaande huurwoning in de gewenste buurt op het gewenste moment, toen men op zoek ging naar een nultredenwoning; dus aanbodgestuurd. Uit de genoemde pull-factoren kan worden afgeleid dat de senioren gekozen hebben voor een woning waarin zij meer contact zouden hebben met burens, kinderen, etc. Op grond hiervan zou men kunnen concluderen dat senioren zonder thuiszorg die gekozen hebben voor verzorgd wonen, deels ook hadden kunnen kiezen voor een seniorencomplex als dat aanbod er was geweest.

Senioren die bij verhuizing gekozen hebben voor verzorgd wonen, vinden contact redelijk belangrijk. Zoals hierboven aangegeven, was verhuizing naar een seniorencomplex een goed alternatief. Verhuizen naar een gewone nultredenwoning was voor een groot deel van deze groep een minder goed alternatief geweest.

5. Seniorencomplex zonder thuiszorg

Senioren zonder thuiszorg die naar een seniorencomplex verhuisd zijn, hadden ook een andere woonkeuze kunnen maken. Uit de gehouden interviews kan worden afgeleid dat voor ruim 70% van de senioren een gewone nultredenwoning een passend alternatief zou zijn geweest. Echter, die werden op dat moment niet aangeboden en een geschikte woning in een seniorencomplex wel. Het beschikbare aanbod heeft de woonkeuze bepaald. Vaak kijkt de senior naar woningen met het label 'seniorenwoning' en dat zijn veelal woningen die complexgewijs zijn gebouwd.

6. Gewone woning zonder thuiszorg

Het overgrote deel van deze senioren is lang geleden verhuisd, toen zij nog in de bloei van hun leven verkeerden. Een seniorencomplex of verzorgd wonen was toen geen alternatief. Voor een klein deel van de recent verhuisden was verhuizing naar een seniorencomplex een alternatief geweest.

4.3 Indicaties / hypothesen met betrekking tot toekomstige behoefte aan verzorgd wonen, seniorencomplexen en nultredenwoningen

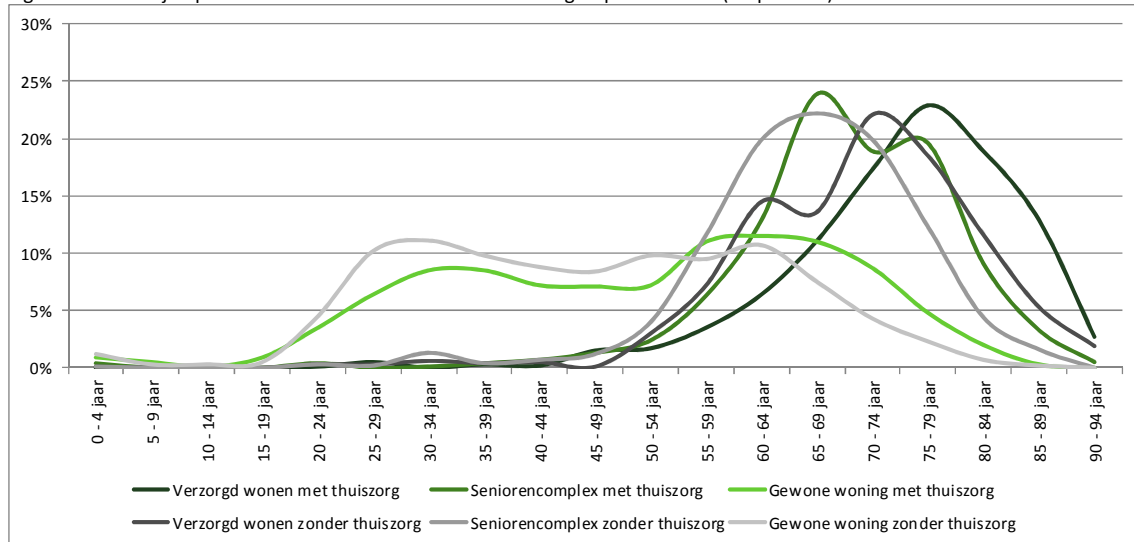
Het uitgevoerde onderzoek, waarbij 100 diepte-interviews onder senioren zijn gehouden, is een kwalitatief onderzoek. Het heeft waardevolle informatie opgeleverd, maar op basis hiervan is het niet mogelijk om een inschatting te geven van de toekomstige behoefte aan de specifieke woonvormen voor senioren. Wel kunnen de volgende aanknopingspunten of hypothesen worden beschreven.

1. De afbakening van de specifieke woonvormen voor ouderen blijkt in de tijd aan verandering onderhevig te zijn. Een scherpe en duurzame afbakening is moeilijk. Bijvoorbeeld: seniorencomplexen vergroenen, omdat ze open gesteld worden voor andere leeftijdsgroepen. Verzorgd wonen verandert in een seniorencomplex, omdat het nabijgelegen verzorgingshuis onder invloed van de extramuralisering inmiddels is gesloopt. Hierdoor wordt het aanbod van verzorgd wonen en seniorencomplexen overschat en dit werkt door in de raming van de toekomstige vraag.
2. De belangrijkste drijfveer voor senioren om te verhuizen, is de ongeschiktheid van de huidige woning. Een verslechtering van de gezondheidssituatie is veruit de belangrijkste reden om te verhuizen naar een woning met de basisfuncties gelijkvloers. Dit moet in het perspectief worden geplaatst van de tijd waarin men verhuisde: de geïnterviewde senioren zijn gemiddeld tien jaar geleden verhuisd en toen was verhuizing naar een gelijkvloerse woning **de** oplossing. Inmiddels kunnen trapliften in vrijwel alle woningen worden geplaatst en kunnen senioren desgewenst langer in hun huidige woning blijven wonen. Uit de diepte-interviews blijkt ook dat senioren daarmee rekening houden en dat in veel gevallen ook een gewenste oplossing vinden. Hierdoor vermindert de doorstroming van senioren en zal de vraag naar specifieke woonvormen voor senioren afnemen.
3. Uit de gevoerde interviews blijkt dat senioren de keuze voor verzorgd wonen vooral gebaseerd hebben op woning- en zorgredenen. Bijna de helft heeft, toen zij gemiddeld ongeveer tien jaar geleden verhuisden, expliciet gekozen voor verzorgd wonen vanwege het zorgaanbod. De zekerheid van adequate zorg vanuit het nabijgelegen verzorgingshuis gaf een gevoel van veiligheid / bescherming. Dit was destijds een relevante overweging maar nu lang niet altijd meer, omdat het bieden van geplande en ongeplande zorg frequent niet meer vanuit het verzorgingshuis gebeurt. Vaak wordt die door de thuiszorgorganisatie geboden. Voor een deel van deze groep was verhuizing naar een seniorencomplex een geschikt alternatief geweest.
4. Tevens is uit de gevoerde diepte-interviews afgeleid of de keuze op het moment van verhuizen ook op een andere woonvorm had kunnen vallen. Voor een deel van de ouderen was dat zeker het geval. Beschikbaar aanbod stuurt de woonvoorkeur: de aanwezigheid van verzorgd wonen in de buurt en het ontbreken van een seniorencomplex doet besluiten om te kiezen voor het verzorgd wonen. Voor zover de senior alternatieven heeft meegewogen, dan is dat een keuze naar beneden: voor een deel van de senioren dat voor verzorgd wonen heeft gekozen zou een seniorencomplex een passend(er) alternatief zijn geweest en voor een deel van de senioren dat voor een seniorencomplex heeft gekozen zou verhuizing naar een gewone nultredenwoning ook hebben gekund.
5. Toekomstige generaties senioren hebben een hogere opleiding genoten. Dit is al duidelijk zichtbaar bij de huidige jonge senioren: 65-70-jarigen zijn voor 48% middelbaar of hoger opgeleid en voor de huidige 85-90-jarige ligt dat op 34%. Jonge senioren wonen vaker in een koopwoning, hebben een beter pensioen, zijn minder aangewezen op collectieve zorg, voelen zich gemiddeld genomen minder eenzaam, etc. Dit heeft effect op de woonvoorkeur: naar verwachting zullen jonge senioren in de toekomst minder vaak kiezen voor verhuizing naar een nultredenuurwoning, een seniorencomplex of kiezen voor verzorgd wonen.

Bijlage 1: Leeftijd op het moment van verhuizen voor verschillende groepen senioren

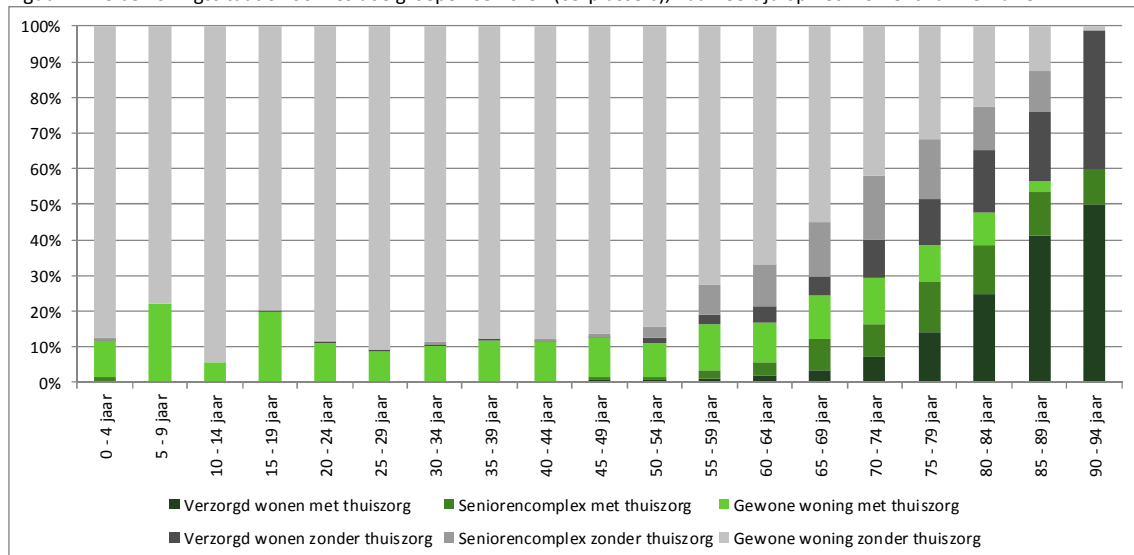
Leeftijd op het moment van verhuizen, naar zes doelgroepen senioren (65-plussers)

Figuur 1: De leeftijd op het moment van verhuizen voor zes doelgroepen senioren (65-plussers)

Bron: WoON2012, bewerking Companen.

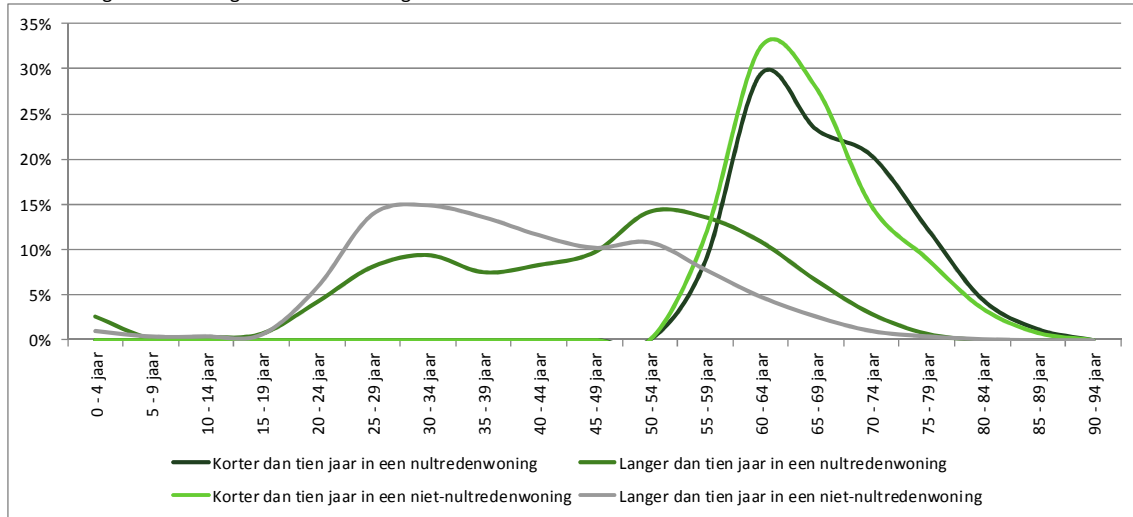
Figuur 2: De bewoningssituatie voor zes doelgroepen senioren (65-plussers), naar leeftijd op het moment van verhuizen

Bron: WoON2012, bewerking Companen.

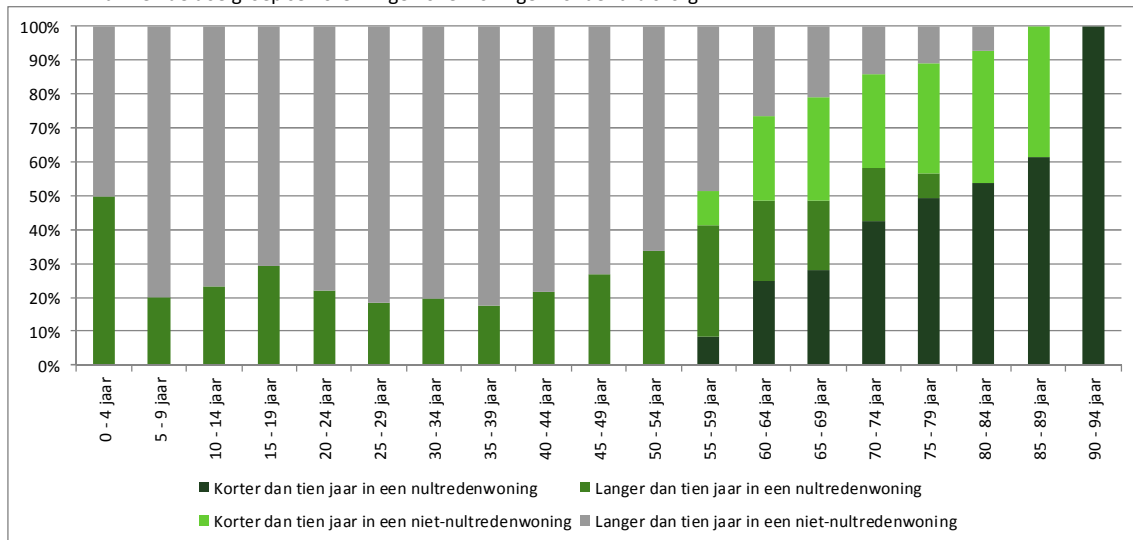
Leeftijd op het moment van verhuizen, waarbij de doelgroep senioren in gewone woningen zonder thuiszorg in uitgesplitst naar vier groepen senioren (65-plussers)

Figuur 3: De leeftijd op het moment van verhuizen voor vier groepen senioren (65-plussers), binnen de doelgroep senioren in gewone woningen zonder thuiszorg

Bron: WoON2012, bewerking Companen.

Figuur 4: De bewoningssituatie op het moment van verhuizen voor vier groepen senioren (65-plussers) die zijn onderscheiden binnen de doelgroep senioren in gewone woningen zonder thuiszorg

Bron: WoON2012, bewerking Companen.